

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Lasten osallistaminen esikouluvuoden dokumentointiin valokuvan keinoin

Kankaanranta, Mira

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Lasten osallistaminen esikouluvuoden dokumentointiin valokuvan keinoin

Mira Kankaanranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2015

Mira Kankaanranta

Lasten osallistaminen esikouluvuoden dokumentointiin valokuvan keinoin

Vuosi	2015	Sivumäärä	70
-------	------	-----------	----

Tämä työelämän tarpeista lähtenyt toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee lasten osallistamista esikouluvuoden dokumentointiin valokuvan keinoin. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä erään pääkaupunkiseudulla sijaitsevan päiväkodin kanssa. Toiminnallisen osuuden ohjauskerat järjestettiin yhteistyöpäiväkodin esikouluryhmälle yhteensä kahdeksan kertaa kevään 2015 aikana.

Opinnäytetyön tavoitteena oli, että lapset oppisivat käyttämään kameraa sekä analysoimaan ottamiaan kuvia. Toiminnan tavoitteena oli kehittää lasten keskittymiskykyä. Lisäksi tavoitteena oli omien taitojen syventäminen valokuvauksen ohjaamisen osalta. Nämä tavoitteet liittyivät suurilta osin työelämän tarpeisiin, sillä idea opinnäytetyöhön on lähtöisin yhteistyöpäiväkodilta.

Opinnäytetyön tavoitteiden arviointia toteutettiin työelämästä saadun palautteen, lasten antaman hymiöpalautteen, lasten lähtötilanteen arviointilomakkeen sekä oman henkilökohtaisen havaintopäiväkirjan avulla. Tähän arviointiaineistoon on päädytty, jotta opinnäytetyön tavoitteita ja niiden saavuttamista voitaisiin arvioida mahdollisimman monipuolisesti sekä luotettavasti.

Opinnäytetyön teoreettisessa osassa avataan osallisuuden, varhaiskasvatuksen dokumentoinnin sekä mediakasvatuksen käsitteitä. Toiminnallisessa osuudessa kerrotaan ohjaustuokioiden suunnittelusta, valmistelusta sekä toteutuksesta. Viimeiseksi toimintaa ja opinnäytetyötä arvioidaan sekä pohditaan eri näkökulmista.

Tämän opinnäytetyön myötä yhteistyöpäiväkodin esikouluryhmän lapset oppivat lisää kamerankäytöstä sekä kuvien analysoinnista. Toiminnalla tuettiin lasten keskittymiskyvyn sekä oman vuoron odottamisen taitojen kehittymistä. Omat ohjaustaitoni syntyivät ja sain omalla toiminnallani mahdollistaa lapsille tunteen siitä, että heidän mielipiteillään on merkitystä. Lisäksi lapsille tarjottiin positiivinen ja mukava kokemus, josta jäi muistoksi jotain konkreettista. Päiväkodille syntyi toimintamallin pohja, jota hyödyntää tulevaisuudessa.

Asiasanat: Osallisuus, varhaiskasvatus, dokumentointi, valokuvaus

Mira Kankaanranta

The inclusion of children in pre-school documentation through the means of photography

Year	2015	Pages	70
------	------	-------	----

The subject of this thesis was the inclusion of children in pre-school documentation through the means of photography. The idea for this functional thesis stemmed from the needs of working life. This thesis was made in cooperation with a day-care center located in the metropolitan area of Helsinki. The functional part of this thesis included eight photography sessions implemented together with the pre-school group in the aforementioned day-care center during the spring of 2015.

The theoretical part of this thesis discusses the concepts of inclusion, documentation of early childhood education, and media education. The functional part of this thesis includes descriptions of the planning, preparation and implementation of the photography sessions. Finally, this thesis is evaluated and discussed from different points of view.

The evaluation and reflection of this thesis was based on the feedback from the kindergarten, the smiley feedback made by the children, and the author's own personal observation diary. This data was selected and collected in order to evaluate and reflect on this thesis as diversely and reliably as possible.

As the outcome of this thesis the children in the pre-school group learned more about the use of a camera and analysis of pictures. The photography sessions supported the concentration of children and skills related to waiting one's own turn. Furthermore, the author's supervisor skills were improved, and was given a chance to give the children a feeling that their opinions matter. The children were offered a positive and pleasant experience which left them with a concrete recollection. In addition, the functional part of this thesis created new methods for the day-care center to use in the future for the inclusion of children.

Keywords: Inclusion, early childhood education, documentation, photographing

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön tavoitteet.....	7
3	Arviointiaineisto.....	7
4	Teoreettinen viitekehys.....	8
4.1	Varhaiskasvatuksen dokumentointi	8
4.2	Osallisuus	10
4.2.1	Lasten osallisuus.....	10
4.2.2	Lasten osallisuuden tukeminen	13
4.3	Lyhyesti sadutuksesta	14
4.4	Mediakasvatus	15
4.4.1	Lapset valokuvaajina	17
5	Toiminnallinen osuus	17
5.1	Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden valmistelu ja suunnittelu	18
5.1.1	Toimipaikan kuvaus	18
5.1.2	Varhaiskasvatuksen dokumentointi päiväkotia Auringonpaisteessa.....	19
5.1.3	Alkujärjestely	20
5.2	Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteutus	21
5.2.1	Ensimmäinen ohjauskerta.....	21
5.2.2	Toinen ohjauskerta	25
5.2.3	Kolmas ohjauskerta	29
5.2.4	Neljäs ohjauskerta	32
5.2.5	Viides ohjauskerta	35
5.2.6	Kuudes ohjauskerta	37
5.2.7	Seitsemäs ohjauskerta.....	40
5.2.8	Kahdeksas ohjauskerta	43
6	Toiminnan arviointi	47
6.1	Osallisuuden toteutuminen ohjaustuokioissa.....	47
6.2	Mediakasvatuksen näkyminen ohjaustuokioissa.....	51
6.3	Oman ohjaajuuden näkyminen sekä kehittyminen ohjaustuokioiden aikana ..	53
6.4	Opinnäytetyön tavoitteiden arviointia	56
7	Opinnäytetyön eettisyydestä ja luotettavuudesta	59
8	Pohdintaa.....	61
	Lähteet	64
	Kuvat	66
	Liitteet.....	67

1 Johdanto

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee lasten osallistamista esikouluvuoden dokumentointiin. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä erään pääkaupunkiseudulla sijaitsevan päiväkodin kanssa. Anonymiteetin varjelemiseksi päiväkotia kutsutaan tässä opinnäytetyössä nimellä ”päiväkoti Auringonpaiste”. Tällä keksityllä nimellä halutaan pitää yllä nimettömyyden lisäksi myös opinnäytetyön selkeyttä.

Idea opinnäytetyöhön lähti työelämän tarpeesta. Syksyllä 2014 päiväkotia Auringonpaisteen johtaja kertoi heillä olleen tarkoituksena käynnistää valokuvausprojektia ja ehdotti, että opinnäytetyö voisi liittyä aiheeseen. Jatkoin idean kehittämistä ja suorittaessani harjoittelua kyseisessä päiväkodissa myöhemmin syksyllä 2014, tartuin tähän mielestäni ihanaan ja erilaiseen päiväkodin dokumentointitapaan. Idea otettiin hyvin vastaan ja yhteistyössä päiväkotia Auringonpaisteen esikouluryhmän lastentarhanopettajien kanssa ideaa jalostettiin eteenpäin, kunnes lopullisen suunnitelman valmistuttua ja mentyä läpi aloitettiin ohjaustuokiot.

Toiminnallisen osuuden ohjauskerrat järjestettiin päiväkotia Auringonpaisteen esikouluryhmälle yhteensä kahdeksan kertaa kevään 2015 aikana. Ohjaustuokiot toteutettiin kahden lapsen pienryhmissä. Aluksi käytiin läpi toimintatuokion kulku vaihe vaiheelta. Tarvittaessa apuna käytettiin valkotaulua hahmottamisen tukena. Tämän jälkeen pohdittiin, mikä lasten mielestä on kivoin asia (esimerkiksi paikka, tekeminen jne.) päiväkodissa. Kun itselle mieluiset asiat oli keksitty, mietittiin kuinka sitä voisi kuvata: kuka ottaa kuvan, haluaako itse näkyä kuvassa, mitä muuta täytyy ottaa huomioon. Sen jälkeen kerrattiin kameran perustoimintojen käyttö ja lähdettiin ottamaan kuvia. Viimeisenä vaiheena kuvat siirrettiin koneelle ja käytiin yhdessä läpi. Jokainen lapsi sai valita ottamistaan kuvista mieluisimmat, jotka liitettiin PowerPoint-diaan. Kukin lapsi vuorollaan sai kertoa omista kuvistaan ja niissä olevista itselle mieluisista asioista. Lapsen kertoma kirjattiin sellaisenaan diaan. Teksti luettiin lapselle ja hänelle annettiin vielä mahdollisuus muokata sitä. Lapsi sai halutessaan itse päättää kuvien ja tekstin paikan sekä dian taustaväriin.

Opinnäytetyö koostuu useasta eri osasta. Ensin esitellään tavoitteet sekä arviointiaineisto, jonka jälkeen pureudutaan teoreettiseen viitekehykseen käsittelemään ja avaamaan varhaiskasvatuksen dokumentoinnin, osallisuuden, sadutuksen sekä mediakasvatuksen käsitteitä. Toiminnallisen osuuden kuvaus on jaettu kahteen osioon, valmisteluun ja suunnitteluun sekä toteutukseen. Lopuksi opinnäytetyötä ja prosessia arvioidaan sekä pohditaan eri näkökulmista teoreettisen osuuden käsitteisiin ja opinnäytetyön tavoitteisiin kytkeytyen.

2 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena oli se, että lapset oppisivat käyttämään kameraa sekä analysoimaan ottamiaan kuvia. Toiminnan tavoitteena oli kehittää lasten keskittymiskykyä sekä taitoa kuunnella muita ja odottaa omaa vuoroa. Tämä on tärkeää jo siksi, että esikouluikäisinä keskittymiskyvyn ja oman vuoron odottamisen taidon merkitys korostuu siirryttäessä päiväkotiarjesta koulumaailmaan perusopetuksen puolelle. Lisäksi tavoitteena oli omien taitojen syventäminen valokuvauksen ohjaamisen osalta.

Halusin antaa lapsille positiivisen ja mukavan kokemuksen, josta jää heille jotain konkreettista muistoksi. Toiveenani oli myös, että opinnäytetyöni synnyttäisi lapsille myös mahdollisen uuden tavan kommunikoida valokuvan keinoin sekä näin mahdollistaisi uuden väylän itsensä ilmaisemiseen. Lisäksi toivoin opinnäytetyöni synnyttävän myös uuden osan päiväkodin lasten digitaaliseen portfolioon. Halusin tarjota lapsille mahdollisuuden itsensä toteuttamiseen ja ilmaisemiseen. Toivoin, että toiminta innostaa ja kannustaa lapsia kertomaan päiväkodin parhaista puolista heidän näkökulmastaan. Omalla toiminnallani halusin osoittaa, että heillä ja heidän mielipiteillään sekä kertomisillaan on merkitystä.

3 Arviointiaineisto

Kuten edellä mainittiin, opinnäytetyön tavoitteita ovat lasten kamerankäytön sekä kuvien analysoinnin oppiminen, keskittymiskyvyn kehittäminen ja oman ohjaustaidon syventäminen valokuvauksen osalta. Opinnäytetyön tavoitteiden arviointia toteutetaan esikouluryhmän lastentarhanopettajan antaman palautteen, lasten antaman hymiöpalautteen sekä oman henkilökohtaisen havaintopäiväkirjan avulla. Lisäksi ennen ohjauskertoja esikouluryhmän lastentarhanopettajilta kerätyn lasten lähtötilanteen arviointilomakkeen perusteella arvioidaan lasten kuvaus- ja keskittymistaitojen kehittymistä. Oman ohjaustaidon syventymistä arvioin omaan havaintopäiväkirjaan sekä lastentarhanopettajan antamaan palautteeseen perustuen.

Tähän arviointiaineistoon päädyttiin, jotta opinnäytetyön tavoitteita ja niiden saavuttamista voitaisiin arvioida mahdollisimman monipuolisesti sekä luotettavasti. Arviointiaineiston sisältöä valitessa kiinnitettiin huomiota myös siihen, että arviointiaineiston pohjalta tehty arviointi tulisi pysymään tarkoituksenmukaisena. Arviointiaineistoa kerättäessä noudatettiin salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta, jonka johdosta arviointiaineiston sisällöstä poistettiin tai muokattiin kaikki sellaiset tiedot, joka voisivat loukata opinnäytetyöhön osallistuneiden henkilöiden yksityisyyttä tai anonymiteettiä.

4 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyöni teoreettisessa osassa kerron, esittelen sekä avaan osallisuuden, varhaiskasvatuksen dokumentoinnin sekä mediakasvatuksen käsitteitä. Syvennän teoreettista tekstiä päiväkotimaailman puolelle kertoen näistä asioista niin varhaiskasvatuksen kuin esiopetuksen näkökulmista.

Ensin avaan varhaiskasvatuksen dokumentoinnin käsitettä. Seuraavaksi käsittelen osallisuutta käsitteenä, jota syvennyn avaamaan lasten näkökulmasta. Sitten kerron myös lyhyesti sadutuksesta. Viimeiseksi käyn aiheena läpi mediakasvatusta, jonka syvennän ”lapset valokuvaajina” -käsitteen tarkasteluun.

4.1 Varhaiskasvatuksen dokumentointi

Dokumentoinnilla tarkoitetaan jonkin asian, ilmiön, tapahtuman tai vaikkapa idean kuvaamista. Dokumentointi voi olla tekstuaalista, visuaalista tai auditiivista, eli se voi olla esimerkiksi tekstiä, kuvia tai videota digitaalisena tai paperilla. Dokumentoinnissa tärkeää on tarkkuus: jatkuva asian dokumentointi pitää asian ajan tasalla ja kertoo rehellisesti ja realistisesti dokumentoitavasta asiasta. (Alasuutari 2013.)

Erilaisia dokumentointikeinoja on monia. Valokuvaamalla voidaan aikaa verottamatta luoda nopeasti tilanteita havainnollistavia dokumentteja. Videoimalla päiväkotiarjen tilanteita voidaan tilanne käydä aina uudestaan läpi ja pohtia yhdessä sen sisältöä myös muiden ihmisten kanssa. Saduttamalla saadaan dokumentoitua lapsen omia ajatuksia sekä mielipiteitä juuri sellaisinaan, lapsen omin sanoin. Äänittämällä voidaan dokumentoida lapsen kielellistä kehitystä. Erilaisten, nopeasti täytettävien, valmiiden lomakepohjien täyttämällä saadaan luotua kokonaiskäsitys erilaisista tilanteista keskittyen aiemmin suunniteltuihin asioihin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 82.)

Varhaiskasvatuksen dokumentointi tarkoittaa lasten toiminnan dokumentointia. Sen juuret ulottuvat Italiaan, Reggio Emilian kaupunkiin, jossa tätä kyseistä dokumentointia on kehitetty 1960-luvulta alkaen. Dokumentointi toimii yhtenä pedagogisen kasvatuksen työvälineenä. Dokumentoinnin idea on toimia siltana päiväkodin työntekijöiden ja perheiden välillä, ja näin ollen olla tukemassa hyvän vuorovaikutuksen ja luottamuksellisen suhteen syntymistä. Dokumentointi luo myös mahdollisuuden työntekijöiden ammatilliseen kasvuun. Varhaiskasvatuksen dokumentointi on parhaimmillaan pitkäkestoista. Näin siitä saadaan kaikki parhaat hyödyt irti: se voi tuoda esille oppimisprosesseja sekä osoittaa ja konkreettisesti näyttää, kuinka kehitystä on tapahtunut. Tämän lisäksi se tarjoaa mahdollisuudet laadukkaaseen kommunikointiin sekä vuorovaikutukseen. (Rintakorpi 2010.)

Varhaiskasvatuksen dokumentointia voidaan kutsua myös nimellä pedagoginen dokumentointi. Tämän kautta voidaan yhdistää kokemus- ja tutkimustietoa. Käytännön työssä päiväkotiarjessa tarvitaan myös kokemustiedon arvostusta, sillä pelkkä tutkimustiedon hyödyntäminen ei kohtaa elämän moninaisuutta varhaiskasvatuksessa. Kasvattajana työskennellessä tarvitaan aina kokemusten kautta syntynyttä katsantokantaa, jotta jatkuvasti muuttuvalla työkentällä voidaan soveltaa uusinta tutkimustietoa käytäntöön. Näin ollen siis pedagogisen dokumentoinnin kautta voidaan luoda juuri yhdelle lapsiryhmälle sopivaa, sovellettua toimintaa, sillä dokumentointi tarjoaa mahdollisuuden nähdä ja oppia enemmän omasta lapsiryhmästä ja sen yksilöistä. (Keskinen & Lounassalo 2011.)

Dokumentoinnin avulla lasten kasvua elämyksineen ja oivalluksineen saadaan tuotua näkyväksi ja paremmin esille, niin aikuisille kuin itse lapsille. Tämä mahdollistaa lasten kokemusten vahvistamisen sekä kokemusten eteenpäin seuraaville tasoille viemisen, mikäli dokumentointeja käydään yhdessä keskustellen läpi. Dokumentoinnin tuodessa lasten maailmaa näkyväksi aikuisille, tarjoutuu mahdollisuus lasten osallisuuteen. Tutkimalla dokumentointeja voidaan saada ideoita kasvatustyöhön suoraan lapsilta. Näin lapset saavat olla osana lapsilähtöisempää toiminnan suunnittelua. Dokumentoinnin tarkoituksena ei ole etsiä virheitä tai puutteita, vaan tuoda esiin onnistumisia. Näin ollen dokumentoinnin kautta voidaan siis kannustaa niin lapsia kuin aikuisiakin tekemään parhaansa ja vielä enemmän. (Keskinen & Lounassalo 2011.)

Lapset hyötyvät varhaiskasvatuksen dokumentoinnista monin eri tavoin. Dokumentoinnin kautta lasten ajatukset ja mielipiteet tehdään merkityksellisiksi, sillä ne nostetaan esille ja niille luodaan arvoa. Dokumentoinnit toimivat lapselle myös peilauspintana, joista näkyy lapsen tapa oppia, ajatella, tuntea ja toimia. Tätä kautta lapsi voi oppia ja kehittyä lisää, oivalta- malla itseään koskevista dokumentoinneista. Lisäksi dokumentointi tarjoaa lapselle mahdollisuuden osallisuuteen: kasvattajat ja vanhemmat voivat esimerkiksi ottaa lapsen mukaan varhaiskasvatussuunnitelman tekoon ja yhdessä olemassa olevia dokumentointeja läpi käyden luoda yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman, jossa näkyy lapsen omat mielipiteet sekä ajatukset. (Rintakorpi 2010.)

Jakamalla dokumentointeja myös vanhempien kanssa voidaan tukea paremman ja vahvemman kasvatuskumppanuuden syntymistä. Kuten Keskinen ja Lounassalo (2011) toteavat, dokumentointi ”auttaa vanhempia tulemaan varhaiskasvatuspalvelujen kuluttajista enemmänkin kasvatusyhteisön jäseniksi”. Kasvatuskumppanuuden suhteen koetaan usein ristiriitaa siinä, kuinka vanhempien ja kasvattajien roolit muodostuvat. Vanhemmat miettivät omaa paikkaansa ja henkilökunnan odotuksia heidän toimintaansa kohtaan. Kasvattajat taas miettivät, kuinka saada vanhempia enemmän osallisiksi ja kuinka tukea perheitä kunnioittaen sekä arvostaen heidän tapojaan. Näkyvän dokumentoinnin avulla saadaan luotua perusta vuorovaikutukseen

henkilökunnan ja perheiden välille, joka edesauttaa vanhempien osallisuutta päiväkotiarkeen ja näin ollen luo hyvät edellytyksen toimivan kasvatuskumppanuuden rakentamiselle. (Keskinen & Lounassalo 2011.)

Varhaiskasvatuksen dokumentointi liittyy tähän toiminnalliseen opinnäytetyöhön selkeästi. Toimintatuokioiden tuotoksena jokaiselle lapselle syntyi oma sivu lapsen digitaaliseen portfolioon, joka on yksi päiväkotia Auringonpaisteen työmuodoista varhaiskasvatuksen dokumentointia toteutettaessa. Näitä käsitteitä avataan enemmän tämän opinnäytetyön luvussa 4. Toiminnan lopputuloksena oli siis jokaiselle lapselle ja vanhemmalle lapsen omista ajatuksista ja mielipiteistä koostunut muisto esikouluajoista.

4.2 Osallisuus

Lyhyesti ja yksinkertaisesti sanottuna osallisuus on ihmisen osallisuutta johonkin asiaan. Kuitenkin osallisuus ja osallistuminen ovat kaksi eri asiaa. Voidaan sanoa, että osallisuus on hyvin moniulotteinen asia. Osallisuudeksi kutsutaan ihmisen tunnetta tai kokemusta yhteiskuntaan tai erilaisiin yhteisöihin kuulumisesta. Sen keskiössä ovat luottamus, sitoutuminen sekä kuulluksi tuleminen. (Osallisuuden jäljillä 2014.)

Osallisuuden taustalla vaikuttavat aina arvot ja asenteet, jotka ovat elämän ymmärtämisen perusta. Ihmisen aitoon kohtaamiseen vaikuttavat niin tiedostetusti kuin tiedostamattakin työntekijän omien kokemusten kautta syntyneet asenteet sekä arvot. Nämä toki muuttuvat läpi elämän, kokemusten kertyessä. Osallisuuden toteutumista tukiessa on tärkeää, että työntekijä tiedostaa omat arvot ja asenteensa ja ymmärtää kuinka pitkälle nämä hänen toimintaansa ohjaavat. Vuorovaikutus toimii jokaiselle ihmiselle omien arvojen ja asenteiden peilauspintana. Keskustelun kautta jokainen voi ymmärtää omia katsomuksiaan ja näkemyksiään ja ammatillisesti yhdistää niitä työyhteisön ja -paikan näkemyksiin sekä linjauksiin. (Vilpas & Tast 2011.)

4.2.1 Lasten osallisuus

Jokaiselle ihmiselle on äärimmäisen tärkeää ja merkittävää olla osallisena omaa elämää koskeavissa asioissa. Puhuttaessa lapsen osallisuudesta, tarkoitetaan lapsen mukana olemista hänen eteensä tehtävän työn toteuttamisessa, määrittämisessä sekä arvioinnissa. Kyse on siis siitä, kuinka lapsi voi olla mukana vaikuttamassa häntä ja hänen elämäänsä koskevissa asioissa. (THL 2015.)

Ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta tarkasteltuna osallisuus on merkittävä tekijä. Osallistuminen itselle mieluisten ja tärkeiden yhteisöiden toimintaan sekä sen suunnitteluun

ja käsittelyyn on yksi kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä. Lasten osallisuudella tarkoitetaan sitä, kuinka lapsi otetaan mukaan toteuttamaan, määrittämään sekä arvioimaan hänen etunsa mukaan toteutettavaa työtä. Jokaiselle ihmiselle on tärkeää saada olla osallisena itseään koskevissa asioissa. Lapselle osallisuus tarjoaa tärkeän tekijän kasvun ja kehityksen kannalta: osallisuuden kautta lapsi oppii olemaan ja elämään yhdessä muiden ihmisten kanssa. (THL 2015.)

Osallisuudesta on säädetty myös laissa. Suomen lainsäädännön mukaan lapsella on oikeus osallisuuteen kaikissa häntä koskevissa asioissa sekä kaikessa häntä koskevassa päätöksenteossa. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan osallisuus on perusoikeus, joka kuuluu jokaiselle lapselle. Tämä yleissopimus toimii perustana kansalliselle lainsäädännölle. Jokaisella ihmisellä ikään katsomatta on Suomen perustuslain mukaan oikeus saada tietoa heitä koskevista asioista sekä tuoda esiin omat mielipiteensä ja näkemyksensä aiheeseen. Tämä siis tarkoittaa että lapsilla on lain mukaan yhtäläinen oikeus olla osallisena heitä koskevissa asioissa kuin aikuisillakin. (THL 2015.)

Osallisuuden ollessa oikeus vaikuttaa itseä ja omaa elämää koskeviin suunnitelmiin, päätöksiin, ratkaisuihin, toimenpiteisiin, nousee esiin vastavuoroisuuden tarkeys. Vaikuttaminen ei ole mahdollista ilman vastavuoroisuutta, sillä asioiden käsittely ja tietojen saanti vaatii sitä. Näin ollen myöskään lapsi ei voi vaikuttaa, ellei aikuinen anna lapselle mahdollisuutta osallistua. Tämä osallistuminen on sitä toimintaa, jossa lapsen osallisuus tulee esille. Osallisuuden toteuttamisen tulisi olla jatkuvaa sekä hetkessä tapahtuvaa. Kokonaisvaltaisen osallisuuden toteutumisen kannalta vuorovaikutus on tärkeää. (THL 2015.)

Osallisuutta voidaan yleisesti ajatella porrasmallin kautta. Alimmalla tasolla yksilöllä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa. Portaittain vaikutusmahdollisuudet lisääntyvät, jolloin yksilön osallisuus lisääntyy. Lasten kanssa työskennellessä tärkeintä on kuitenkin lasten oma kokemus osallisuudesta: kuinka hänet on otettu mukaan itseään koskevien asioiden käsittelyyn. Jokainen aistii ja kokee eri tavalla. Mikäli osallisuutta on toteutettu vain jollain tietyllä tasolla, jolloin lapsi ei ole kokenut olevansa osallisena, ei voida puhua osallisuudesta. (THL 2015.) Meille jokaiselle lienee mielekästä tunne siitä, että olemme osallisia omaa elämäämme koskevissa asioissa, kuten erilaisissa yhteisöissä: niin myös lapsilla. Osallisuus on hyvän pitkälle tunneperäistä, kokemus siitä että on saanut olla osana jotakin. Se on tekemistä sekä tietämistä. Lasten osallistaminen on mahdollisuuksien tarjoamista, vaikuttamisen mahdollistamista. Osallisuus on omaan elämään ja elinympäristöön osallistumista sekä näitä koskevaan päätöksentekoon ja suunnitteluun vaikuttamista. (Heikka, Hujala & Turja 2009.)

Lasten osallisuus on erittäin moniulotteista, ja sitä voidaankin tarkastella eri näkökulmien kautta. Yhtenä avaintekijänä on lapsen ja aikuisen välinen valtasuhde: kuinka ja miten lapsi

otetaan mukaan neuvotteluihin, kuinka lapsen läsnäolo, omat aloitteet ja mielipiteet otetaan huomioon sekä kuinka paljon lapselle annetaan valinnan vapautta. Osallisuutta voidaan pohtia myös aiheen ja sen vaikutuspiirin kautta: onko se esimerkiksi lapsen omaa elämää vai koko ryhmää koskevaa. Lisäksi voidaan tarkastella tunnetason kautta lasten tieto-osallisuutta sekä osallisuutta. Päiväkodin toimintaa suunnitellaan niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä. Avainkysymys on se, kuinka lapset saavat osallistua tähän: näin ollen voidaan puhua ideointi-, suunnittelu-, päätöksenteko-, toiminta-, sekä arviointiosallisuudesta. (Turja 2011, 41-53.) Edelliseen viitaten mielestäni lasten osallistaminen varhaiskasvatuksessa mahdollistuu kuulemisen sekä kuuntelemisen kautta. Aikuisen aito kiinnostus sekä läsnäolo tarjoavat lapselle väylän osallisuuteen.

Suomalaisen varhaiskasvatuksen juuret pohjaavat fröbeliläiseen pedagogiikkaan, joka korosti aikuislähtöisen toiminnan lisäksi lasten omaa luovuutta. 1970-luvulla kuitenkin aikuisjohtoisuus sekä valtakunnallisesti ohjattu opetuskeskeinen toiminta romuttivat tätä aiempaa ajattelumaailmaa. 1990-luvulta alkaen tätä on tietoisesti lähdetty muuttamaan erilaisin hankkein. Näin ollen pedagoginen ote on ollut jatkuvassa muutoksessa ja nykypäivänä halutaan korostaa lapsen omaa aktiivisuutta sekä lapsilähtöisyyttä. (Turja 2011, 41-53.) Näin ollen voitaneen sanoa, että liian aikuisjohtoisesti toteutettavassa varhaiskasvatuksessa lapsen omalle luovuudelle ei jää tilaa, joka omalta osaltaan tuhoaa osallisuuden toteutumista.

Osallisuuden toteuttamisesta on paljon hyötyä. Ensinnäkin se parantaa päätöksenteon laatua, sillä toiminnasta/käytännöstä tulee kokonaisvaltaisempaa sekä tarkoituksenmukaista, kun palveluiden käyttäjät ovat tuomassa esiin omat näkemyksensä. Lapsille se antaa myös todella paljon. Osallisuuden tapahtuessa käytännössä, se vahvistaa lasten identiteetin rakentumista sekä vahvistaa itseluottamusta osoittamalla lapselle, että heidän mielipiteensä ovat arvokkaita. Myös voimaantuminen on mahdollista niissä tapauksissa, joissa lapsi on kokenut elämässään paljon negatiivisia asioita. Osallisuus toimii lapsille lisäksi opettavana sekä kasvattavana tekijänä, sillä sen kautta lapset saavat harjoitella kansalaistaitoja. Aikuisille lasten osallistaminen tarjoaa mahdollisuuden kunnioituksen osoittamisen lasten ajatuksia kohtaan ja näin ollen muuttaa aikuisten käsityksiä lapsista. Suurin osallistamisen hyödyistä lienee se, että se tuo lapset sekä heidän elämänsä näkyviksi ja näin asettaa aikuiset vastuuseen omasta toiminnastaan. (THL 2015.)

Lasten osallisuuden aito toteutuminen vaatii aikuisia ottamaan huomioon monia asioita. Lasten kanssa työskentelevillä on oltava halua ja valmius yhteistyöhön lasten kanssa: aito kuuntelu sekä läsnäolo ovat avaintekijöitä, jotta lasten mielipiteet tulevat esille ja ne otetaan huomioon. Työympäristö asenteella on myös suuri vaikutus: kuinka muut työntekijät suhtautuvat lapsiin ja heidän mielipiteisiin sekä näkemyksiin. Onkin tärkeää, että jokainen lasten

kanssa työskentelevä referoi omaa asennettaan, sillä lasten osallisuuden toteuttaminen on lakien sekä ohjeistuksienkin mukaan aikuisen velvoite. (THL 2015.)

4.2.2 Lasten osallisuuden tukeminen

Lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa voidaan lisätä ja tukea monin eri tavoin. Konkreettisesti ajateltuna nämä tilanteet ovat päiväkotiarjen tilanteita. Esimerkiksi pukemis- ja riisumistilanteissa lasten osallisuutta voidaan lisätä antamalla lapsille enemmän päätösvaltaa pukeutumisen suhteen, esimerkiksi kuinka paljon tai vähän lapsi haluaa laittaa vaatetta päälle lepoahtelulle. Ulkoilutilanteissa lapsia voidaan osallistaa ottamalla heitä mukaan päätöksentekoon päätettäessä missä ulkoillaan. Ruokailutilanteissa lasten osallisuutta voidaan lisätä esimerkiksi pienempien lasten kohdalla niin, että heille annetaan valtaa päättää annoskoosta ja he saavat itse valita syövätkö lounaan ohella leivän samaan aikaan ruoan kanssa vaiko sen jälkeen. Isompien lasten kohdalla voidaan jo yhdessä miettiä sitä, mistä lounaat tai välipalat voisivat koostua. Lasten osallistaminen päiväkodin arjessa voi etenkin isoissa päiväkotiryhmissä olla haastavaa. Avuksi voidaan tällöin ottaa omahoitajuus sekä pienryhmät, jolloin yhdestä pienryhmästä vastaa yksi aikuinen. Tämä mahdollistaa lapsiin tutustumisen sekä heidän kuulemisensa. Tutussa pienryhmässä lapsille syntyy helpommin tunne turvallisuudesta, mikä omalta osaltaan auttaa saamaan lasten omaa ääntä kuuluviin. Omahoitajuuden ja pienryhmätoiminnan toteutuminen on siis tärkeä tekijä lisättäessä ja tuettaessa lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa. (Hintsala 2011.)

Varhaiskasvatuksessa voidaan törmätä moniin erilaisiin ongelmiin lasten osallistamisen suhteen. Näitä ongelmia Leinosen, Vennisen ja Ojalan (2011) toteuttaman tutkimusraportin mukaan voivat olla esimerkiksi ammatillisiin taitoihin liittyvät esteet, kuten osallistavien toimintatapojen puute, työhyvinvointiin liittyvät esteet, kuten melu, tilojen puutteet, väsymys ja kiire sekä lasten erityistarpeisiin liittyvät esteet, kuten kielitaidon puute tai muut erityisen tuen tarpeet. Koen että kasvattajat voivat työssään vaikuttaa näihin asioihin paljon. Edellä mainitun tutkimuksen mukaan kiirettä vähentämällä saatiin aikaan se, että aikuisten keskittyminen sekä läsnäolo mahdollistuivat, mikä osaltaan auttoi aikuisia havainnoimaan ja kuulemaan lapsia ammatillisesti. (Leinonen, Venninen & Ojala 2011.)

Tässä opinnäytetyössä lasten osallisuus oli korostetussa asemassa. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden päätarkoitus oli lasten osallistaminen dokumentointiin. Tämä mahdollistui, kun aikuinen antoi aikaa ja tilaa lapsen omille ajatuksille ja mielipiteille. Aikuisen ohjaaman, lapsilähtöisen toiminnan kautta lapsille tarjottiin mahdollisuus luoda oma osa esikouluvuoden dokumentoinnista koostuvaan henkilökohtaiseen digitaaliseen portfolioon.

4.3 Lyhyesti sadutuksesta

Sadutus on menelmä, jonka tavoitteena on saada aikaiseksi kertomus, satu tai tarina.

Sadutettava, eli tarinan kertoja, voi olla kuka tahansa. Samoin saduttaja, tarinan kirjaaja, voi olla kuka tahansa, kunhan hän asettuu kuuntelemaan aktiivisesti. (Karlsson 2014, 20.)

Sadutuksen ideana on, että saduttaja pyytää sadutettavaa kertomaan sadun tai tarinan, joka kirjataan sana sanalta juuri niin kuin se on kerrottu. Kertojalle ei anneta välttämättä aihetta, josta kertoa, eikä hänen kertomaansa muokata kerronnan aikana. Lopuksi saduttaja lukee kirjaamansa tarinan sadutettavalle, jolla on vielä mahdollisuus muuttaa kertomaansa. (Karlsson 2014, 24.)

Sadutuksen toteutuminen vaatii vuorovaikutusta. Se syntyy saduttajan ja sadutettavan yhteistyöstä. Saduttajan rooliin kuuluu aktiivinen kuuntelu ja aito kiinnostus sadutettavaa kohtaan. Sadutettavan rooli on olla kertojana, avata ajatuksiaan ja omaa maailmaansa kertomalla. Jokainen tarina on yksilöllinen ja eroaa muista, jo olemassa olevista tarinoista. Jotkut ovat lyhyitä, jotkut ovat pitkiä. Myös tyyli tarinoiden välillä eroavat, sillä ovathan kertojatkin erillisiä yksilöitä. (Riihelä 2002.)

Sadutusta voi toteuttaa niin yksilöllisesti, pareittain kuin ryhmässäkin. Tärkeää on se, että tekijänoikeus säilyy tarinan kertojilla, eli sadutettavilla. Sadutusta menetelmänä voi käyttää missä ja milloin vain, se ei katso aikaa tai paikkaa. (Karlsson 2014, 40.)

Sadut merkitsevät eri ihmisille eri asioita. Joillekin ne ovat tosia, joillekin vain satua. Joku kokee, että satujen tulee koostua selkeistä kokonaisuuksista. Erilaista käsityksistä huolimatta jokaisen mielessä risteilee erilaisia ajatuksia ja asioita, joista koostuu erilaisia tarinoita. Sadutuksen tarkoituksena on saada nämä tarinat esille, olemassa oleviksi. Tarinat ja niiden jakaminen mahdollistavat yhteisöllisyyden sekä aidon kohtaamisen syntymisen. (Riihelä 2002.)

Yleisesti katsottuna sadutuksen muotoja ovat perussadutus sekä aihesadutus. Perussadutus etenee kuten aiemmin jo mainittu, eli saduttaja kirjaa sadutettavan tarinan tarkasti sana sanalta ja lukee sen lopuksi sadutettavalle ääneen antaen tälle mahdollisuuden muokata tai korjata sitä. Aihesadutuksessa sadutettavalla on aihe, josta kertoa tarinaa. (Karlsson 2014, 21.)

Kun sadutusta käytetään säännöllisesti työmenetelmänä lasten kanssa työskennellessä, annetaan lapsille mahdollisuus oppia ilmaisemaan itseään. Lisäksi sadutus avaa aikuiselle oven lapsen maailmaan, mahdollistaen aikuiselle tilaisuuden tutustua lasten ajatuksiin ja mielipiteisiin. (Riihelä 2002.)

Tässä opinnäytetyössä on sovellettu sadutusmenetelmää osana lasten osallistamista varhaiskasvatuksen dokumentointiin. Opinnäytetyön toiminnallisen osan ohjaustuokioissa lapsia pyydettiin kertomaan mieluisista asioista päiväkodissa tuokioiden aikana otettujen kuvien rinnalle. Aikuinen kirjasi ylös lasten kertomukset kuvista ja mukavista asioista juuri niin kuin lapsi kertoi. Näin ollen sadutusta ei käytetty sen varsinaisessa muodossa, vaan osallisuuden tukemisen ja toteutumisen näkökulmasta soveltaen.

4.4 Mediakasvatus

Media on nykypäivänä suuri ja normaali osa elämää. Usein media on osana päiväämme niin luonnollisesti, ettemme edes sitä huomaa. Tästä huolimatta medialla on suuria vaikutuksia ajatuksiimme ja tekemisiimme. Median tehtävä on viihdyttää, tiedottaa sekä ratkoa ongelmia. Internetiä käytetään päivittäin, niin työssä kuin vapaa-ajallakin. Oma median käyttöä usein aliarvioidaan. (Minimediaa 2012.) Uskon, että syynä tähän voi olla juuri se, kuinka mediasta on tullut niin arkinen asia, jota ei enää ajatella niin kuin ennen.

Mediasta on tullut myös lasten arjen luonnollinen osa. Pienet lapset ja suuri osa heidän vanhemmistaan on syntynyt alati kehittyvään digimaailmaan. He ovat syntymästään lähtien olleet osa digitaalista maailmaa, jossa median rooli on aina vain yhä suurempi. Tästä johtuen median eri ulottuvuudet ovat heille tuttuja, esimerkiksi internetin käyttö on luonnostaan monipuolista. Pienet lapset käyttävät mediaa pääasiassa vanhempiensa kanssa. Iän myötä mediaa käytetään myös toisten lasten kanssa, jolloin mediamieltymykset alkavat muotoutua. Media näyttäytyy lasten arjessa aktiivisena osana: median sisällöistä, kuten erilaisista hahmoista eri ohjelmissa keskustellaan ja ne otetaan mukaan esimerkiksi leikkeihin. Medialla on siis suuri sosiaalinen merkitys lasten elämässä. (Minimediaa 2012.)

Median vaikutus lasten kasvuun ja kehitykseen on herättänyt paljon keskustelua. Yleisesti voidaan sanoa, että mediasta voi olla lapselle niin hyötyä kuin haittaakin. Tästä johtuen mediakasvatuksen merkitys on kasvanut. (Paavonen, Roine, Korhonen, Valkonen, Pennonen, Partanen & Lahikainen 2011.)

Erilaiset sähköiset viestintäkanavat, esimerkiksi televisio, tietokone ja internet sekä pelikonsolit ja pelit antavat lapsille mahdollisuuden viihteeseen sekä uusiin elämyksiin yhtä lailla kuin aikuisillekin. Lienee kuitenkin sanomattakin selvää, että liiallinen mediankäyttö tai lapsen ikä- ja kehitystasolle sopimattomat sisällöt altistavat lapsen erilaisille haitoille, kuten somaattisille ja sosiaalisille ongelmille, peloille, nukahtamisvaikeuksille sekä psyykkisille oireille. Erilaisia psyykkisiä ja sosiaalisia oireita voivat olla esimerkiksi aggressiivisuus,

keskittymisongelmat sekä erilaiset käyttäytymis- ja tunne-elämän häiriöt. (Paavonen ym. 2011.)

Media tarjoaa kuitenkin positiivisia virikkeitä, joilla voi olla myönteinen vaikutus lasten kognitiiviseen sekä sosiaaliseen kehitykseen. Vanhemmille ja kasvattajille suunnatut ohjeistukset sekä mediakasvatusoppaat auttavat torjumaan median haittoja lasten elämässä. Tärkeää on lapsen ikä- sekä kehitystason mukainen mediasisällön tarjonta sekä median käyttö yhdessä lapsen kanssa, kuten keskustelut, yhdessä toimiminen, median käyttö opetukseen ja oppimiseen. (Paavonen ym. 2011.)

Yleisesti voidaan ajatella ja sanoa että kaikella kasvatuksella on tavoitteet, jotka luovat lapselle puitteet sekä mahdollisuudet kasvaa osaksi ympäröivää maailmaa, tasapainoiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Näin on myös mediakasvatuksen laita. Mediakulttuuri on vuosien varrella kasvanut isoksi osaksi lasten elämää ja näin ollen rikastuttanut lasten maailmaa sekä heidän omaa kulttuuriaan. Mediakasvatus voidaan nähdä arkisena yhdessä elämisenä: niin lapsi kuin aikuinenkin oppivat median kautta käyttäen mediaa ja sen välineitä eri tarkoituksiin kriittisesti tarkastellen. Mediakasvatus on vuorovaikutusta, jossa jaetaan mielipiteitä sekä tulkintoja ja näin ollen tuetaan yksilön identiteetin muodostumista. (Minimediaa 2012.)

Jotta lapset saavat mahdollisuuden oppia nykymaailman mediakulttuuria, on tärkeää että median läsnäolo huomioidaan lapsen kasvussa ja kehityksessä mahdollisimman aikaisin. Lapsi ei pysty yksinään ymmärtämään ja käsittämään ympäröivää mediaa, joten aikuisen rooli mediakasvatuksen suhteen korostuu. Niin kotona, päiväkodissa kuin kerhoissa aikuisten tulisi huomioida median vaikutus lapseen jo varhaisessa vaiheessa ja aktiivisesti opettaa lapsille median maailmaa kaikkine ulottuvuuksineen. (Kotilainen 2002.)

Mediakasvatuksen tulisi perustua kohderyhmän lähtökohtiin. Huomioon tulee ottaa lapsen ikä- sekä kehitystaso sekä kokemusmaailma. Mediakasvatus voidaan karkeasti jakaa kolmeen eri ”muotoon”, vastaanottoon, tuottamiseen sekä kriittiseen tarkasteluun. (Minimediaa 2012.)

Mediakasvatus on laaja käsite, joka pitää sisällään paljon. Tässä opinnäytetyössä korostuu kameran käyttö sekä valokuvauksen opettelu. Yhtenä opinnäytetyön tavoitteena oli että lapset oppisivat käyttämään kameraa sekä analysoimaan ottamiaan kuvia. Opinnäytetyön toiminnallisessa osassa ohjaustuokioiden aikana keskityttiin jokaisen lapsen kamerankäyttötaitojen kehittämiseen, niin teknisesti kuin visuaalisesti.

4.4.1 Lapset valokuvaajina

Kuvilla on miljoonia tarkoituksia ja tehtäviä. Ne antavat tietoa, viihdyttävät, kertovat tarinoita ja asioita, kaunistavat ja koristavat, opastavat ja ottavat kantaa: ne näyttävät millainen meidän maailmamme on. Kuvia otetaan ja tehdään eri tarkoituksiin. Kuvia voidaan jaotella eri kategorioihin, kuten uutiskuviin, sarjakuviin, mainoskuviin, taidekuviin, pilakuviin, julisteisiin, liikkuvaan kuvaan, nettikuviin, opaskuviin, opasteisiin, kuvituskuviin ja niin edelleen. (Minimediä 2012.)

Lapsi tekee jatkuvasti havaintoja ympäristöstään ja kaikkia aisteja hyödyntäen muodostaa käsitystä todellisuudesta, itsestään sekä muista. Näin ollen voidaan sanoa että lapsi hahmottaa itseään ja ympäristöään myös kuvien kautta. Kaikki kuvat sisältävät jonkin viestin, jota vastaanottaja katsoo ja tulkitsee omien tietojensa, aiempien kokemustensa ja tunteidensa kautta. On siis sanomattakin selvää, että lapsi katsoo kuvaa hyvin eri silmin kuin aikuinen. Mitä pienempi lapsi, sitä vähemmän hänellä on aiempien kokemusten kautta syntynyttä tietoa. Lapset ovat ennakkoluulottomia ja usein innostuvat kaikenlaisista kuvista. Onkin tärkeää, että lapsille tarjotaan mahdollisuus harjoitella kuvien tulkitsemista ja niiden luomista. (Minimediä 2012.)

Kaiken taiteellisen ja luovan toiminnan pohjana on tarjota lapsille mahdollisuus ilmaista itseään ja jakaa omia kokemuksiaan. Kun lapsi saa tilaisuuden itseilmaisuun taiteen eri muotojen kautta, syntyy aikuisen ja lapsen välille vuorovaikutusta, jota lapsi ohjaa. Aikuisen avoimesti kuunnellessa, katsellessa ja hyväksyessä lapsen taiteelliset tuotokset saa lapsi mahdollisuuden käsitellä ja hahmottaa turvallisesti ympäröivää maailmaa. (Pääjoki 2011.)

Taiteellisen toimijuuden näkökannalta tarkasteltuna vuorovaikutus ja vertaistyydytys ovat lapsille tärkeää. Ennen on ajateltu, että taiteellinen kehitys on yksilöllistä, eivätkä lapset kykene vuorovaikutukseen varhaislapsuudessa. Nykyään kuitenkin tiedostetaan lasten vuorovaikutteinen ja sosiaalinen toiminta niin taiteen puolella kuin elämässä ylipäätään. Näin ollen on tärkeää huomioida yhteisöllisyys lasten kanssa taiteellista ja luovaa toimintaa toteutettaessa. Tämä näkyy myös esimerkiksi siinä, kuinka lapset mielellään selostavat tekemisiään ja näin jakavat osaamistaan toisilleen. (Pääjoki 2011.)

5 Toiminnallinen osuus

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä pääkaupunkiseudulla sijaitsevan päiväkodin esikouluryhmän kanssa. Anonymiteetin säilymiseksi kutsun päiväkotia keksityllä nimellä ”päiväkotia Auringonpaiste”. Lisäksi toiminnankuvauksissa esiintyvät lasten nimet on muutettu.

Toiminnallisesta osuudesta kertominen on jaettu kahteen osioon: ensin käyn läpi opinnäytetyön toiminnallisen osuuden valmistelua sekä suunnittelua. Tämän jälkeen siirryn kertomaan toiminnallisen osuuden toteutuksesta.

5.1 Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden valmistelu ja suunnittelu

Valokuvaukseen sekä valokuvien analysointiin liittyvät toimintatuokiot järjestettiin yhteensä kahdeksan kertaa kevään 2015 aikana. Ryhmässä on yhteensä viisitoista lasta, joista neljä on tyttöjä ja yksitoista poikia.

Päiväkodin aikataulun sekä esikoululaisten keskittymiskyky huomioon ottaen yhden ohjauksen kesto oli noin tunnista puoleen toista tuntiin. Tuokioiden aikana ensin tutustuttiin kameraan sekä sen käyttöön ja mietittiin sekä kuvattiin itselle mieluisia asioita päiväkodissa. Tämän jälkeen katsottiin yhdessä kuvia ja kerrottiin mitä kuvissa on. Jokainen lapsi sai valita omista kuvistaan parhaat ja kertoa niistä. Samaan aikaan lapsen kertoessa kuvistaan koostin yhden PowerPoint -dian, johon kirjasin lapsen kertomukset kuvista. Tarkoitus on, että nämä diat päätyvät osaksi lapsen digitaalista portfolioa (ks. tämän opinnäytetyön sivut 19-20).

Ryhmä jaettiin pienempiin osiin toimintatuokioita varten. Tavoitteiden saavuttamiseksi oli tärkeää, että toimintatuokioryhmät olivat mahdollisimman pienet. Halusin jokaisen lapsen saavan osallistua projektiin. Ohjaustuokiossa oli kerrallaan 1-2 lasta. Näin varmistin, että jokainen lapsi sai yksilöllistä huomiota, mutta sai harjoittaa myös keskittymiskykyään sekä oman vuoron odottamisen taitoa. Käytössä tuokioiden aikana oli yksi kamera.

Lasten vanhemmilta oli kerätty ennen toimintatuokioiden alkua lupalaput lasten osallistumisesta tuokioihin (liite 1). Lisäksi lastentarhanopettajia pyydettiin täyttämään jokaisesta lapsesta lähtötilanlomake (liite 2). Arviointi tapahtui oman havainnointipäiväkirjan, ryhmän lastentarhanopettajan antaman kirjallisen arvion (liite 3) sekä lasten antaman hymiöpalautteen (liite 4) perusteella.

5.1.1 Toimipaikan kuvaus

Päiväkoti Auringonpaisteessa lapsi nähdään omana persoonanaan ja häntä arvostetaan juuri sellaisena. Lapsi käsitetään maailmaa aktiivisesti tulkitsevana yksilönä, jolla on luontainen tarve ja halu ymmärtää ympäröivää maailmaa. Päiväkoti Auringonpaisteessa lapsi saa olla lapsi. Turvallisen kasvu- ja kehitysympäristön takaamiseksi päiväkotia ja sen henkilökuntaa on valmis muokkautumaan ja kehittymään lasten tarpeiden mukaan. Auringonpaisteessa

ajatellaan, että lapset ovat tärkeintä mitä heillä on, jonka johdosta päiväkoti ja siellä työskentelevät aikuiset ovat olemassa lapsia varten.

Päiväkoti Auringonpaisteen henkilökunta on asianmukaisesti koulutettua ja heitä on päivähoitoasetusten mukainen määrä. Aikuisen tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa lasten tarpeiden mukaista toimintaa ja näin ollen kantaa vastuu turvallisen sekä laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumisesta.

Päiväkoti Auringonpaisteessa oppiminen tapahtuu leikin kautta, tekemällä oppimalla, kuten varhaiskasvatuksessa kuuluukin. Omaleimaista on projektioppimisen menetelmien hyödyntäminen, jolloin päiväkodin aikuiset tukevat lasten oma-aloitteisuutta sekä luontaista innokkuutta asioita ja oppimista kohtaan. Oppiminen tapahtuu yhdessä asioita monelta eri näkökannalta tarkastellen, havainnoiden, tutkien sekä selvittäen.

Päiväkoti Auringonpaisteen varhaiskasvatusympäristöä suunniteltaessa ja rakentaessa on otettu huomioon lasten kasvuun ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Lähtökohtana on vuorovaikutus niin aikuisten kuin muiden lasten kanssa. Päiväkodin ilmapiiristä pyritään luomaan positiivinen, hyväksyvä, turvallinen sekä kiireetön. Päivän aikana ollaan, leikitään ja työskennellään niin isoissa kuin pienissäkin ryhmissä. Joka päivä ohjelmaan kuuluu ulkoilua, leikkiä, ohjattua toimintaa, ruokailua sekä lepoa. Lisäksi ympäröivään kulttuuriin ja maailmaan tutustutaan tekemällä retkiä niin luontoon, näyttelyihin, teatteriin kuin lähialueen palveluihin, kuten kirjastoon.

Päiväkoti Auringonpaisteen asiakkaita ovat lasten lisäksi perheet, jotka halutaan ottaa mukaan tiiviiseen yhteistyöhön ja kasvatuskumppanuuteen. Auringonpaisteessa panostetaan siihen, että kaikki päiväkodin kanssa lähemmin tekemisissä olevat, eli lapset, perheet ja työntekijät, tuntevat toisensa. Tällä pyritään luomaan yhteisöllinen, turvallinen sekä luottamuksellinen ilmapiiri, joka mahdollistaa lapsen elämään kodin ja päivähoiton eheän kokonaisuuden. Jokainen lapsi kuuluu omaan pienryhmäänsä, jota ohjaa omaopettaja. Näin voidaan turvata lapsen hyvinvointi sekä tarkoituksenmukaisen ja kokonaisvaltaisen kasvatuskumppanuuden synty sekä toteuttaminen.

5.1.2 Varhaiskasvatuksen dokumentointi päiväkoti Auringonpaisteessa

Päiväkoti Auringonpaisteen varhaiskasvatuksen dokumentointi näkyy päivittäisessä arjessa. Kaikkia päiväkotipäivän aikana tapahtuvaa valokuvataan. Nämä valokuvat päätyvät niin vanhemmille päivän päätteeksi luettaviksi tarkoitettuihin päiväraportteihin sekä lasten henkilökohtaisiin digitaalisiin portfolioihin. Digitaalinen portfolio on tietokoneella tehtävä lapsen päiväkotivuosisista kertova teos, johon tallennetaan lasten kasvun ja kehityksen vaiheita

valokuvien sekä tekstin muodossa. Jokaisesta lapsesta tehdään portfolio kerran vuodessa. Sisältö koostuu osioista, jotka perustuvat varhaiskasvatuksen orientaatioihin, esiopetuksen sisältöalueisiin sekä Auringonpaisteen omiin painotuksiin. Portfoliot voivat kuvien lisäksi sisältää esimerkiksi lasten kanssa käytyjä keskusteluja ja haastatteluita.

Dokumentointi toimii yhtenä oppimisen näkyväksi tekemisen keinona. Päiväkoti Auringonpaisteessa pidetään arvossa ”kuljettua matkaa”, ei niinkään lopputulosta. Näin ollen jatkuva arjen dokumentointi auttaa seuraamaan oppimisprosesseja, jolloin arvioinnin tekeminen helpottuu ja toimintaa voidaan suunnitella eteenpäin tarkoituksenmukaisesti. Dokumentointi auttaa niin työntekijöitä kuin vanhempiakin näkemään ja hahmottamaan kokonaisuuksia ja niiden rakentumisvaiheita. Päiväkotiarjen dokumentointi lisää myös luottamuksen, turvallisuuden ja yhteisöllisyyden syntymistä, sillä kuvien kautta vanhemmille kerrotaan ja näytetään mitä päiväkotipäivän aikana tehdään. Lasten henkilökohtaiset portfoliot toimivat toki myös arvokkaana muistona lapsille ja vanhemmille.

Idea opinnäytetyöhön lähti työelämän tarpeesta. Kysyessäni ideoita opinnäytetyön aiheeksi syksyllä 2014 päiväkotia Auringonpaisteen johtaja kertoi heillä olleen tarkoituksena käynnistää valokuvausprojektia ja ehdotti, että opinnäytetyöni voisi liittyä aiheeseen. Jatkoisin idean kehittämistä päässäni ja suorittaessani harjoittelua kyseisessä päiväkodissa myöhemmin syksyllä 2014, tartuin tähän mielestäni ihanaan ja erilaiseen päiväkodin dokumentointitapaan. Portfoliot ovat hyvin pitkälle aikuisten, omaohjaajien, koostamia. Lapset saavat osallistua portfolioiden tekemiseen keskustelun kautta, tuoda omia näkemyksiään siihen, mitä portfolio voisi sisältää. Opinnäytetyöprojektini kautta halusin tarjota lapsille mahdollisuuden olla tekemässä ja luomassa digitaaliseen portfolioon osion, joka on täysin lapsilähtöisesti koostettu. Aikuinen auttaa ja ohjaa dian tekemistä ja syntymistä lapsen ikä- ja kehitystason mukaisesti. Opinnäytetyöni ideana olikin dokumentoida esikouluvuotta lapsen näkökulmasta ja näin antaa lapsille tilaisuus tuottaa sisältöä ja valita itse, millaista kuvaa ja tekstiä dokumenttediaan tulee. Idea otettiin päiväkodissa hyvin vastaan ja lähdimme yhteistyössä suunnittelemaan sitä pidemmälle niin, että se palvelisi prosessina myös työelämää.

5.1.3 Alkujärjestely

Olen suorittanut sosiaalialan koulutusohjelmaan liittyvän viimeisen työharjoittelun saman päiväkodin samassa esikouluryhmässä, jonka kanssa toteutin opinnäytetyöni toiminnallisen osan. Näin ollen siis tunsin lapset etukäteen. Harjoitteluni aikana tekemiini havaintoihin perustuen olin jakanut lapset pareiksi. Jako oli pyritty tekemään niin, että se tukisi lasten suoriutumista ohjaustuokiosta keskittymisen kannalta. Jako oli käyty läpi myös ryhmän lastentarhanopettajan kanssa.

Tulevissa ohjaustuokion kuvauksissa jokaisen lapsen nimi on muutettu. Tällä haluan varmistaa anonymiteetin säilymisen sekä sen, että kuvaus tuokioiden etenemisestä on todenmukainen ja kaikkien lasten tekeminen saadaan selkeämmin kuvattua.

Esikouluryhmän lastentarhanopettajat ovat täyttäneet jokaisesta toimintaan osallistuvasta lapsesta lapsen lähtötilanteen arviointilomakkeen (liite 2), jossa arvioidaan lapsen kameran-käyttötaitoja asteikolla 1-5 sekä keskittymiskykyä toiminta- ja odotustilanteissa asteikolla 1-3. Lisäksi jokaisessa lomakkeen kohdassa on myös lisätilaa perusteluille tai lisätiedoille. Nämä tiedot kerättiin, jotta ohjaustuokiot voitiin suunnitella sekä muokata juuri kyseiselle kerralle osallistuvien lasten tarpeiden mukaisiksi. Lisäksi näitä tietoja käytettiin myös tavoitteiden arviointiin.

5.2 Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteutus

Seuraavaksi kerron toiminnallisen osuuden toteutuksesta. Kuvaan kahdeksan eri ohjauskerran sisältöä sekä pohdin kunkin ohjauskerran tapahtumia lyhyesti.

5.2.1 Ensimmäinen ohjauskerta

Lastentarhanopettajan täyttämän lapsen lähtötilanteen arviointilomakkeen pohjalta tiedettiin, että molemmat lapset, Eerika ja Antti, olivat käyttäneet kameraa aiemmin itsenäisesti ja osasivat näin ollen kameran perustoiminnot. Molempien lasten keskittymiskykyä lastentarhanopettajat pitivät hyvänä, niin toiminta- kuin odottelutilanteissakin. Lisätietona Antista kerrottiin, että hänellä on ajoittain suuri tarve saada omat näkemyksensä esiin, joka usein näkyy malttamattomuutena.

Tällä ensimmäisellä kerralla aloitimme koko viisitoista lapsisen esikouluryhmän kanssa yhteisellä aloituksella. Siirryimme esikouluryhmän omiin tiloihin. Asetuimme istumaan lapsille tuttuun rinkiin lattialle, mikä on esikouluryhmän tapa aloittaa yhteinen päivä. Lapsiryhmässä oli havaittavissa pientä levottomuutta. Kun lastentarhanopettaja oli saanut tilanteen rauhallisemmaksi, hän siirtyi puhumaan minusta. Osalle lapsista oli jo ulkoillessa kerrottu että olen saapunut paikalle. Tämän jälkeen sain kertoa toimintatuokioista, joita tulisin lapsille ohjaamaan. Kertasimme mitä digitaaliset portfoliot ovat ja keskustelimme niistä. Seuraavaksi lastentarhanopettajat siirtyivät puhumaan lapsille tulevan viikon ohjelmasta, kuten maanantain yhteisessä aloituksessa on tapana. Kun viikon ohjelma oli keskusteltu läpi, alettiin lapsiryhmää jakaa aamupäivän ohjattuun toimintaan. Tässä välissä lähdin ennalta valittujen kahden lapsen kanssa meille varattuun toimistotilaan.

Kävin vielä toimintatuokion kulun lasten kanssa läpi vaihe vaiheelta. Tämän jälkeen ohjeistin lapset miettimään mikä päiväkodissa on juuri heidän mielestään kaikista kivointa. Eerika kertoi majaleikin olevan yksi suosikkijutuista, johon Antti totesi olevansa samaa mieltä. Seuraavaksi esiin nousi kavereiden tärkeys. Molemmat lapset totesivat kavereiden olevan yksi tärkeimmistä asioista. Muistutin lapsia siitä, että he saavat miettiä juuri itselleen tärkeät asiat, eikä kaverin kanssa tarvitse olla samaa mieltä. Tämän jälkeen lapset nimesivät tärkeiksi asioiksi ryhmän toisen lastentarhanopettajan, savitöiden tekemisen sekä piirtämisen. Olin kirjoittanut kaikki lasten kertomat ja pohtimat mukavat asiat paperille. Kertasin lapsille heidän kertomansa tärkeät asiat. Pyysin molempia lapsia miettimään, mikä näistä luetelluista asioista olisi kivointa kunkin mielestä. Molemmat sanoivat kaikkien esiin tulleiden asioiden olevan itselleen tärkeitä.

Seuraavaksi siirryimme miettimään aihe aiheelta kuinka kuvata näitä. Lapset totesivat, että majan kohdalla täytyisi sellainen rakentaa. Myös savitöiden tekemisen sekä piirtämisen kohdalla mietittiin tarvitsisiko nekin tehdä alusta alkaen. Hetken mietittyään Eerika ehdotti, että savitöiden tekemisestä otettaisiin kuvat portfolioa varten kuvaamalla aiemmin tehtyjä, jo valmiita savitöitä. Seuraavaksi mietittiin lastentarhanopettajan sekä kavereiden kuvaamista. Kysyin lapsilta mitä kaikkea kuvissa tulisi ottaa huomioon, sillä kuvat tulisivat heidän omiin portfolioihinsa. Molemmat miettivät hetken, jonka jälkeen Antti totesi, että pitää kysyä kavereilta haluavatko he tulla kuvaan. Sanoitin lapsille tämän lupien kysymiseksi. Pohdinnan jälkeen kävimme läpi kameran käyttöä. Molemmat lapset olivat käyttäneet kameraa ennenkin ja osasivat kameran perustoiminnot. Ensimmäisenä lapset halusivat siirtyä kuvaamaan lastentarhanopettajaa. Pyysin lapsia pohtimaan että millaisen kuvan he haluaisivat: ottaisivatko itse kuvan, haluavatko itse olla kuvassa ja millaisessa ympäristössä. Molemmat lapset halusivat esiintyä yhdessä samassa kuvassa lastentarhanopettajan kanssa. He esittivät myös toiveen siitä, että kuva otettaisiin toimistossa. Sovimme että minä ottaisin kuvan heistä. Lapset kysyivät luvan kuvaan lastentarhanopettajalta, joka suostui. He miettivät tarkkaan omat paikkansa kuvassa. Eerika halusi asettua lastentarhanopettajan syliin ja Antti seisomaan heidän viereensä. Molemmat lapsista olivat tyytyväisiä asetelmaan.

Seuraavaksi siirryimme esikoululaisten omaan tilaan, jossa päädyimme ensimmäiseksi kuvaamaan piirtämistä. Lapset ottivat omatoimisesti hyllystä paperia sekä kyniä ja alkoivat piirtää. Pyysin heitä jälleen pohtimaan millaisen kuvan kukin piirtämisestä haluaisi. Eerika halusi että hän esiintyy kuvassa piirtämässä ja pyysi Anttia ottamaan kuvan. Antti päätti ottaa kuvan piirustuksestaan itse. Lapset keskittyivät piirtämiseen ja keskustelivat samalla piirtämisestä. He kertoivat toisilleen sekä minulle, mitä piirtävät. Kun piirrookset olivat valmiita, he pysyivät kameraa. Kuvat otettiin suunnitelman mukaan.

Seuraavaksi siirryimme kuvaamaan majaleikkiä. Yhteistuumin lapset lähtivät rakentamaan majaa. He sopivat yhdessä tekevänsä vain pienen majan ja jokaisen rakennusvaiheen he pohtivat yhdessä keskustellen läpi. Kun maja oli valmis, pyysin jälleen lapsia miettimään millainen kuva otettaisiin. He halusivat esiintyä itse kuvassa. Tarkennuksena kysyin, että haluavatko molemmat esiintyä samassa kuvassa vai haluavatko molemmat tai toinen lapsista esiintyä yksin. Molemmat ilmaisivat halunsa kuvaan, jossa esiintyisivät he molemmat. Lapset ohjeistivat vielä tarkasti, mistä kuvakulmasta kuva pitäisi ottaa ja mitä siinä pitäisi näkyä. Otin kuvan lasten ohjeiden mukaan ja näytin kuvaa lapsille. Lapset olivat tyytyväisiä kuvaan, joten siirryimme seuraavaan vaiheeseen.

Aloimme kuvata savitöitä. Aluksi molemmat lapsista halusivat itse esiintyä kuvissa. He pyysivät vuorotellen minua ottamaan kuvat heistä. Tämän jälkeen Eerika halusi lisäksi kuvata aiemmin tekemiään savitöitä itse. Hän keskittyi kuvaamaan töitä eri kuvakulmista. Tässä vaiheessa muu esikouluryhmä oli saanut vapaasti valita leikit. Osa ryhmän lapsista tuli samaan tilaan leikkimään legoilla, jolloin Antti kiinnostui seuramaan muiden lasten tekemisiä. Kun Eerika oli saanut kuvattua savityönsä, molemmat lapset siirtyivät luokseni.

Siirryimme listassa eteenpäin, viimeisenä kuvauksen kohteena olivat kaverit. Jälleen kysyin lapsilta millaisen kuvan he haluaisivat. Antti sanoi haluavansa kuvaan kaikki ryhmän jäsenet ja ilmaisi tahtonsa kuvata itse. Eerika toivoi myös kaikkia kuvaan, mutta halusi esiintyä lisäksi itse kuvassa. Pyysin lapsia pohtimaan mitä tulisi muistaa kaverikuvaa otettaessa. Molemmat muistivat luvan kysymisen. He lähtivät omatoimisesti kysymään muita esikouluryhmän jäseniä kuvaan. Osa lapsista suostui kuvaan, mutta osa halusi jatkaa leikkejään. Antti esitti tarkan toivomuksen kuvan ottopaikasta. Hän ohjeisti ryhmäkaverit siirtymään kyseiseen paikkaan ja otti kuvan. Eerika oli tyytyväinen Antin ottamiin kuviin, ja halusi sisällyttää saman kuvan omaan portfolioonsa. Tämä sopi Antille. Kuvien ottamisen jälkeen ohjeistin lapsiparin siirtymään takaisin toimistoon, jossa siirtyisimme koostamaan digitaalisten portfolioiden osia.

Toimistossa siirsimme kuvat tietokoneelle. Kävimme kuvat läpi, jonka jälkeen pyysin lapsia päättämään, kumman portfolio-osan koostamisesta aloittaisimme. Lapset sopivat yhdessä, että aloittaisimme Antista. Ensin hän valitsi viisi kuvaa liitettäväksi PowerPoint -diaan. Hänelle valinta tuntui olevan helppoa. Tämän jälkeen pyysin häntä kertomaan valitsemistaan kuvista. Tarkennuksena pyysin vielä kertomaan, mikä näissä kuvissa on kivaa. Hän kertoi kuvista pitkin lausein. Välillä jouduin pyytämään hidastusta jotta pystyin kirjoittamaan hänen sanomansa sanasta sanaan. Kun Antti lopetti kerronnan, luin tekstin hänelle ääneen. Hän oli tyytyväinen tulokseen, eikä halunnut muuttaa siitä mitään. Lopuksi pyysin häntä valitsemaan PowerPoint -dian taustaväriin. Tämän jälkeen lapsi kertoi olevansa tyytyväinen diaan, eikä halunnut enää muuttaa siinä mitään. Lapset vaihtoivat paikkaa ja Eerikan kanssa käytiin sama läpi. Hän valitsi kuvia hieman tarkemmin ja osoitti tarkkaan kuvien paikat. Kuvista

kertominen oli hänelle helppoa. Jälleen luin kirjatun tekstin ääneen. Eerika oli tähän tyytyväinen ja alkoi tarkasti miettimään haluamaansa taustaväriä. Yhdessä etsimme hänelle sopivan värin, jonka jälkeen hän sanoi olevansa tyytyväinen lopputulokseen. Lopuksi katsoimme vielä molempien lasten diat, jonka jälkeen saatoin lapset takaisin esikouluryhmän omiin tiloihin.

Ensimmäinen ohjaustuokio sujui kaiken kaikkiaan hyvin. Olin valinnut ensimmäiseksi lapsipariksi lapset, joiden uskoin tarttuvan innolla tehtävänantoon sekä lähtemään riemulla kertomaan ottamistaan kuvista. Ohjaustuokioon kului aikaa kaikkineen noin tunti ja viisitoista minuuttia, joka on enemmän kuin olin oletanut. Alkuperäisen suunnitelman mukaan oletin lasten löytävän yhden itselleen mieluisen asian, mutta tämän lapsiparin kohdalla niitä löytyikin viisi. Tästä johtuen itse kuvaamiseen meni enemmän aikaa, mutta mielestäni tilanne palveli lasten osallisuuden syntymistä ja toteutumista siinä määrin, että tilanne ohjautui eteenpäin lapsilähtöisesti. Ohjaustuokion aikana havaitsin kaverin mielipiteiden vaikutuksen olevan suuri. Lapset valitsivat samat mieluiset asiat, joita halusivat omaan portfoliodiaansa kuvata. Tässä tapauksessa kuitenkin molempien lasten ääni tuli kuuluviin. Lasten välisestä vuorovaikutuksesta kävi ilmi molemmin puolinen kunnioitus sekä arvostus. Keskustelu ja päätösten teko eteni aikuisen näkökulmasta katsoen tasapuolisesti, molempien mielipiteet ja näkökulmat huomioon ottaen. Lasten keskittymiskykyyn vaikutti hetkellisesti muun esikouluryhmän siirtyminen samaan tilaan leikkimään. Tehtävä oli kuitenkin lapsia kiinnostava, sillä he palasivat mielellään takaisin tuokion pariin. Lähtötilanteen arviointilomakkeiden mukaan oli jo ennalta tiedossa lasten kamerankäyttötaidot, jotka pitivät paikkansa. Antin lähtötilannelomakkeessa esiin tullutta malttamattomuutta en havainnut tuokion aikana, vaan hän vaikutti ennen kaikkea innokkaalta tuokion aikana tapahtunutta toimintaa kohtaan. Mediakasvatuksen näkökulmasta kameran käyttötaidot olivat jo hyvät, mutta lapset oppivat miettimään myös lupa-asioita, mitä tulee kuvien ottamiseen ja niissä esiintyviin henkilöihin.

Kuva 1: Lasten salamankäytön harjoittelua

5.2.2 Toinen ohjauskerta

Lasten lähtötilanteen arviointilomakkeesta kävi ilmi, että toiselle ohjauskerralle valitut lapset, Santeri ja Eetu, ovat molemmat joskus käyttäneet kameraa aikuisen opastuksella. Lisäksi lastentarhanopettaja piti molempien lasten keskittymiskykyä hyvänä niin itse toiminnan aikana kuin odottelutilanteissakin, mutta lisätietojen mukaan Santerin keskittyminen herpaantuu helposti, joten hänen kohdallaan hyvä keskittymiskyky vaatii pientä ryhmää, eivätkä odotusajat saa olla liian pitkiä. Santerista kerrottiin lisäksi, että hän usein esiintyy mielellään itse toisten ottamissa kuvissa ja pyytääkin aikuista ottamaan kuvia.

Toinen ohjauskerta alkoi alkuperäisen suunnitelman mukaan, yhteisellä aloituksella kahden lapsen kanssa. Kerroin aluksi lapsille, mitä tulisimme tuokion aikana tekemään. Tämän

jälkeen siirryimme ideointivaiheeseen. Santeri osasi heti nimetä mielipuuhaan leikkimisen. Eetu halusi täsmentää, että hänen suosikkileikkinsä on palikoilla rakentelu, johon Santeri samaistui. Jatkoimme mielipuuhiemiettimistä. Seuraavaksi esiin nousivat esikoulukirjojen tehtävät, piirtäminen sekä askartelu ja ulkoilu. Molemmat lapset olivat sitä mieltä, että juuri nämä esiin tulleet asiat ovat heidän mielestään kivointa päiväkodissa.

Seuraavaksi siirryimme miettimään, kuinka kuvata näitä asioita. Ensin kysyin lapsilta, kuinka leikkimistä voisi kuvata. Santeri ehdotti videota. Täsmensin, että digitaaliseen portfolioon laittamme tässä tapauksessa vain kuvia, sillä videota ei voida lisätä digitaaliseen portfolioon. Eetu ehdotti jonkun tietyn, ennalta valitun leikin kuvaamista. Kysyin mikä leikki olisi mieluinen, johon Santeri ehdotti jo esiin nousseen palikkaleikin kuvaamista. Esikoulukirjojen kuvaamisesta lapsilla tuntui olevan heti selkeä mielipide: kuvattaisiin viimeiseksi tehtyjä tehtäviä. Piirtämisen ja askartelun kuvaaminen näytti aiheuttavan enemmän päänvaivaa. Molemmat lapset miettivät pitkään, kunnes Santeri ehdotti, että he piirtäisivät itse ja ottaisivat piirustuksistaan kuvat. Palikkaleikin kohdalla Eetu ehdotti Santerille, että he rakentaisivat yhteisen palikkalinnan, josta molemmat ottaisivat kuvia portfolioihin. Tämä sopi Santerille. Seuraavaksi kysyin, kuinka lapset haluaisivat saada kuvan ulkoilusta. Santeri ehdotti, että molemmat ottaisivat kuvan päiväkodin piha-alueesta.

Siirryimme kuvausvaiheeseen. Kävimme ensin kameran perustoiminnot läpi. Kameran käyttö tuntui olevan molemmille lapsille tuttua. Lapset halusivat kuvata ensin esikoulukirjojaan. Etsimme koko ryhmän kirjapinosta heidän omat kirjansa. Molemmat lapset selasivat kirjat sille aukeamalle, jota olivat viimeksi tehneet. Santeri kertoi innostuneesti tekemistään tehtävistä. Eetu halusi myös esitellä viimeksi tekemiään tehtäviä. He keskustelivat myös yhdessä esikoulukirjatuokiosta. Keskustelun loputtua pyysin lapsia miettimään kuvan ottamista sekä asettelua. Eetu kertoi haluavansa ottaa kuvan itse. Hän asetteli kirjan haluamallaan tavalla ja otti kuvan. Santeri pyysi minua ottamaan kuvan kirjastaan. Kysyin haluaisiko hän itse esiintyä kuvassa, johon hän vastasi kieltävästi. Pyysin häntä asettelemaan kirjan haluamallaan tavalla ja otin kuvan. Näytin kuvan Santerille, joka oli kuvaan tyytyväinen.

Seuraavaksi siirryimme kuvaamaan piirtämistä/askartelua. Molemmat lapset hakivat paperia sekä kyniä ja alkoivat piirtää. He keskittyivät piirtämiseen intensiivisesti. Hetken kuluttua Santeri alkoi kertoa piirustuksensa aiheesta, raketista. Eetu totesi piirtävänsä myös rakettia. Lapset tarinoivat raketista samalla kun piirsivät ja alkoivat omatoimisesti miettiä millainen kuva piirustuksista tulisi ottaa. Pohdinnan jälkeen molemmat päätyivät siihen, että he ottavat kuvan omasta piirustuksestaan itse. Piirustusten valmistuttua molemmat ottivat kuvan omasta työstään.

Seuraavana lapset halusivat kuvata palikkarakenteluleikin. Siirryimme esikoululaisten omaan tilaan, jossa lapset alkoivat heti asetella palikoita lattialle. He sopivat yhdessä tarkasti yksityiskohtia miettien rakentavansa linnan. Eetu ehdotti, että linnaan lisättäisi puupalikoiden lisäksi värikkäitä lasinappeja, jotta kuvasta tulisi hienompi. Rakentaessaan he olivat erittäin keskittyneitä ja loivat lisäksi tarinaa linnasta. Rakentelun ohessa he myös kannustivat sekä kehuivat toistensa ideoita. Kun linna oli molempien mielestä valmis, he alkoivat omatoimisesti miettiä kuvakulmaa. He ottivat kameran, ja katsoivat tarkasti miltä linna kameran kuvaruudulla näytti. Santeri ehdotti vielä muutoksia linnaan, joihin Eetu suostui. Yhdessä he tekivät muutokset ja katsoivat taas linnaa kameran ruudulta. Eetu päätti nousta tilassa olevalle pöydälle ottamaan kuvaa, jotta sai otettua sen haluamallaan tavalla. Santeri päätyi myös ottamaan kuvan pöydältä. Pyysin lapsia purkamaan linnan sekä siivoamaan palikat ja lasiset koristenapit paikoilleen kun mieluisat kuvat oli saatu otettua. Vielä siivousvaiheessa lapset miettivät luomaansa tarinaa ja suunnittelivat palaavansa leikkiin myöhemmin päiväkotipäivän aikana. Purkaessaan linnaa he pohtivat vielä erilaisia kuvakulmia, joita olisivat voineet käyttää, mutta totesivat linnan olleen upea ja juuri sellainen kuin he halusivat.

Viimeisenä kuvauskohteena oli ulkoilu. Neuvoimme lapsia pukemaan päälleen ulkotakit, pipot sekä kengät. Siirryimme sisätiloista päiväkodin piha-alueelle. Molemmat lapset ottivat vuorollaan yhden kuvan kiipeilytelineestä, jonka he kertoivat olevan parasta ulkoilussa.

Seuraavaksi siirryimme viimeiseen vaiheeseen, portfoliodian muodostamiseen. Pyysin lapsia miettimään kumpi aloittaisi. Lapset eivät osanneet tehdä päätöstä, joten pyysin lähempänä istuvaa Santeria aloittamaan. Siirsimme kuvat koneelle, jonka jälkeen pyysin lasta valitsemaan haluamansa kuvat. Hänelle valitseminen tuntui olevan helppoa. Omatoimisesti hän kertoi, mihin kohtaan PowerPoint -diaa hän kuvansa haluaa. Kuvien tarkan asettelun jälkeen pyysin häntä kertomaan ottamistaan kuvista sekä siitä, miksi ne ovat hänen mielestään kivoja asioita päiväkodissa. Hänelle kertominen tuntui olevan helppoa, eikä hän tarvinnut eteenpäin ohjaavia apukysymyksiä aikuiselta. Luin hänelle kirjaamani tekstin, johon hän oli tyytyväinen. Tämän jälkeen pyysin häntä vielä valitsemaan dian taustaväriin. Hän halusi kokeilla kolmea eri vaihtoehtoa, joista löysi mieleisen värin. Seuraavaksi siirryimme tekemään Eetun diaa. Hän valitsi kuvat ja halusi asetella ne diaan samoin kuin Santeri, mutta hän halusi kuvien olevan hieman erikokoisia. Kuvista kertominen oli hänelle vaikeaa. Aluksi hän sanoi, ettei osaisi kertoa kuvista. Pyysin häntä valitsemaan yhden kuvan, josta aloittaisi. Hän kertoi valitsemastaan kuvasta, mutta lopetti puhumisen sen jälkeen. Pyysin häntä valitsemaan seuraavan kuvan. Hän jatkoi kertomista ja siirtyi itsenäisesti kertomaan seuraavasta kuvasta. Lopuksi luin jälleen kirjatun tekstin ääneen. Eetu kertoi olevansa tyytyväinen ja pyysi saada valita taustaväriin. Hän kertoi värin valitsemisen olevan helppoa, mutta jäi kuitenkin miettimään kahden eri värisävyn välillä. Sopivan sävyn löydyttyä hän sanoi

että hän on valmis. Viimeiseksi kävimme vielä molempien lasten diat läpi. Molemmat kertoivat tykänneensä ohjaustuokiosta ja sen tuloksista.

Toinen ohjauskerta osoitti jälleen kaverin mielipiteiden merkityksen. Nämä selkeästi osaltaan vaikuttavat siihen, mitä lapsi haluaa omaan portfolioonsa. Esiin kuitenkin nousivat myös toisen kannustaminen sekä mielipiteiden tukeminen. Toimintatuokion alussa lapset olivat vielä vaitonaisempia, mutta mitä pidemmälle edettiin, sitä omatoimisemmaksi lapset muuttuivat ja tarttuivat tehtävään antaumuksella. Lasten tekemisestä paistoi läpi puhdas ilo, joka tuokion loppupuolella kävi myös ilmi lasten kertomana: heidän mielestään oman sivun tekeminen digitaaliseen portfolioon oli mukavaa ja erilaista, tavallisesta päiväkotiarjesta poikkeavaa. Kuvausvaiheessa kävimme läpi kameran perustoiminnot, joka varmasti edesauttoi sitä, että kuvatessaan viimeisiä aiheita, lapset käyttivät kameraa jo omatoimisesti. Halusin tukea lasten keskittymisen ylläpitämistä pitämällä odotusajat pieninä ja varmistamalla, ettei ympäristö olisi meluinen. Lähtötilanelomakkeeseen perustuen tämä muodostui tärkeäksi lasten osallisuuden kokemuksen kannalta.

Kuva 2: Santerin ja Eetun kuva palikkaleikistä

5.2.3 Kolmas ohjauskerta

Kolmannen ohjauskerran lasten lähtötilanteen arviointilomakkeista kävi ilmi, että molemmat lapset, Unto ja Leevi, olivat käyttäneet kameraa itsenäisesti ja osasivat kameran perustoiminnot. Molempien lasten keskittymiskyvyn arviointiin olevan hyvä niin toiminta- ja odotustilanteissa. Untosta kerrottiin lisäksi, että hän on kuvannut omia leikkejään, mutta on mieluusti myös itse kuvauksen kohteena. Leevin kohdalla lastentarhanopettaja oli lisännyt, että lapsi pitää paljon kuvaamisesta ja on usein pyytänyt esikouluryhmän kameraa käyttöönsä.

Kolmas ohjauskerta sattui jälleen maanantaille. Esikouluryhmän tavan mukaisesti aloitimme esikouluryhmän omissa tiloissa koko ryhmän yhteisellä aloituksella, jossa käytiin läpi viikko-ohjelma, kuten ensimmäiselläkin ohjauskerralla. Tästä ryhmä jaettiin pienempiin ryhmiin, ja siirryimme ennalta valitun kahden lapsen pienryhmän kanssa toimistotiloihin.

Toimintatuokion aloitin jälleen alkuperäisen suunnitelman mukaisesti kertomalla lapsille toimintatuokion kulun vaihe vaiheelta, jonka jälkeen siirryimme miettimään mikä lasten mielestä on kivointa päiväkodissa. Unto toi ensin esiin jumppatuokiot. Leevi kertoi olevansa samaa mieltä ja tykkäävänsä jumpasta. Seuraavaksi Unto kertoi pitävänsä leikkimisestä. Tämä herätti keskustelua lasten välillä, ja pian suosikkileikeiksi ilmoitettiin lähes yhteen ääneen legoilla rakentelu sekä majaleikki. Pyysin lapsia miettimään vielä muita asioita, joista he pitivät. Leevi kertoi tykkäävänsä pelailusta. Unto sanoi välittömästi pitävänsä lautapeleistä myös. Lapset keskustelivat vielä suosikkipeleistään, joita tykkäävät päiväkodissa pelata. Päiväkotiarjen kivoimpien asioiden pohtiminen päätettiin vielä kertaamalla esille nousseet asiat. Lapsilla ei ollut listaan lisättävää tai poistettavaa.

Seuraavaksi siirryimme pohtimaan kuinka lapset voisivat ottaa portfolioihinsa kuvia esille nousseista suosikkijutuista. Lapset pohtivat kauan, kuinka jumpasta voisi ottaa kuvia tässä hetkessä. Päiväkodin liikuntatuokioihin käytettävä liikuntasali ei sijaitse samassa rakennuksessa, vaan pienen kävelymatkan päässä. Päiväkodin tiloissa kuitenkin säilytetään liikuntaleikkivälineitä, joten ehdotin lapsille että tilanne lavastettaisiin. Molemmat tuntuivat riemastuvan ideasta ja se herätti paljon hilpeyttä. Unto kysyi, voisimmeko ottaa kaapista pallon kuvia varten, johon vastasin myöntävästi. Leevi ehdotti, että legojen ja majaleikin kohdalla he rakentaisivat ”esimerkkirakennelmat”, josta Unto innostui. Viimeiseksi mietittiin pelailun kuvaamista. Leevi ehdotti kuvauskohteeksi yhtä suosikkipeleistään. Unto suostui tähän ja ehdotti että he olisivat kuvassa yhdessä ja pelaisivat ”leikisti”. Yhteisen mielipiteen löydyttyä siirryimme kuvausvaiheeseen.

Pyysin lapsia valitsemaan tilan, jossa he haluaisivat ottaa kuvat ”jumpattuokiosta”. He valitsivat varastohuoneen. Kysyin lapsilta millaisen kuvan he haluaisivat. Unto kertoi haluavansa olla itse kuvassa pallon kanssa ja pyysi minua ottamaan kuvan. Leevi mietti hetken ja päätyi samaan ratkaisuun. Molemmat lapset tuntuivat tietävän tarkasti millainen oman kuvan tulisi olla. Molemmat vuorollaan ottivat omatoimisesti asennot, joissa poseerasivat pallon kanssa. Kun kuvat oli saatu otettua, siirryimme takaisin esikouluryhmän omiin tiloihin, jotta saisimme muihin kuviin tarvittavan rekvisiitan käyttöön.

Lapset halusivat seuraavaksi kuvata legoja. Pyysin heitä ennen legoilla rakentelua miettimään millaisen kuvan he legoista haluaisivat. Lapset kääntyivät toistensa puoleen ja päättivät tehdä yhteisen legorakennelman. Unto ilmoitti haluavansa kuvaan yksin ja pyysi Leeviä ottamaan kuvan. Leevi suostui ja ehdotti että lopuksi otettaisiin myös yhteiskuva. Tämä sopi molemmille lapsille ja tilanne eteni heidän suunnitelmansa mukaisesti. Ensin otin heistä yhteiskuvan, jossa he vielä rakentelivat legoilla. Kun legorakennelma oli valmis, annoin kameran lapsille. Lasten alkaessa kuvata toisiaan pyysin lapsia kertomaan toisilleen millaisen kuvan he itsestään haluaisivat. He miettivät yhdessä kuvakulmia. Unto halusi itsestään kuvan, joka on otettu ylhäältä päin. Leevi kertoi haluavansa asettua kuvassa lattiatasolle ja pyysi Untoa ottamaan kuvan samalta tasolta. Kuvien oton jälkeen lapset pyysivät saada nähdä kuvat. Kävimme otetut kuvat läpi ja lapset sanoivat olevansa tyytyväisiä kuviin.

Seuraavaksi siirryimme kuvaamaan pelaamista. Omatoimisesti lapset ottivat suosikkipelinsä hyllystä ja alkoivat asettelemaan tarkoin yhdessä sopien pelin osia pöydälle. He pyysivät minua ottamaan heistä kuvan. Varmistin vielä erikseen molemmilta lapsilta, haluavatko he yhteiskuvan, johon molemmat vastasivat myöntävästi.

Viimeisenä siirryimme kuvaamaan majaleikkiä. Pyysin lapsia rakentamaan esimerkkimajan. He keräsivät tuoleja majan tukirakenteiksi, jonka jälkeen molemmat keräsivät patjoja sekä peittoja ja alkoivat rakentaa majaa tukirakenteiden eri puolille. Rakentaessaan he miettivät, millaiset kuvat haluaisivat. Leevi ehdotti, että he kuvaisivat majaleikkiä samalla tavalla kun legoleikkiä kuvattiin, mikä sopi Untolle. He miettivät vielä tarkoin majan rakennetta ja sitä, miltä se kuvassa näyttäisi. Kun maja oli molempien mielestä valmis, siirryttiin kuvausvaiheeseen. He ottivat ensin kuvat toisistaan, jonka jälkeen he pyysivät minua ottamaan heistä yhteiskuvan. Keskustelemalla he sopivat molempien paikan kuvassa ja asettuivat sen mukaisesti. Lopuksi he halusivat vielä nähdä kuvat. Näytin jälleen kuvat lapsille, ja molemmat kertoivat olevansa tyytyväisiä kuviin.

Kuvausvaiheen jälkeen siirryimme takaisin toimistotiloihin. Selvitin lapsille kuinka kuvat siirretään kameran tietokoneelle. Molemmat seurasivat prosessia tarkoin. Pyysin lapsia samalla miettimään, kumpi haluaisi aloittaa oman dian koostamisen. Yhdessä he päättivät,

että Leevi aloittaisi. Kuvien valitseminen oli hänelle helppoa, hän kertoi jo mielessään valinneensa kuvia kun olimme kuvausvaiheessa katsoneet otettuja kuvia. Pyysin häntä osoittamaan paikat valituille kuville. Hetken mietinnän jälkeen paikat löytyivät ja pyysin häntä kertomaan valitsemistaan kuvista. Leevi sanoi, ettei osaa kertoa, joten pyysin häntä valitsemaan ensin yhden kuvan josta aloittaa. Hän osoitti yhtä kuvista ja kertoi valinneensa sen. Kysyin häneltä miksi kuvassa esiintyvä tekeminen on hänestä kivaa, jonka jälkeen kerronta sujui luontaisesti. Hän siirtyi omatoimisesti kertomaan aina seuraavasta kuvasta. Tämän jälkeen luin hänelle tekstin ääneen ja lopuksi pyysin häntä valitsemaan taustavärin, mikä oli hänelle helppo tehtävä. Kun Leevi oli tyytyväinen tulokseen, pyysin lapsia vaihtamaan paikkaa. Unto valitsi mieluiset kuvat diaansa ja omatoimisesti osoitti niiden paikat. Tämän jälkeen hän alkoi kertoa kuvista. Luin kirjaamani tekstin jälleen ääneen. Unto kertoi olevansa tyytyväinen tekstin sisältöön ja pyysi saada samanvärisen taustaväriä diaan kuin Leevi. Viimeiseksi kävimme vielä molempien lasten diat läpi, jonka jälkeen saatoin lapset takaisin esikouluryhmän omiin tiloihin.

Kolmas ohjauskerta osoitti jälleen osallisuuden tukemisen tärkeyden. Toimintahetkeen kului suunniteltua enemmän aikaa, sillä lapset halusivat rakentaa legot ja majaleikin alusta alkaen. Koen kuitenkin tärkeäksi sen, että lasten annetaan toteuttaa toimintahetken vaiheet omalla tavallaan, sillä se vahvistaa lapsen omaa osallisuuden tunnetta. Mediakasvatuksen kannalta tarkasteltuna toimintatuokion aikana nousi esiin kuvien ottamisen tarkoitus. Molemmat lapset sanoivat olevan hauskaa ”näyttellä” kuissa. Kysyttäessä he ymmärsivät sen, että lavastetut leikit olivat kuvien ottamista varten ja kuvia taas otettiin portfolioon. Toimintatuokion edetessä tämä ajatus tuntui selventyvän lasten tekemisessä, sillä he keskittyivät leikkien sijaan enemmän kuvien ottamiseen.

Lähtötilannelomakkeissakin esiin tullut osaaminen näkyi lasten innostuneissa reaktioissa toimintaa kohtaan. Molemmat osasivat kameran perustoiminnot ja tuntuivat nauttivan kuvaamisesta. Leevin aiempi osaaminen näkyi kuvaustilanteissa selkeästi, sillä hän keskittyi miettimään paljon sitä, miltä asiat kameran ruudulta näyttävät. Tämän lisäksi hän auttoi myös Untoa miettimään erilaisia kuvakulmia. Kuvien siirtäminen koneelle oli molemmille lapsille uutta ja mielenkiintoista. Unto totesi kotona nähneensä kameran johdon, jolla kuvia koneelle siirretään. Uskon että molemmat lapset tajusivat sen, miten kuvat päätyvät kamerasta tietokoneelle, kuten Unton kommentista voidaan päätellä: ”Ai näin ne lastentarhanopettajien ottamat kuvat tulevat päiväraportteihin ja muihin juttuihin”.

5.2.4 Neljäs ohjauskerta

Neljäs ohjauskerta aloitettiin suoraan toimistotiloissa kahden lapsen, Villen ja Ilarin, kanssa. Toisella lapsista on käytetty toiminnanohjauksissa hahmottamisen apuna valkotaulua, joten se oli tällä kertaa mukana apuvälineenä.

Lasten lähtötilanteen arviointilomakkeesta kävi ilmi, että molemmat lapset ovat joskus käyttäneet kameraa omatoimisesti ja näin ollen osaavat kameran perustoiminnot. Lastentarhanopettaja arvioi molempien lasten keskittymiskyvyn olevan hyvä, sekä toiminnan aikana että odottamistilanteissa. Villestä kerrottiin lisätietona, että tämä on kuvannut yhdessä muiden lasten kanssa leikkejä, kun asiasta on muistutettu. Ilarin kohdalla lastentarhanopettaja arvioi keskittymiskyvyn pysyvän hyvänä, mikäli lapsi on innostunut ja kiinnostunut toiminnasta.

Aloitimme tuokion käymällä sen läpi vaihe vaiheelta. Samalla piirsin apuvälineenä käyttämäni valkotauluun toimintatuokion vaiheet. Varmistin vielä, että molemmat lapset ymmärtävät toimintatuokion kulun sekä ohjeistuksen. Seuraavaksi pyysin lapsia miettimään, mikä heidän mielestään on kivointa päiväkodissa. Ville viittasi ja kertoi mielipuuhaakseen puupalikoilla rakentelun. Ilari ilmoitti legoilla rakentelun olevan hänen suosikkileikkinsä, mutta myös palikat olivat yksi hänen suosikeistaan. Ville sanoi, ettei legoilla rakentelu kuulu hänen suosikkeihinsa. Pyysin heitä vielä miettimään muita kivoja asioita päiväkodissa. Lapset miettivät, ja toivat esille majaleikin sekä piirtämisen. He keskustelivat vielä piirtämisestä keskenään ja kertoivat toisilleen mitä he tykkäävät piirtää.

Seuraavaksi aloimme miettiä kuinka voisimme kuvata näitä kivoja asioita. Ville mietti hetken ja ehdotti, että tarvitsisimme kameran. Vastasin myöntävästi ja kysyin tarkentavasti mitä täytyisi tehdä, jotta näistä asioista saataisiin kuvat otettua. Ilari ehdotti, että he rakentaisivat palikoilla sekä legoilla ja ottaisivat näistä kuvat. Ville innostui ja lisäsi, että he rakentaisivat lisäksi majan. Pyysin heitä vielä miettimään, kuinka kuvata piirtämistä. Ilari kysyi, voisiko hän piirtää ja Ville ottaa kuvan, johon Ville suostui. Seuraavaksi pyysin lapsia siirtymään toimistotiloista esikouluryhmän omiin tiloihin, jotta voisimme alkaa kuvata.

Päätimme lasten kanssa lavastaa leikki-tilanteet esikouluryhmän tilojen pukemise-teen, sillä muut huoneet olivat muun ryhmän käytössä. Ensín lapset halusivat kuvata palikkaleikin. Omatoimisesti he alkoivat yhdessä rakentaa korkeaa palikkatornia. Ilari kertoi torniin liittyvää tarinaa Villen selostaessa rakennuksen vaiheita. He tuntuivat keskittyvän rakentamiseen antaumuksella, mutta kysyttäessä muistivat kuitenkin tornin rakentamisen tarkoituksen: ”että saataisiin hyvä kuva”, sanoi Ilari. Tornin valmistuttua siirryimme kuvausvaiheeseen. Pyysin molempia lapsia miettimään, millaisen kuvan he portfolioonsa haluavat. Molemmat päättivät

kuvata tornia itse niin, että kuvaan tulisi vain torni. Ville aloitti kuvien ottamisen, mutta alkoi nauraa kun koko torni ei mahtunutkaan kuvaan. Pyysin lapsia siirtymään kamera kädessä ja katsomaan mitä tapahtuu. Ville tajusi, että saisi koko tornin mahtumaan kuvaan siirtyessään taemmas. Tämän jälkeen molemmat lapset miettivät kuvakulmia tarkoin, jotta saivat otettua haluamansa kuvat. Ilari pyysi Villeä ottamaan vielä hänestä kuvan tornin kanssa. Ville tarttui tehtävään innoissaan ja sanoi pitävänsä kuvien ottamisesta. Lopuksi Ville pyysi vielä, että hänestäkin otettaisiin kuva tornin vieressä.

Seuraavaksi siirryimme kuvaamaan majaleikkiä. Toin lapsille eteiseen kaksi tuolia tukirakenteiksi esikouluryhmän tiloista. Lapset hakivat itse patjoja sekä peiton ja rakensivat majan nopeasti. Ville halusi ottaa majasta useita kuvia, eri kuvakulmista. Ilari ei halunnut kuvata itse, vaan pyysi saada esiintyä Villen ottamissa kuvissa. Otettuaan monta kuvaa majasta sekä Ilarista, Ville pyysi minua ottamaan heistä yhteiskuvan majassa. Lapset olivat tyytyväisiä ottamaani kuvaan. Pyysin lapsia siivoamaan majan, jonka jälkeen Ilari toivoi, että siirtyisimme seuraavaksi kuvaamaan legoja.

Ville pyysi heti, että saisi ottaa kuvia Ilarista ja legoista, mikä sopi Ilarille hyvin. Ilari haki esikouluryhmän tiloista edellisenä päivänä rakentamansa legorakennelman, ja alkoi korjailla sitä. Ville otti innokkaasti kuvia, tutustuen jälleen eri kuvakulmiin. Ville näytti ottamiaan kuvia Ilarille, joka löysi niiden joukosta itselleen mieluisan kuvan.

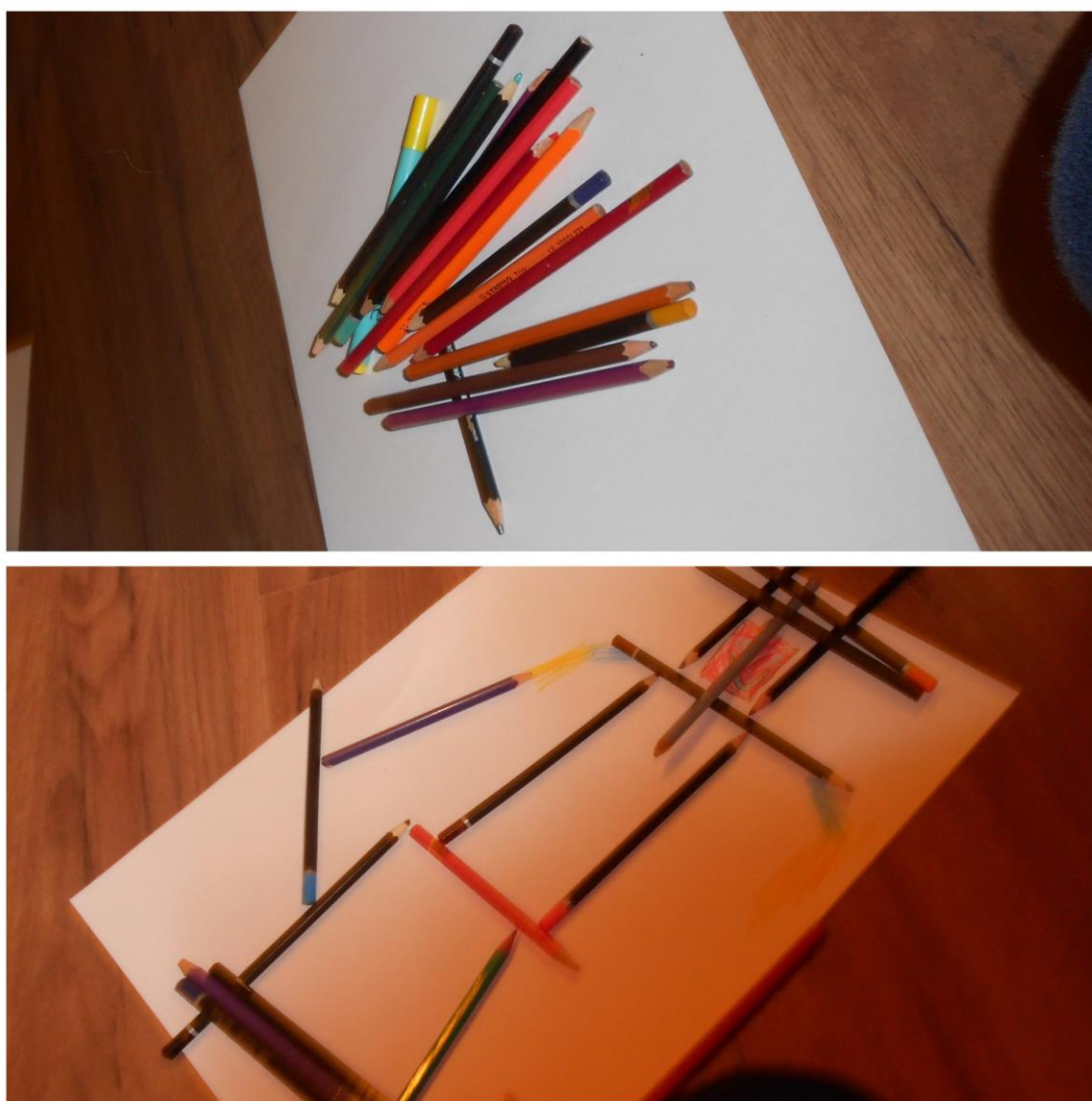
Viimeisenä kuvasimme piirtämistä. Ilari tarttui tehtävään innokkaasti ja alkoi piirtää mielihahmoaan paperille. Ville ilmoitti, ettei halunnutkaan alkuperäisen kuvaussuunnitelman mukaan piirtää. Kysyin oliko hänellä jokin muu idea. Hän pudisti päätään. Pyysin häntä pohtimaan erilaisia keinoja ottaa piirtämistä kuvaava kuva. Pian hän keksi, että voisi ottaa kuvan kynästä ja paperista. Hän asetteli kyniä paperin päälle erilaisiin muodostelmiin ja otti jälleen useita kuvia. Ilari innostui myös tästä, ja kasasi kyniä piirustuksensa päälle. Molemmat lapset ottivat monta kuvaa, kunnes olivat tyytyväisiä.

Viimeiseksi siirryimme jälleen toimistotiloihin. Valkotaulun avulla selvitin lapsille PowerPoint-dian koostamisen vaiheet: kuvien siirtämisen koneelle, kuvien valitsemisen sekä kuvista kertomisen. Ville halusi aloittaa. Hän valitsi ottamansa kuvat ja mietti niiden paikat, jonka jälkeen hän lyhyesti kertoi kuvista. Luin hänen kertomansa hänelle, eikä hän halunnut lisätä siihen mitään. Lopuksi pyysin häntä valitsemaan taustaväriin, jonka valinta osoittautui vaikeaksi. Hän pyysi saada nähdä viisi eri väri vaihtoehtoa, joista tarkoin päätti mieluisensa. Tämän jälkeen lapset vaihtoivat paikkoja. Ilari oli seurannut tilanteen etenemistä tarkoin, jonka johdosta hän toimi tilanteessa lähes ilman ohjausta. Hän oli valmiiksi miettinyt paikat kuville. Tämän jälkeen hän alkoi innostuneena kertoa kuvista. Lopuksi hän pyysi minua lukemaan tekstin, johon hän kertoi olevansa tyytyväinen. Taustaväriä hän mietti hetken,

mutta löysi nopeasti häntä miellyttävän värin. Lopuksi katsoimme vielä molempien lasten diat, jonka jälkeen saatoin lapset takaisin muun esikouluryhmän pariin.

Toimintatuokio sujui eteenpäin lähes saumattomasti. Lasten innostus tekemistä kohtaan tuntui vievän tilannetta eteenpäin lähes itsestään. Villen kohdalla oli hienoa huomata suuri into ja mielenkiinto kuvaamista kohtaan. Tämän ohjaustuokion lapset tuntuivat myös kannustavan toisiaan, jonka johdosta kaikki toimintatuokion vaiheet sujuivat hyvällä mielellä, lasten omaan tahtiin.

Osallisuuden tukemisen kannalta valkotaulun käyttö osoittautui tärkeäksi välineeksi. Vaikka taulu olikin ohjeistuksen ymmärtämisen tukena vain toisen lapsen takia, koen, että molemmat lapset hyötyivät siitä. Lapset palasivat dian koostamisvaiheessa valkotauluun piirrettyihin vaiheisiin itsenäisesti.

Kuva 3: Villen ja Ilarin oivallus piirtämiskuvan lavastamisesta

5.2.5 Viides ohjauskerta

Viidennelle toimintakerralle valitut lapset, Jesse ja Karoliina, olivat lastentarhanopettajan arvion mukaan molemmat käyttäneet kameraa omatoimisesti ja osasivat kuvaamisen perusteet. Lisäksi molempien lasten keskittymiskyky arvioitiin hyväksi kaikissa tilanteissa. Viidellä toimintatuokiolla saimme käyttöön esikouluryhmän omat tilat kokonaisuudessaan muun ryhmän ollessa musiikkituokiossa päiväkodin muissa tiloissa. Aloitimme tällä kertaa istumalla lattialle, jossa kerroin lapsille mitä tuleva tuokio tulisi pitämään sisällään. Heillä oli ennalta tietoa tuokion sisällöstä, sillä esikouluryhmän muut toimintatuokiossa jo olleet lapset olivat heille kertoneet, mitä tulisimme tekemään. Näinpä lapset alkoivat omatoimisesti kertoa, mikä päiväkodissa on mukavaa.

Jesse aloitti luettelemalla majaleikin sekä legoilla rakentelun. Karoliina sanoi, ettei itse välitä legoilla leikkimisestä, mutta lisäsi listaan piirtämisen. Kysyessäni vielä muita kivoja asioita Jesse kertoi, että legoilla leikkiminen ei hänenkään mielestään enää ole niin kivaa tekemistä, vaan siitä pitävät osa muista esikouluryhmän lapsista. Sen sijaan puupalikoilla rakentelu oli hänen mielestään mielekästä puuhaa. Karoliina halusi vielä listalle lautapelien pelailun, johon Jesse samaistui.

Seuraavaksi pyysin lapsia miettimään, kuinka heidän luettelemistaan kivoista asioista voisi ottaa kuvia portfolioon. Jesse kertoi nähneensä muiden ryhmäläisten kuvanottotilanteita ja niihin vedoten ehdotti että leikit ”näytellään”. Lapset halusivat aloittaa pelaamisen kuvaamisesta. Siirryimme esikoulutilan toiseen huoneeseen, jossa lapset valitsivat suosikkipelinsä. Jesse ehdotti Karoliinalle, että he laittaisivat pelinappulat sellaisille paikoille, että näyttäisi kun peli olisi ollut jo hetken käynnissä. Yhdessä he laittoivat pelilaudan valmiiksi ja pysyivät minua ottamaan kuvia heidän ”näytellessä” pelaamista. Lapset eivät kuvien ottamisen aikana keskustelleet mitään, mutta leikkivät pelaavansa muun muassa heittämällä noppaa. Otettuani kuvia eri kuvakulmista näytin kuvat lapsille. He olivat tyytyväisiä kuviin, joten pyysin heitä siivoamaan pelin takaisin ja siirtymään seuraavaan kuvausaiheeseen.

Lapset halusivat seuraavaksi kuvata piirtämistä. Karoliina ehdotti, että he ottaisivat kuvia toisistaan piirtämässä. Tämä sopi Jesselle, joka otti hyllystä kyniä sekä paperin ja alkoi piirtää. Karoliina otti kameran ja käynnisti sen itse. Hän otti useita kuvia samasta kohtaa. Pyysin häntä kokeilemaan kuvien ottamista eri kohdista. Hän siirtyi ja huomasi saavansa paremmin kynät näkyviin siirtymällä toiseen paikkaan. Karoliina näytti ottamansa kuvat Jesselle, jonka jälkeen he vaihtoivat paikkoja. Karoliina otti mallia Jessen kuvaamisesta ja

itsenäisesti otti kuvia eri kuvakulmista. Lopuksi he katsoivat ottamansa kuvat läpi ja kertoivat olevansa tyytyväisiä niihin.

Seuraavaksi siirryimme esikouluryhmän eteistilaan kuvaamaan palikkaleikkiä. Lapset alkoivat heti rakentaa palikoilla tornia. He ottivat rakenteluun mukaan myös muovieläimiä, sillä he pohtivat niiden näyttävän kivalta kuvissa. Rakennellessaan Karoliina ehdotti, että he molemmat esiintyisivät rakentelukuvissa, mikä sopi Jesselle. He pyysivät minua ottamaan kuvia eri kohdista, jotta rakennelma näkyisi hyvin eläimineen. Kuvausvaiheessa he eivät jälleen puhuneet lainkaan, vaan vaikuttivat keskittyvän palikkaleikin näyttelemiseen. Otettuani useamman kuvan eri kuvakulmista näytin ottamani kuvat lapsille. Jesse pyysi, että ottaisın vielä lisää kuvia, etenkin ”ylempää”. Otin lisää kuvia lintuperspektiivistä, joihin molemmat lapset olivat tyytyväisiä. Tämän jälkeen lapset alkoivat omatoimisesti siivota leikkiä pois. Siivotessaan he yhdessä keskustelivat, kuinka rakennelmasta oli tullut hieno ja kuinka se näyttäisi kivalta portfolioissa.

Viimeiseksi siirryimme kuvaamaan majaleikkiä. Lapset alkoivat yhteistyössä rakentaa majaa samalla pohtien, miltä maja näyttäisi kuvassa. Karoliina ehdotti, että majan valmistuttua he ottaisivat kuvia toisistaan. Tämä sopi Jesselle. He viimeistelivät majan ja sopivat, että Jesse olisi ensin kuvattavana. Hän tuntui tietävän tarkkaan mihin kohtaan kuvaa haluaisi, sillä hän asettui välittömästi majan nurkkaan ja pyysi Karoliinaa ottamaan kuvan niin, että koko maja näkyisi. Karoliina otti aluksi kuvia kauempaa, mutta siirtyi myös lähemmäs ottamaan lähikuvia. Hän näytti ottamansa kuvat Jesselle, joka oli niihin tyytyväinen. Tämän jälkeen he vaihtoivat paikkaa. Karoliina mietti hetken, mihin kohtaan majaa menisi, ja päätti asettua sen katolle. Jesse otti useamman lähikuvan ja lisäksi pari kuvaa kauempaa. Otettuaan kuvat, joihin Karoliina oli tyytyväinen, hän pyysi, että ottaisın heistä vielä yhteiskuvan majassa. Karoliina innostui ideasta ja pyysi Jesseä tulemaan hänen viereensä majassa. Otin lapsista kuvat, jonka jälkeen siirryimme toimistotiloihin koostamaan PowerPoint -diat.

Jesse halusi aloittaa, mikä sopi Karoliinalle. He asettuivat viereeni katsomaan ensin otettuja kuvia. Jesse valitsi kuvia samalla kun kävimme niitä läpi. Siirsın hänen valitsemansa kuvat PowerPoint-diaan ja pyysin häntä valitsemaan paikat kuville. Paikkojen löydyttyä pyysin häntä kertomaan kuvista ja siitä, miksi hän pitää kuvissa esiintyvistä asioista, mutta hän ei lähtenyt kertomaan asioista omatoimisesti. Pyysin häntä valitsemaan yhden kuvan, josta kertoisi ensin. Hän osasi valita kuvan, mutta ei osannut kertoa miksi siitä pitää. Ehdotin hänelle, että aloittaisin lauseen, jota hän saisi jatkaa haluamallaan tavalla. Hänen valitsemansa kuvan perusteella aloitin lauseen: ”Tykkään majaleikistä, koska...”. Jesse jatkoi lausetta luonnollisesti, mutta pyysi minua seuraavaksi kysymään kenen kanssa hän yleensä majaleikkiä leikkii. Selitin hänelle, ettei hänen tarvitsisi odottaa minulta kysymyksiä joihin vastata, vaan hän saisi kertoa kuvista juuri kuten tahtoo, omin sanoin. Tämän jälkeen hän jatkoi kuvista

kertomista itsenäisesti. Lopuksi jälleen suunnitelman mukaisesti luin kirjaamani tekstin ääneen ja annoin lapselle mahdollisuuden muokata kertomansa sisältöä. Hän kertoi pitävänsä tekstistä ja pyysi saada valita taustaväriin. Sen valitseminen oli hänelle helppoa. Tämän jälkeen lapset vaihtoivat paikkaa. Karoliina valitsi diaan haluamansa kuvat ja muutaman apukysymyksen avulla lähti kertomaan kuvista. Kirjatun tekstin luettuani, lapsi kertoi olevansa tyytyväinen, mutta halusi vielä siirtää kahden kuvan paikkaa. Tämän jälkeen hän mietti taustaväriä kahden vaihtoehdon välillä, mutta pian päätyi niistä toiseen. Lopuksi kävimme jälleen molempien lasten diat läpi, jonka jälkeen saatoin lapset takaisin muun esikouluryhmän pariin.

Viides ohjauskerta osoitti fyysisen ympäristön tärkeyden. Tällä kertaa saimme viettää toimintatuokion koostamisvaihetta lukuun ottamatta esikouluryhmän omissa tiloissa, joka osaltaan piti tuokion vaiheet selkeämpänä. Lasten oli helpompi tarttua kuvaustehtäviin ollessaan tutussa ympäristössä, ilman ”ylimääräisiä” siirtymisiä tilasta toiseen. Aiemmillä kerroilla nämä siirtymiset ovat olleet pakollisia päiväkodin tilojen ollessa muiden ryhmien käytössä. Lasten keskittymiskykyä lisäsi entuudestaan se, ettei tiloissa ollut lainkaan muita lapsia (kuten aiemmillä kerroilla, tiloissa ollut esikouluryhmän muita jäseniä).

Lapset olivat selkeästi kuvanneet aiemmin, sillä he pohtivat tarkasti sitä, miltä kuvat näyttäisivät. Kuvaamisen ja kameran käytön sijaan he tarvitsivat hieman enemmän tukea kuvista kertomiseen. Karoliinalle tilanne tosin oli helpompi, sillä hän oli seurannut tarkasti vierestä, kuinka Jessen sivun koostaminen eteni, ja osasi näin ollen lähteä kertomaan kuvista omatoimisemmin.

5.2.6 Kuudes ohjauskerta

Kuudes ohjauskerta aloitettiin totuttuun tapaan toimistotiloissa kahden lapsen, Mikan ja Elsan, kanssa. Lapset olivat aluksi hieman levottomia ja halusivat ensin kertoa viikonloppukuulumisiaan. Kevyen keskustelun jälkeen siirryin kertomaan heille tulevan toimintatuokion sisältöä. Tämän ohjauskerran lapsista toinen oli aloittanut päiväkodissa vasta syksyllä, joten hänellä ei ollut vielä käsitystä siitä, mikä digitaalinen portfolio on. Pyysin päiväkodissa jo pidempään ollutta Mikaa kertomaan Elsalle, mikä digitaalinen portfolio on. Hän osasi kertoa sen sisältävän kuvia sekä tekstiä, joita voisi katsella tietokoneelta. Tarkensin vielä digitaalista portfolioa käsitteenä, jonka jälkeen annoin lapsille tehtävänannon. Molemmat lapset mieltivät tovin, mikä päiväkodissa olisi mukavinta. Elsa alkoi luetella kenen kanssa tykkää leikkiä. Kysyin, että ovatko kaverit päiväkodissa hänelle tärkeitä, johon hän vastasi myöntävästi. Lempipuuhaakseen hän kertoi piirtämisen sekä askartelun. Mika yhtyi keskusteluun ja kertoi piirtämisen sekä askartelun lisäksi pitävänsä hippaleikistä ja legoilla rakentelusta. Elsa kommentoi keskustelua kertomalla että hän ei välitä legoista, mutta sen

sijaan palikoilla rakentelu oli hänestä mukavaa. Viimeisenä Elsa toi vielä esille savitöiden tekemisen.

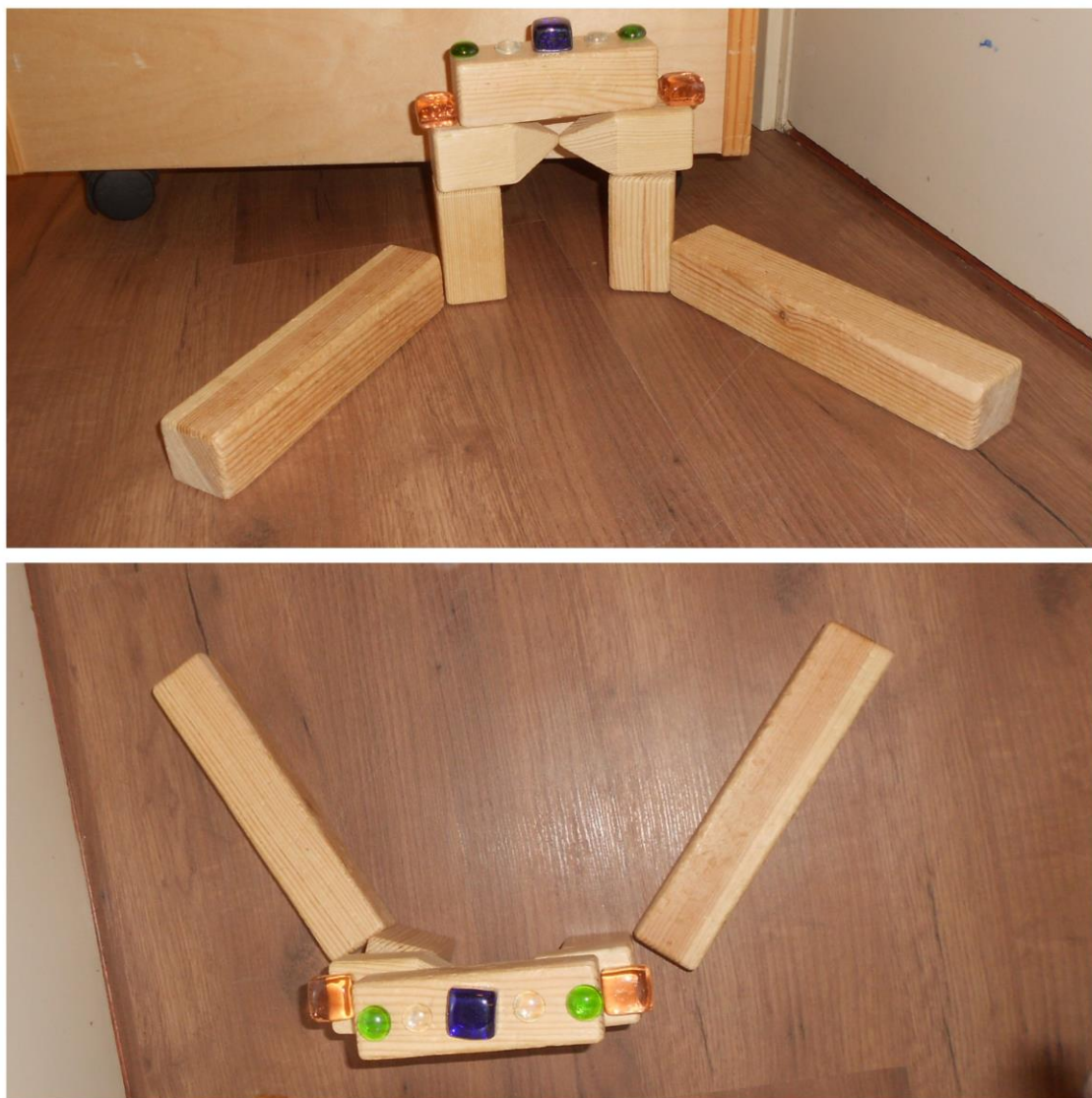
Siirryimme toimistotiloista esikouluryhmän omiin tiloihin. Tilat olivat eteistä lukuun ottamatta muun ryhmän käytössä, joten sovimme ottavamme kuvia eteistiloissa. Ehdotin että ensin kuvaisimme piirtämistä. Lapset olivat alkuun erittäin innokkaita ja tahtoivat alkaa kuvata. Pyysin lapsia hakemaan paperia ja kyniä ja samalla miettimään, millaiset kuvat he haluaisivat. Mika alkoi piirtää samoin tein, ja pyysi minua ottamaan hänestä kuvan. Elsa ei osannut vielä päättää millaisen kuvan tahtoi ja piirsi yksityiskohtaista piirustusta. Otettuani kuvia Mikasta pyysin Elsaa miettimään uudestaan. Hän halusi yhä pohtia ja jatkoi tarkkaan piirustustaan. Tällä välin pyysin Mikaa miettimään millaisia kuvia hän haluaisi legoista. Vastaus oli selvä: hän tahtoi itse ottaa kuvia tekemästään legorakennelmasta. Hän haki omatoimisesti aiemmin tekemänsä rakennelman ja alkoi kuvaamaan sitä eri kulmista. Muutaman kuvan otettuaan hän harmitteli kuvien ”valkoisuutta”. Kerroin, että ottamalla salaman pois, saa kuvista vähemmän valottuneita. Autoin lasta kameran asetusten kanssa, jonka jälkeen hän otti mieluisensa kuvat legoista. Elsa oli tehnyt päätöksen, että tahtoi ottaa itse kuvia tekemästään piirustuksesta. Hän asetti paperille kyniä ja otti vain yhden kuvan, johon kertoi olevansa tyytyväinen.

Seuravaksi lapset halusivat siirtyä kuvaamaan palikoilla rakentelua. He päättivät tehdä omat rakennelmat, joita halusivat kuvata itse. Mika rakensi oman rakennelmansa nopeasti ja halusi kuvata sitä. Innokkaan oloisesti hän otti kuvia läheltä ja kaukaa, ylhäältä ja alhaalta. Kehuin hänen taitoaan ottaa kuvia. Elsa koristeli lasinapeilla oman rakennelmansa ja pyysi Mikalta kameran. Mika otti vielä kaksi kuvaa, jonka jälkeen antoi kameran Elsalle ja siirtyi sivummalle seuraamaan Elsan kuvien ottamista. Otettuaan kolme kuvaa, Elsa halusi siirtyä kuvaamaan savitöitä. Hän kertoi tehneensä aiemmin yhden savityön, jota halusi itse kuvata. Omatoimisesti hän haki tekemänsä työn ja otti siitä kuvia. Hän ei kuitenkaan ollut tyytyväinen ottamiinsa kuviin, sillä hänen mielestään savityö ei erottunut tarpeeksi puulattialta. Kysyin lapsilta, että miten savityön voisi saada erottumaan paremmin. Elsa mietti hetken ja vastasi, että valitsemalla erivärisen taustan. Ehdotin että taustaksi otettaisiin jotakin tummaa, esimerkiksi Elsan mustat housut. Elsa innostui ideasta ja kokeili sitä, ollen tyytyväinen lopputulokseen.

Seuraavana kuvausaiheena oli hippa. Lapset miettivät kuinka ottaa kuva. Selitin lapsille, että ulos ei kannattanut lähteä lumisateen sekä ajan takia. Mika ehdotti, että he ”näyttelisivät” hippaa sisätiloissa, ottaen asennot joissa olisivat paikallaan. Molemmat lapset alkoivat miettiä asentoja, toinen toistaan innostaen. Kun sopivat asennot olivat löytyneet, he pyysivät minua ottamaan kuvat ”hipasta”.

Viimeisenä kuvausaiheena olisi ollut Elsan kaverikuva, mutta muu esikouluryhmä oli jaettu omiin toimintatuokioihin, joita ei voinut keskeyttää. Yhdessä mietimme hetken, kuinka saisimme hänelle kaverikuvan portfolioon. Muistin, että ensimmäisellä ohjauskerralla ottamissani kaverikuvissa esiintyi myös Elsa. Hän oli saanut nähdä kuvat tuolla kyseisellä ohjauskerralla, joten ehdotin että käyttäisimme niitä. Elsa innostui ideasta ja kertoi haluavansa kuvan, jossa oli kahden muun ryhmän lapsen kanssa.

Kuvaamisen jälkeen siirryimme takaisin toimistotiloihin. Ensin siirsimme kuvat koneelle, jonka jälkeen kävimme ne läpi. Elsa totesi, ettei haluakaan piirustuskuvaa portfolioonsa. Muihin kuviin lapset olivat kuitenkin tyytyväisiä, joten pyysin heitä yhdessä päättämään kumpi aloittaisi. Molemmat lapset olisivat halunneet aloittaa, mutta hetken pohdinnan jälkeen he yhteistuumiin sopivat, että Mika aloittaisi. Hän näytti valitsemaansa kuvat, jotka lisäsin diaan lapsen osoittamille paikoille. Tämän jälkeen pyysin häntä kertomaan kuvista sekä kivoista asioista päiväkodissa. Kertominen oli hänelle helppoa: hän kertoi kuvista sekä muista asioista joista pitää ja pyysi lopetettuaan minua lukemaan tekstin. Hän oli tyytyväinen tekstin sisältöön, eikä halunnut muokata sitä, mutta kuvien kokoa hän halusi vielä muuttaa. Lopuksi pyysin häntä valitsemaan taustavärin, joka valikoitui usean kokeilun jälkeen. Seuraavaksi pyysin lapsia vaihtamaan paikkoja. Elsa valitsi tarkoin kuvat, jotka hyväksyi portfolioon. Hän pohti kauan niiden paikkoja, mutta päätyi lähes samaan ratkaisuun kuvien asettelun suhteen kuin Mika. Seuraavaksi hän ilmoitti olevansa valmis kertomaan kuvista. Hänellekin kuvista kertominen oli helppoa. Hän kertoi lisäksi myös muista kivoista asioista päiväkodissa, joista ei ollut halunnut kuvaa portfolioon. Luin hänelle hänen kertomansa tekstin, josta hän halusi vaihtaa yhden sanan. Tämän jälkeen hän mietti taustaväriä, haluten kokeilla useita eri vaihtoehtoja. Lopuksi hän päätyi samaan ratkaisuun kuin Mika. Viimeisenä kävimme vielä valmiit diat läpi lasten kanssa. Molemmat olivat tyytyväisiä lopputulokseen. Saattaessani lapsia takaisin esikouluryhmän tiloihin, he juttelivat keskenään toimintatuokiosta, todeten sen olleen mukava.

Kuva 4: Elsan kuvakulmakokeiluja

5.2.7 Seitsemäs ohjauskerta

Seitsemännenten toiminnanohjauskerran pidin esikouluryhmän lastentarhaopettajien toiveesta vain yhdelle lapselle, Petrille. Lähtötilannelomakkeesta kävi ilmi, että lastentarhanopettajan arvion mukaan Petrin kamerankäyttötaidot ovat hyvät, mutta keskittymiskyky vaihtelee paljon. Lisätietojen mukaan tähän vaikuttavat lapsen oma vireystaso, erilaiset häiriötekijät sekä lapsen innostus ja kiinnostus tekemistä kohtaan.

Valkotaulun avulla selitin Petrille, mitä tuokion aikana tulisi tapahtumaan. Hän seurasi tarkasti, mitä valkotaululle piirsin. Ennen itse toimintaan siirtymistä varmistin, ettei lapselle ollut jäänyt mitään epäselväksi. Hän sanoi ymmärtävänsä tuokion sisällön ja halusi siirtyä miettimään mukavia asioita päiväkodissa.

Petri kertoi ensimmäisenä pitävänsä leikkimisestä päiväkodissa. Suosikkileikeikseen hän mainitsi legoilla rakentelun sekä hippaleikit. Tämän jälkeen hän pohti hetken ja sanoi pitävänsä myös piirtämisestä sekä askartelusta. Katsellessaan ympärilleen ja nähdessään esikouluryhmän kesäkoosteen seinällä hän kertoi pitäneensä myös tuokioista, joissa oli saanut kertoa omia kesämuistojaan. Edellisten lisäksi hän mainitsi pitävänsä kellon opettelusta, esikoulukirjan tehtävien tekemisestä sekä savitöiden tekemisestä. Luin hänelle ääneen hänen mainitsemiaan mukavia asioita, jonka jälkeen hän halusi vielä lisätä listaan nikkaroinnin sekä sählyn pelaamisen.

Pohdinnan jälkeen siirryimme miettimään, kuinka saisimme kuvattua Petrin luettelemia asioita portfolioa varten. Legojen kohdalla hän kertoi haluavansa kuvata aiemmin rakentamaansa legoautoa. Samoin piirtämisen ja askartelun lapsi halusi kuvata ottamalla kuvia aiemmista teoksistaan. Kesämuistojen esittelytuokion hän suunnitteli ikuistavansa portfolioon ottamalla kuvan seinällä olevasta kesämuistokoosteesta. Esikoulukirjan ja nikkaroinnin kuvaamiseen hän pohti tarvitsevänsä minun apuani, sillä hän halusi esiintyä kuvissa itse. Kellon opettelun hän halusi kuvata ottamalla kuvan esikouluryhmän seinällä olevasta kellosta. Pyysin häntä vielä miettimään, kuinka kuvata hippaleikki, savitöiden tekeminen sekä sählyn pelaaminen. Petri pohti hetken, ja sanoi ettei haluakaan näitä asioita portfolioonsa. Syyksi hän ilmoitti kuvien ottamisen hankaluuden. Ehdotin Petrille, että hän voisi portfoliosivun koostamisvaiheessa kuitenkin kertoa näistä asioista, mikäli ne ovat hänelle mieluisia asioita päiväkodissa. Petri vastasi myöntävästi ja sanoi haluavansa kertoa myös ryhmän metsäretkistä.

Seuraavaksi siirryimme kuvaamaan lapselle mieluisia asioita. Hän halusi aloittaa rakentamansa legoauton kuvaamisesta. Kävimme läpi kameran perustoiminnot, jonka jälkeen annoin kameran lapselle. Hän otti legoautostaan yhden kuvan ja ilmoitti sen onnistuneen hyvin. Seuraavaksi hän halusi kuvata piirtämistä ja pyysi minua ottamaan piirtämänsä teoksen seinältä. Hän asetteli sen pöydälle ja pohti, kuinka saisi piirustuksen parhaiten kuvaan. Ehdotin, että hän kokeilisi eri etäisyyksiä ja samalla katsoisi kameran ruudusta miltä kuva tulisi näyttämään. Hän otti kaksi kuvaa, joista jälkimmäiseen sanoi olevansa tyytyväinen. Petri pyysi minua kiinnittämään piirustuksen takaisin seinälle ja siirtyi kuvaamaan kesämuistokoostetta. Hän etsi koosteesta oman kesämuistokuvansa ja otti siitä kuvan. Hän ei ollut tulokseen tyytyväinen, vaan totesi, että kuva pitäisi saada otettua ylempää. Omatoimisesti hän otti pienen tuolin, jonka päälle nousi kuvaamaan. Saatuaan mieleisensä kuvan hän kääntyi puoleeni ja kysyi, voisinko ottaa hänestä kuvia tekemässä esikoulukirjan tehtäviä. Vastattuani myöntävästi hän haki oman kirjansa hyllystä, avasi sen viimeksi läpikäydyltä aukeamalta ja näytteli tekevänsä kirjan tehtäviä. Hetken kuluttua hän pyysi saada ottaa lisäksi itse kuvia tekemistään tehtävistä. Otettuaan useamman kuvan hän palautti

omatoimisesti kirjan takaisin paikoilleen ja kysyi mitä hän voisi seuraavaksi kuvata. Kerroin listalla olevan vielä jäljellä kellon opettelu sekä nikkarointi, joista Petri päätyi kuvaamaan ensin kelloa. Hän katsoi seinällä olevaa kelloa kameran ruudun läpi ja totesi sen näkyvän vain pienenä. Omatoimisesti Petri otti tuolin, jonka päälle nousi ottamaan kuvia. Petrin pyynnöstä autoin häntä ottamaan kuvia vielä hieman ylempää.

Viimeisenä siirryimme ottamaan kuvia nikkaroinnista. Petri otti nikkarointipöydälle puulaudan pätkiä, nauvoja sekä vasaran. Hän kertoi nikkaroivansa pienoismajan ja pyysi minua ottamaan kuvia sitten, kun hän olisi saanut ensimmäiset naulat kiinni lautoihin. Hän keskittyi naulaamiseen intensiivisesti ja saatuaan kaksi naulaa kiinni hän pyysi minua kuvaamaan. Otin hänestä useamman kuvan, joihin hän kertoi olevansa tyytyväinen. Lopuksi hän halusi vielä tehdä teoksensa loppuun ja ottaa siitä itse kuvia.

Siirryimme esikouluryhmän omista tiloista toimistotiloihin koostamaan Power Point- diaa. Valkotaulun avulla kävimme vielä läpi koostamisen vaiheet aina kuvien siirtämisestä valmiiseen lopputulokseen. Katsoimme koneen ruudulta kaikki kuvat vielä kertaalleen läpi, joiden joukosta Petri valitsi mieluiset kuvat diaan. Hän mietti tarkasti jokaisen kuvan paikan ja koon. Kuvien löydettyä paikkansa, pyysin häntä kertomaan mukavista asioista päiväkodissa. Hän innostui kertomisesta niin paljon, että pyysin häntä välillä hidastamaan, jotta ehtisin kirjoittaa kaiken hänen sanomansa tarkasti sana sanalta ylös. Kerrottuaan kuvista, luin hänelle tekstin ääneen. Hän totesi tekstin olevan mielestään keskeneräinen ja kertoi vielä muista mukavista asioista päiväkodissa. Luin jälleen tekstin ääneen. Petri halusi vielä muuttaa yhtä kohtaa tekstistä, jonka jälkeen oli siihen tyytyväinen. Lopuksi pyysin häntä valitsemaan dian taustaväriin. Kävimme läpi useita vaihtoehtoja lapsen pyytämänä, joiden joukosta mieluinen väri lopulta löytyi.

Tämän ohjauskerran kohdalla oli lapsen kannalta tärkeää, että hän sai osallistua tuokioon ainoana lapsena. Osallisuuden toteutumiseksi käytettiin erilaisia tukikeinoja, kuten aikuisen yksilöllinen huomio ja valkotaulu hahmottamisen tukena. Saadessaan suorittaa tuokion ilman ylimääräisiä häiriötekijöitä, Petri suoriutui kuvaamisesta sekä ylipäätään tuokiosta hyvin. Hän vaikutti innostuneelta, mikä edesauttoi keskittymiskyvyn säilymistä.

Kuva 5: Petrin kuvaama kello eri kuvakulmista

5.2.8 Kahdeksas ohjauskerta

Viimeiselle ohjauskerralle valikoituneiden lasten, Miisan ja Samin, kamerankäyttötaitoja esikouluryhmän lastentarhanopettaja arvioi hyväksi: molemmat lapset olivat aiemmin käyttäneet kameraa omatoimisesti ja osasivat kameran perustoiminnot. Lisäksi lastentarhanopettaja arvioi molempien lasten keskittymiskyvyn olevan hyvä, niin toiminta- kuin odotustilanteissakin. Samin kohdalla lisätietona oli keskittymiskyvyn olevan hyvä niissä tilanteissa, joissa tekeminen kiinnostaa häntä.

Aloitimme toimintatuokion jälleen suunnitelman mukaisesti toimistotiloissa. Totutusti kävin läpi tulevan tuokion sisällön aihe vaiheelta, jonka jälkeen pyysin lapsia miettimään heille mieluisia asioita päiväkodissa. Molemmat lapset keskittyivät miettimään tarkoin. Hetken

kuluttua Miisa sanoi kavereiden olevan hänelle tärkeää. Sami samaistui ja halusi listalle legoilla rakentelun. Pyysin lapsia miettimään, tulisiko heillä vielä muita asioita mieleen, johon lapset reagoivat pohtimalla hetken. Miisa kertoi pitävänsä piirtämisestä, johon Sami jälleen samaistui. Lisäksi Miisa halusi lisätä listaan savitöiden tekemisen. Sami mietti vielä hetken, jonka jälkeen kertoi pitävänsä myös erilaisista hippaleikeistä, johon Miisa samaistui. Kertasin lapsille heidän luettelemansa asiat, eikä kummallakaan ollut enää lisättävää listaan.

Seuraavaksi pyysin lapsia pohtimaan, kuinka ottaa kuvia näistä mukavista asioista. Kaverikuvan kohdalla Miisa sanoi, että täytyy pyytää kavereita kuvaan, minkä sanoitin luvan pyytämiseksi. Sami liittyi keskusteluun kertomalla suunnitelmastaan rakentaa legorakennelma ja kuvata sitä. Piirtämistä lapset suunnittelivat kuvaavansa tekemällä ensin piirustukset, joita kuvaisivat. Miisa mietti, kuinka kuvata savitöiden tekemistä ja muisti, että hänellä oli yksi aiemmin tehty savityö, jota hän voisi itse kuvata. Viimeiseksi pyysin lapsia miettimään, kuinka kuvata hippaleikkiä. Molemmat miettivät pitkän tovin, kunnes Miisa hymyillen ehdotti, että he ottaisivat ”hippa-asennot” ja minä ottaisin heistä kuvan. Sami hyväksyi idean, jonka jälkeen siirryimme kuvausvaiheeseen.

Siirryimme toimistotiloista esikouluryhmän omiin tiloihin. Ensin lapset halusivat kuvata piirtämistä. Sami otti itsenäisesti kyniä sekä paperia hyllystä ja alkoi piirtää. Miisa kertoikin muuttaneensa mieltään ja ehdotti että hän ottaisi kuvia aiemmin piirtämästään kuvasta sen sijaan, että piirtäisi uuden piirustuksen. Anoin kameran lapselle, joka käynnisti sen itsenäisesti ja alkoi kuvata. Pian hän totesi, ettei saanut otettua sellaista kuvaa kuin halusi. Neuvoisin häntä kuvaamaan eri kuvakulmista, jonka jälkeen hän kokeili innokkaasti eri kuvakulmia ja sai otettua mieleisensä kuvan. Sami keskittyi yhä piirtämään piirustustaan, joten ehdotin Miisalle, että hän voisi kuvata savityötään seuraavaksi. Haimme hänen savityönsä, jonka jälkeen hän pyysikin minua ottamaan kuvia hänestä savityön kanssa sen sijaan, että hän itse ottaisi kuvia pelkästä savityöstä. Otettuani muutaman kuvan, näytin kuvat Miisalle, ja hän sanoi olevansa niihin tyytyväinen. Sami jatkoi yhä piirtämistä, mutta pyysi tässä vaiheessa minua ottamaan kuvia hänestä hänen piirtäessään. Hän oli tyytyväinen ottamiini kuviin. Kysyin, tahtoiko hän alkuperäisen suunnitelmansa mukaisesti itse kuvata piirustustaan, johon hän vastasi kieltävästi.

Seuraavaksi päätimme siirtyä kuvaamaan legoilla rakentelua. Miisa halusi itsekin tehdä legorakennelman ja kuvata sitä, vaikka alun perin hän ei ollut maininnut legoilla leikkimistä suosikkipuuhakseen. Molemmat lapset rakentelivat tarkasti keskittyen. Molemmat lapset halusivat minun ottavan heistä kuvia heidän samalla rakennellessaan legoja. Miisa oli aiemmin valmis, ja pyysi saada kameran. Omatoimisesti hän otti kuvia rakennelmastaan erilaisia taustoja vasten. Hän kertoi kuvatessaan kokeilevansa eri kuvakulmia sekä taustoja. Kehuin

hänen lavastavan kuvia hienosti. Tämän jälkeen Sami kuvasi omaa rakennelmaansa, jonka hän halusi säästää myöhempiä leikkejä varten.

Siivottuamme legot kerroin lapsille listalla olevan vielä hippaleikin sekä kavereiden kuvaaminen. Miisa kysyi kuvaan kahta esikouluryhmänsä jäsentä ja pyysi minua ottamaan kuvat. Hän osoitti kavereilleen mieluisensa kuvauspaikan, johon lapset asettuivat. Näytin kuvat lapsille, joihin he olivat tyytyväisiä. Pyysin seuravaksi Samia pyytämään kavereita kuvaan, mutta hän sanoi, ettei halunnutkaan kaverikuvaa portfolioonsa. Viimeiseksi kuvasimme hippaleikkiä. Molemmat lapset halusivat vuorotellen ”olla hippana” sekä ”kiinniotettavana”. Otin useita kuvia, jotka näytin lapsille. He olivat niihin tyytyväisiä, joten siirryimme seuraavaksi takaisin toimistotiloihin.

Toimistotiloissa siirsimme kuvat tietokoneelle. Molemmat lapset seurasivat tarkasti siirtämisen vaiheita. Katsoimme kaikki tuokion aikana otetut kuvat läpi tietokoneen ruudulta, jonka aikana lapset jo päättivät, mitä kuvia haluavat omiin portfolioihinsa. Miisa halusi aloittaa portfoliosivun tekemisen, mikä sopi Samille. Tarkoin Miisa valitsi kuvien paikat, jonka jälkeen hän alkoi kertomaan kuvista. Kertominen tuntui olevan hänelle aluksi vaikeaa, joten pyysin häntä valitsemaan yhden kuvan kerrallaan, josta kertoa. Tämän jälkeen kertominen sujui häneltä luonnostaan. Luin ääneen kirjoittamani tekstin, johon hän oli tyytyväinen. Lopuksi pyysin häntä miettimään taustaväriä. Avasin värikartan, josta Miisa halusi kokeilla useampaa väriä. Kokeiltuamme muutaman hän löysi mieleisensä värin ja oli tyytyväinen lopputulokseen. Pyysin lapsia vaihtamaan paikat. Sami halusi portfolioonsa kolme kuvaa, joiden paikat hänkin mietti tarkoin. Siirreltyäni kuvia paikasta toiseen lapsen toiveiden mukaisesti, löytyivät mieluiset paikat. Tämän jälkeen Sami aloitti omatoimisesti kertomaan kuvista. Kuvien lisäksi hän kertoi myös muista mielestään kivoista asioista päiväkodissa. Suunnitelman mukaisesti luin tekstin hänelle ääneen. Sami oli siihen tyytyväinen ja halusi päästä valitsemaan taustaväriä. Kokeiltuamme muutaman eri vaihtoehdon, löytyi lapselle mieluinen väri. Lopuksi kävimme vielä molempien lasten diat läpi. Lapset katsoivat hymyillen valmiita portfoliosivujaan ja sanoivat pitävänsä niistä.

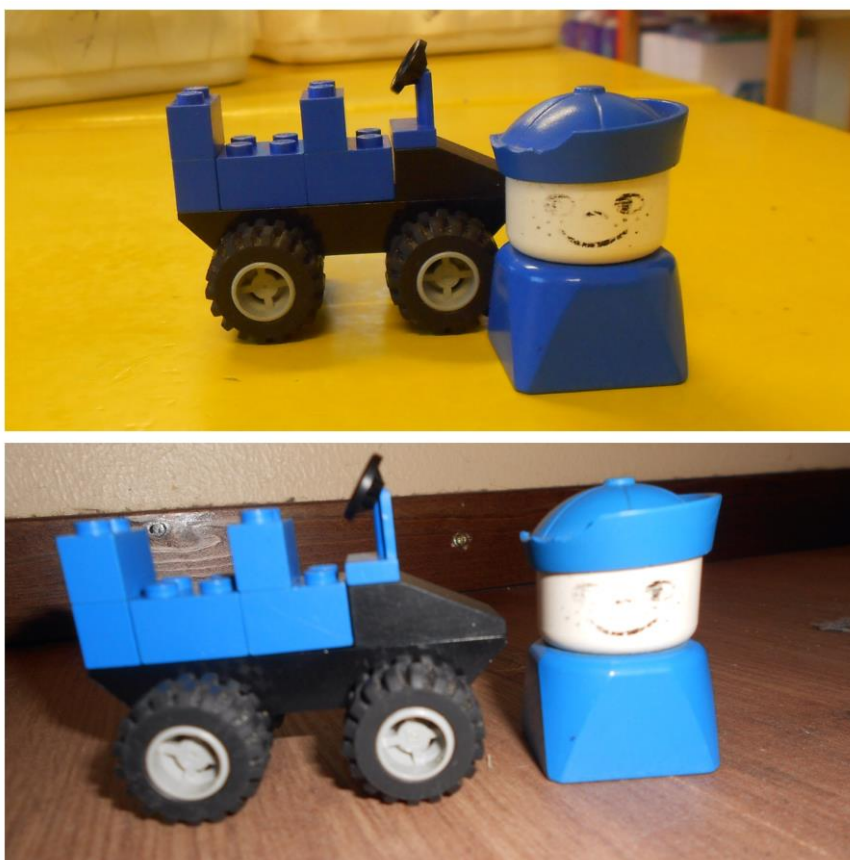
Viimeisellä ohjauskerralla huomasin Miisan vaihtavan useaan otteeseen mielipidettään. Aluksi vaikutti siltä, että hän olisi halunnut tehdä asioita samalla tavalla Sami, mutta tuokion edetessä huomasin, että hän teki omia päätöksiään miettien sitä, miltä portfoliosivu näyttäisi. Näin ollen osallisuuden kannalta tarkasteltuna, oli tärkeää tarjota lapselle mahdollisuus tehdä päätöksiä ja muuttaa niitä oman mielensä mukaisesti.

Samin keskittymiskyky arviointiin lähtötilanelomakkeessa hyväksi niissä tilanteissa, joissa odotusajat eivät ole liian pitkiä ja tekeminen on hänelle mielekästä. Lapsi antautui tekemiselle täydellä innokkuudella ja ajoittain keskittyminen tekemiseen oli niin tiivistä,

ettei hän huomannut lainkaan mitä ympärillä tapahtuu. Tästä voi päätellä, että lähes kaikkea toimintaa voidaan soveltaa ja muokata lapsilähtöiseksi niin, että jokaisen lapsen keskittyminen ja into toimintaa kohtaan pysyy yllä.

Siirryimme takaisin esikouluryhmän omiin tiloihin, jossa kokoonnuimme koko esikouluryhmän kanssa yhteiseen ringiin. Lastentarhanopettaja kertoi lapsille tämän olleen viimeinen ohjaustuokiokerta. Tämän jälkeen sain puheenvuoron ja kiitin kaikkia lapsia yhteisistä ohjaustuokioista. Kerroin heidän saavansa omat portfoliosivut viimeistään keväthuhlassa, kun heille jaetaan oma digitaalinen portfolio kokonaisuudessaan. Lastentarhanopettaja kertoi heidän käyvän kevään aikana jokaisen lapsen portfoliot läpi yhdessä, jolloin he saisivat nähdä kaikkien tekemät omat portfoliosivut. Lopuksi pyysin lapsia piirtämään paperille sellaiset kasvot ilmeineen, mikä kuvaa heidän tunnettaan pitämistäni toimintatuokioista. Tämä oli lapsille tuttua jo entuudestaan, sillä he olivat usein antaneet oman arvionsa toiminnasta piirtämällä erilaisia hymiöitä. Tuokio lopetettiin vielä kiittämällä toimintatuokioista niin lapsia kuin aikuisia.

Hymiöpalautteen (liite 4) perusteella vaikuttaa siltä, että tekeminen on ollut jokaiselle lapselle mieluista. Kaikki ryhmän jäsenet piirsivät hymyilevät kasvot, omalla tyylillään.

Kuva 6: Miisan legoleikin lavastusta

6 Toiminnan arviointi

Kuten aiemmin mainittu, opinnäytetyön tavoitteena oli se, että lapset oppisivat käyttämään kameraa sekä analysoimaan ottamiaan kuvia. Toiminnan tavoitteena oli kehittää lasten keskittymiskykyä sekä taitoa kuunnella muita ja odottaa omaa vuoroa. Lisäksi tavoitteena oli omien taitojen syventäminen valokuvauksen ohjaamisen osalta.

Päiväkodin esikouluryhmän lastentarhanopettajalta saadun kirjallisen arvioinnin ja palautteen (nimettömäksi muokattu liite 3) perusteella opinnäytetyön tavoitteet saavutettiin hyvin. Suunnitelma tuokioiden kulusta sekä ajankäytöstä saivat kiitosta. Ryhmän lastentarhanopettaja arvioi, että lasten osallistaminen varhaiskasvatuksen dokumentointiin oli toteutunut. Lisäksi myös valokuvauksen aktiivinen käyttö varhaiskasvatuksen dokumentoinnissa oli edesauttanut lasten ympäristön sekä päiväkotiarjen hahmottamista. Arvioinnista käy myös esille, että opinnäytetyöni toiminnallista osuutta voitaisiin jatkossa käyttää yhtenä työtapana päiväkodissa toteutettavassa varhaiskasvatuksen dokumentoinnissa sekä lasten osallistamisessa siihen. Tulevaisuudessa kehitettävää vastaavissa projekteissa lastentarhanopettajan arvion perusteella olisivat lasten tekemien koosteiden näkyväksi tuominen vanhemmille jo aikaisemmassa vaiheessa, kuin kevätjuhlassa saatavan digitaalisen portfolion myötä. Arvioinnissa nostettiin esille myös ohjaajuustaitojeni sekä erilaisten menetelmien käytön huomionarvoinen.

Lasten hymiönaamapalautteesta (liite 4) käy ilmi se, että toiminta on ollut lapsille mielekästä. Samoin arvioi myös ryhmän lastentarhanopettaja antamassaan palautteessa. Seuraavaksi pohdin toimintaa, tavoitteita ja niiden toteutumisesta eri aihealueittain.

6.1 Osallisuuden toteutuminen ohjaustuokioissa

Lasten lähtötilannelomakkeita tarkasteltaessa huomataan, että lastentarhanopettajat arvioivat lasten keskittymiskykyä keskimääräisesti hyväksi. Ohjaustuokioiden aikana kävi kuitenkin ilmi, että keskittymiskyvyt olivat vaihtelevia ja niihin vaikutti monet eri tekijät. Lähtötilannelomakkeisiin pohjaten oli tärkeää, että ohjaustuokioiden toteutettiin niin, että lapsen kannalta ympäristö suunniteltiin keskittymiskyvyn ylläpitämistä tukevaksi. Jokainen ohjaustuokioihin osallistunut lapsi pääsi kokeilemaan erilaisia rooleja esiintymällä kuvissa sekä ottamalla niitä itse. Koen, että tämä on tukenut lasten osallisuuden tunteen kehittymistä, mikä on osallisuuden avain, kuten tämän opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen osiossa 4.2 todetaan.

Lasten osallisuuden kannalta on tärkeää, että aikuinen on herkkä antautumaan lapsen maailmaan lukemalla sekä antamalla tilaa lapsen omille päätöksille sekä ajatuksille. Aikuisen ja lapsen näkökulmat asioihin poikkeavat osin paljon toisistaan. Kuten jo teoreettisen viitekehysten osassa 4.2.1 todetaan, aito kuunteleminen ja läsnäolo ovat avaintekijöitä lasten mielipiteiden esilletuomisessa. Esimerkkinä ensimmäisen ohjauskerran Eerika, joka ohjaustuokion alussa kertoi toisen esikouluryhmän lastentarhanopettajan olevan kiva asia päiväkodissa. Voisi siis olettaa, että hän pitää juuri tästä kyseisestä aikuisesta. Kuitenkin ohjaustuokion sadutusvaiheessa lapsi kertoi ottamastani kuvasta seuraavasti:

”Musta on kivaa olla myös opejen kanssa, ku opet ei yleensä määräile, sillai samanlailla ku vanhemmat, ku mun vanhemmat määrää. Sitten ne opet keksii hauskoja tekemisiä mitä me tehdään niinku viikolla ja sitten ne on kohteliaita ku ne auttaa”.

Lapsi siis koki, että yleisesti päiväkodin aikuiset ovat kiva asia. Toisena esimerkkinä kahdeksannen ohjauskerran Miisa, joka vaihteli jatkuvasti suunnitelmiaan kuvattavien asioiden suhteen. Aluksi oli helppoa ajatella hänen hakevan hyväksyntää mukautumalla kaverin mielipiteisiin, mutta myöhemmin selvisi, että hän oli miettinyt miltä portfolio tulisi kuvineen näyttämään ja tämän johdosta muuttanut suunnitelmiaan sekä mielipiteitään. Tämän kautta huomataan kuinka tärkeää on, että aikuinen ymmärtää toimintaansa ohjaavat arvot, kuten tämän opinnäytetyön teoreettisen viitekehysten osiossa 4.2 tuodaan esille.

Kuvista kertominen ohjaustuokion sadutusvaiheessa oli osalle lapsista helppoa. Osa taas kaipasi enemmän johdattelevia apukysymyksiä, joiden avulla lähteä kertomaan kuvista. Tuokioiden aikana oli havaittavissa, että lapsia oli aiemmin sadutettu juuri erilaisten kysymysten avulla. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii viidennen ohjauskerran Jesse, jolle kuvista kertominen oli aluksi hankalaa. Tarjottuani apulauseen hän osasikin nimetä apukysymyksen, jota odottaa minulta. Vasta selitettyäni uudelleen tarjoavani mahdollisuutta kertoa kuvista juuri omalla tavallaan, hän vapautui kertomaan asioista luonnollisesti. Opinäytetyön teoreettisessa osassa 4.2 kerrotaan vuorovaikutuksen tärkeydestä osallisuutta toteutettaessa. Lapsen osallisuuden toteutumiseksi lapsi tarvitsee aikuisen antaman mahdollisuuden olla osana jotakin sekä näin ollen vuorovaikutusta aikuisen kanssa. Jokainen lapsi onnistui kertomaan kuvista sekä muista kivoista asioista omalla tavallaan, osa itsenäisesti, osa apukysymysten avulla.

Lähes kaikilla ohjauskerroilla korostui kavereiden mielipiteiden vaikutus lapsen omiin päätöksiin. Tämä näkyi tuokion alkuvaiheessa mietintäosiossa sekä myös myöhemmin kuvia otettaessa. Lapset usein päätyivät valitsemaan yhteneväisiä kivoja asioita päiväkodissa sekä kuvasivat asioita samalla tavalla, kuten esimerkiksi viidennen ohjauskerran Karoliina, joka

pyrki ottamaan kuvia samalla tavalla kuin Jesse. Poikkeuksena olivat muun muassa neljännen ohjauskerran Ville, viidennen ohjauskerran Elsa sekä kahdeksannen ohjauskerran Miisa, jotka halusivat tehdä omia päätöksiä ja ratkaisuja kuvausaiheiden sekä -tapojen suhteen, ja kokeilla niitä käytännössä. Kun kyseessä oli juuri yksilöllisen portfoliosivun koostaminen, heräsi ajatus siitä, saavatko lapset oman näkemyksensä kuuluviin. Toisaalta osallisuuden näkökulmasta tarkasteltuna lapset pääsivät näin olemaan osana ryhmää ja pohtimaan omia mielipiteitään sekä päätöksiään myös muiden ryhmän jäsenten kautta. Yhteisten päätösten siivittämänä lapset saivat myös osakseen toisten lasten kunnioitusta ja arvostusta esimerkiksi kannustamisen myötä erilaisissa kuvien lavastamistilanteissa. Pareittain työskentely antoi lisäksi mahdollisuuden mallioppimiselle, mikä voi edesauttaa ujompien lasten uskaliaampaa osallistumista toimintaan. Tästä esimerkkinä viidennen ohjauskerran Jesse ja Karoliina, joille tehtävänantoon tarttuminen oli helppoa, sillä he olivat jo nähneet mitä muut lapset olivat tuokioissa tehneet. Tämän opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen osassa 4.2.1 todetaan seuraavaa:

”Osallistuminen itselle mieluisten ja tärkeiden yhteisöiden toimintaan sekä sen suunnitteluun ja käsittelyyn on yksi kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä.”

Näin ollen tämä yhdessä toimiminen on myös edesauttanut osallisuuden synnyttämää kasvua ja kehitystä.

Omalla toiminnallani olisin voinut mahdollisesti lisätä lasten osallisuuden tunteen syntymistä. Tätä opinnäytetyötä toteutettaessa suunnitelma oli tehty tarkasti etukäteen. Suunnitelmavaiheessa olisi voitu kuulla enemmän lapsia ja heidän mielipiteitään siitä, mitä tuokiot voisivat pitää sisällään. Suunnitelmassa oli jo päätetty, että tulimme kuvaamaan lapsille mieluisia asioita. Tulevaisuudessa vastaavia projekteja suunniteltaessa voisikin antaa lapsille vapaamat kädet päätöksenteossa: he voisivat itse suunnitella, millaisen oman portfoliosivun he haluaisivat.

Osallisuuden kannalta pohdittuna oli harmillista, että jouduin pyytämään lapsia korjaamaan kuvausta varten rakennetut leikit pois, etenkin kun ne herättivät lapsissa innostusta sekä ylpeyttä. Jos aikaa olisi ollut käytettävissä enemmän, niin leikkiaikaa olisi voitu antaa lapsille runsaammin. Päiväkotiryhmän oman aikuisen ohjaamana vastaavan toiminnan synnyttämät leikit olisi voitu jättää esille ja leikkejä jatkaa myöhemmin. Näiden ohjaustuokioiden aikana aika ja tila aiheuttivat kuitenkin sen, että jouduin pyytämään lapsia korjaamaan leikit pois. Näin jälleenkäin tarkasteltuna voidaan todeta, että olisin voinut kysyä ryhmän lastentarhanopettajilta, olisiko leikit voitu jättää esille mahdollista myöhempää leikkiaikaa ajatellen.

Jäin myös paljon pohtimaan lasten omien ideoiden syntymistä ja omaa suhtautumistani niihin. Esimerkiksi toisella ohjauskerralla Santeri ehdotti, että videoisimme leikkimistä. Jouduin sa-

nomaan, ettei tämä olisi mahdollista, sillä videota ei voisi lisätä digitaaliseen portfolioon tässä projektissa. Tämä on voinut vaikuttaa Santerin osallisuuden tunteen syntymiseen, sillä hänen ideansa jouduttiin ohittamaan. Leikin videoiminen olisi ihana, lapsen aloitteesta lähtenyt idea, jota voitaisiin toteuttaa muissa yhteyksissä. Mikäli aikaa olisi ollut enemmän, olisi voitu tukea myös lapsen aloitteista syntyneitä ideoita.

Jokaisella ohjauskerralla oli havaittavissa lasten omatoimisuuden lisääntyminen. Osallisuuden tunteen kannalta oli tärkeää, että aikuinen vetäytyi hieman tilanteesta ja antoi sen edetä lapsien tahdissa, heidän mielipiteiden ja päätösten kautta. Tämä tarjosi lapsille tunteen siitä, että heidän mielipiteillään on merkitystä ja he voivat päätöksillään osaltaan vaikuttaa toimintaan. Lasten tahdissa eteneminen toi eteen myös ajankäytön. Alkuperäisen suunnitelman mukaan yhteen tuokioon oli tarkoitus käyttää aikaa tunnin verran, mutta lähes poikkeuksetta tuokiot venyivät tunnista jopa puoleen toista tuntiin. Ajankäytön kohdalla tarvittiin ajoittain aikuisen rajaamista tekemisen suhteen, mutta liiallinen rajaaminen olisi voinut vaikuttaa oleellisesti lasten osallisuuden tunteen syntymiseen. Näin ollen oli tärkeää, että ohjaustuokioihin käytettiin juuri se aika, jonka se vaati edetäkseen lasten tahdissa. Osallisuuden tunteen vahvistamisen kannalta tarkasteltuna esiin nousi myös lapsen oman osaamisen jakaminen. Esikouluryhmän lapset olivat lähtötasoltaan jo hyviä käyttämään kameraa välineenä. Osa lapsista osasi käyttää kuitenkin kameraa enemmän kuin toiset. Mallioppimisen lisäksi taitavimmille lapsille tarjoutui mahdollisuus näyttää ja opettaa muille omaa osaamistaan. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii kolmannen ohjauskerran Leevi ja Unto. Leevi oli aiemmin käyttänyt kameraa ja osasi miettiä erilaisia kuvakulmia itsenäisesti. Tuokion aikana hän pääsi näyttämään Untolle, kuinka saada otettua kuvia eri perspektiiveistä. Osallisuuden tunteen syntymiseksi tarvitaan ymmärrys kokonaiskuvasta ja siitä, mitä ollaan tekemässä. Joissakin tilanteissa erilaisten apuvälineiden käyttö voi olla hyödyksi. Neljännellä ja seitsemännellä ohjauskerralla käytin valkotaulua lasten hahmottamisen tukena. Sanallisen ohjeistuksen tueksi piirsin tuokion vaiheet lapsille. Tällä tavoin voidaan turvata se, että lapsi ymmärtää tekemisen tarkoituksen, joka edesauttaa osallisuuden syntymistä. Intensiivisissä ja monivaiheisissa ohjaustuokioissa lapselta vaaditaan keskittymiskyvyn lisäksi paljon muutakin, kuten esimerkiksi hyvää muistia. Kuvien käyttö osana sanallista ohjeistusta tukisi varmasti jokaista lasta, eikä vain niitä, jotka tarvitsevat niitä hahmottamisen tukena.

Fyysisen ja psyykkisen ympäristön merkitys vaikutti jokaiseen ohjauskertaan luoden niistä keskenään erilaisia. Jokaisella ohjauskerralla käytössä oli eri tila, johtuen muiden päiväkotiryhmien toiminnasta. Osallisuuden kannalta tärkeää oli kuitenkin luoda tila, joka tukee lasten keskittymiskyvyn säilymistä ja näin ollen mahdollisuuksien mukaan minimoida erilaiset häiriötekijät. Viidennen ohjauskerran Jesse ja Karoliina pääsivät toimimaan esikouluryhmän omissa tiloissa, eli tutussa ympäristössä. Heille tehtävänantoon tarttuminen oli helpompaa, mikä näkyi omatoimisuutena. He tiesivät, missä mitkäkin tavarat sijaitsivat ja

näin ollen pystyivät suorittamaan kuvausvaihetta itsenäisemmin. Uskon, että omatoimisuus ja itsenäisyys toiminnassa ovat suuria tekijöitä osallisuuden tunteen syntymisessä.

Osallisuuden tunteen kannalta jatkuvuus on olennainen asia. Osallisuutta tuskin lisää se, että on kerran saanut olla osana tekemässä jotakin. Jatkuvuus syntyy pienistäkin asioista, kuten kuudennen ohjauskerran Elsan tapauksessa. Hän oli ollut ensimmäisen ohjauskerran Eerikan ja Antin kaverikuvissa, jotka olin ottanut. Hän oli silloin päässyt osaksi jotakin. Omalla vuorollaan hänkin olisi halunnut kaverikuvan, mutta muiden lasten ollessa muussa toiminnassa tilanne ei sitä sallinut. Hyödynsimme ensimmäisen kerran kaverikuvia, jolloin Elsalle tarjoutui mahdollisuus palata siihen, missä hän oli ollut osana jo aiemmin. Jatkuvuutta tässä opinnäytetyössä tukee myös se, että lapset tulevat kevään aikana käymään ryhmän toimintatuokioissa läpi jokaisen portfolioa ja näin ollen palaavat myös omien sivujen koostamiseen. Viimeisenä vaiheena lapset saavat omat digitaaliset portfolionsa kevätkuuhlassa muistoksi esikouluvuodestaan.

6.2 Mediakasvatuksen näkyminen ohjaustuokioissa

Mediakasvatuksen osalta esikouluryhmän taidot olivat jo ennestään hyvät. Kameran ja niillä kuvaaminen ovat päiväkodin arkea ja lapset olivat tottuneet siihen, että kaikkea tekemistä kuvataan jatkuvasti. Esikoululaiset ovat aiemmin käyttäneet kameraa erilaisissa projekteissa, joka näkyi ohjaustuokioiden aikana muun muassa siinä, että lapset osasivat lähes poikkeuksetta käynnistää ja sulkea kameran virran sekä ottaa kuvia. Monelle lapselle oman tekemisen dokumentointi kuvaamalla oli tuttua.

Lapsilla oli jo entuudestaan käsitystä myös valokuvaamiseen liittyvästä eettisyydestä. Esimerkkinä ensimmäisen ohjauskerran Antti, joka kaverikuvan kohdalla osasi kertoa, että kavereita pitäisi pyytää kuvaan. Muillakin ohjauskerroilla lupa-asiat tulivat esille tuokion aikana. Kavereilta luvan kysyminen tuntui olevan lapsille lähes itsestäänselvyys, sillä nämä tilanteet sujuivat lapsilta luonnollisesti.

Ohjaustuokiot olivat monivaiheisia ja pitivät sisällään kokonaisuuden, jonka hahmottaminen oli tärkeää. Monen ohjaustuokion aikana tuntui, että lapset keskittyivät kuvausvaiheessa leikkeihin enemmän, kuin itse tarkoitukseen, mikä oli kuvien lavastaminen. Kuitenkin kysyttäessä lapset hahmottivat sen, mitä varten leikkejä rakennettiin ja mikä kuvien ottamisen merkitys oli. Kysyttäessä lapset osasivat nimetä sen, että kuvia varten näytellään tai tilanteita lavastetaan. Tästä esimerkkinä kuudennen ohjauskerran Mika ja Elsa, jotka keksivät että hippaleikit voisi valokuvata ”näyttelemällä hippaa”. Lavastamisesta hyvänä esimerkkinä toimii kahdeksannen ohjauskerran Miisa, joka legoleikkiä kuvatessaan asetteli rakennelmia erilaisia taustoja vasten ja kertoi haluavansa saada hienon kuvan portfolioaan

varten. Myös kuudennen ohjauskerran Elsa törmäsi taustasta johtuviin ongelmiin kuvatessaan savityötä lähes samanväristä lattiaa vasten. Pohdittuaan hetken hän ymmärsi itse, että tausta olisikin ehkä hyvä vaihtaa.

Jokaisella ohjauskerralla lapset saivat ennen kuvausvaiheen alkamista miettiä, kuinka valokuvata itselleen mieluisia asioita. Suunnitelmista huolimatta, monet lapsista tulivat kuvausvaiheessa siihen tulokseen, että joku asia ei toimi. Seitsemännen ohjauskerran Petri totesikin, että joidenkin asioiden kuvaaminen oli liian hankalaa. Hän päätyi kuvien sijaan kertomaan näistä vaikeista asioista sadutusvaiheessa. Toisena esimerkkinä oli neljännen ohjauskerran Ville, joka kuvausvaiheessa vastoin suunnitelmaansa päättikin, ettei halunnutkaan piirtää. Hän joutui pohtimaan erilaisia keinoja saada otettua kuva piirtämisestä, ja päätyikin asettelemaan kyniä paperin päälle erilaisiin asentoihin. Lapset siis ajoittain kohtasivat erilaisia ongelmia, joihin heidän piti keksiä ratkaisuja. Luovuuttaan käyttämällä lapset kuitenkin keksivät tavan, jolla tuoda esille kivat asiat omalla portfoliosivullaan. Tämä siis opetti lapsille erilaisia tapoja ilmaista itseään.

Projektin aikana lapset pääsivät myös kehittymään kamerankäyttäjinä teknisesti katsoen. Kuten jo aiemmin mainittu, lapset osasivat kamerasuorustoiminnot, kuten käynnistämisen ja sulkemisen. Kuvien siirtämisvaiheessa kysyin lapsilta, olivatko he ennen nähneet kamerasuorustoa ja tiesivätkö he kuinka kuvat koneelle siirretään. Suurin osa lapsista ei tiennyt mitä kamerasuorustolla tehdään, joten selitin kuvien siirtämisen lapsille. Tämä tuntui kiinnostavan lapsia kovasti, ja moni oivalsikin sen, kuinka kuvat päätyvät kameralta koneelle. Tästä esimerkkinä kolmannen ohjauskerran Unto, joka kuvien siirtovaiheessa totesi: ”Ai näin ne lastentarhanopettajien ottamat kuvat tulevat päiväraportteihin ja muihin juttuihin”. Toisena teknisenä asiana osa lapsista pääsi jyvälle salamasuorustosta. Kuvatessaan asioita läheltä salamasuorustan kanssa osa lapsista sanoitti ottamansa kuvat ”huonoiksi”. Kuvat olivat usein vain ylivalottuneita sekä epätarkkoja. Autettuani lapsia kamerasuorustusten kanssa niin, että salama otettiin pois, olivat lapset tyytyväisiä kuviin. Esimerkkinä myös kuudennen ohjauskerran Mika, joka harmitteli ottamiensa kuvien ”valkoisuutta”. Otettuamme salamasuorustan pois suorustosta hän totesi, että niin tuli parempia kuvia. Tuokion edetessä hän pyysikin minua ottamaan salamasuorustan pois aina kuvatessaan asioita lähietäisyydeltä.

Jokaisella ohjauskerralla lapset pääsivät pohtimaan erilaisia kuvakulmia. Suurelle osalle lapsista tämä oli uutta. Aluksi osa lapsista meinasi olla tyytyväinen ensimmäiseen ottamaansa kuvaan, mutta kannustettuani heitä kuvaamaan yhtä aihetta enemmän, he oivalsivat, että kuvattu asia voi näyttää aivan erilaiselta toisesta kuvakulmasta. Kaikki lapset kokeilivat erilaisia kuvakulmia tuokion edetessä ja osa heistä päätyikin miettimään, miltä esimerkiksi tehty rakennelma näyttää kuvassa, kuten kolmannen ohjauskerran Leevi. Viidennen ohjauskerran Jesse ja Karoliina pohtivat kuvia ottaessaan myös sitä, miltä kuvat tulisivat

näyttämään portfolioissa, ja otettuaan kuvia erikuvakulmista totesivatkin, että tietyt kuvat varmaan näyttäisivät hyvältä.

6.3 Oman ohjaajuuden näkyminen sekä kehittyminen ohjaustuokioiden aikana

Sadutusvaiheessa pyysin lapsia kertomaan kuvista ja mielestään kivoista asioista päiväkodissa omin sanoin, jotka kirjaisin ylös juuri niin kuin he kertoivat. Lasten kertoessa kuvista kirjoitin lasten kertoman suoraan portfoliosivulle. Toinen vaihtoehto olisi ollut kirjoittaa lasten kertomat asiat paperille ja myöhemmin kirjoittaa teksti puhtaaksi. Kirjoitin kuitenkin tekstin suoraan koneelle välttääkseni tekstin sisällön muuttumista matkalla. Lapsilla oli mahdollisuus muuttaa kertomaansa, minun kirjaamaani, tekstiä sen jälkeen, kun olin sen heille ääneen lukenut. Sadutusta käytettiin siis soveltaen, eikä sen perinteisemmässä muodossa, jota avataan tämän opinnäytetyön teoreettisessa osassa 4.3. Lapset olivat pääasiassa tyytyväisiä tekstiin, ainoastaan kuudennen ohjauskerran Elsa ja seitsemännen ohjauskerran Petri halusivat muuttaa pieniä osia tekstistä. Jäin usein pohtimaan syitä tyytyväisyyteen. Muutama lapsista lähti pyydettäessä kertomaan kuvista itsenäisesti, mutta suurin osa kaipasi apukysymyksiä kertomisen välillä. Kirjasin kuitenkin ylös aina sen, mitä lapsi kertoi. Seuraavaksi kaksi esimerkkiä valmiista teksteistä. Ensimmäisenä esimerkkinä toisen ohjauskerran Santerin kertoma teksti, jonka hän kertoi itsenäisesti kuviaan samalla katsoen:

”Eskarikirjat on kivoi sen takii ku oppii erilaisii juttuja tekemään. Että minä tykkään siks niistä ku voi tehdä ja oppia. Piirtäminen, se on semmonen ku oon tehny vauvasta asti niitä juttuja, siks tykkään siitä. Palikat on kivoja ku niitäki oon vauvana tehny, sellasia pienempiä. Ulkona voi riehua ja voi tehdä pulkkajunaa ja leikkiä ilmahippaa, sen takia tykkään ulkoilusta myös.”

Toisena esimerkkinä kahdeksannen ohjauskerran Miisa, joka kertoi kuvistaan lopulta itsenäisesti, kysyttyäni kaksi apukysymystä:

”Tykkään kavereitten kaa olla, siks koska niil on esim. hyvii ideoita joihinki leikkeihi. Legoist ehkä tykkään siks ku en yleensä rakenna niitä kotona. Sit savesta tykkään ku en sitäkään tee yleensä kotona. Hippaleikistä pidän joskus, välil se on kivaa mut aina se ei oo. Piirtäminen on vaa kivaa ku saa ite keksii sen mitä piirtää.”

Tekstit olivat siis lopputulokseltaan samantyyllisiä tekstikokonaisuuksia, oli välillä käytetty apukysymyksiä tai ei. Pohdin vaikuttiko lasten mahdollisen väsymys intensiivisen ohjaustuokion loppupuolella tyytyväisyyteen tekstissä. Oman ohjaamisen kannalta mietin

myös, olinko ohjeistanut sadutusvaihetta tarpeeksi. En kuitenkaan halunnut ohjeistaa ja rajata tilannetta liiaksi, sillä toivoin saavani lasten oman äänen ja mielipiteen kuuluviin. Lasten kertomukset kuvista ja kivoista asioista ovat kuitenkin moniulotteisia, joka osaltaan saattaa selittää lasten tyytyväisyyttä teksteihin. Lisäksi lasten kerronnassa näkyi se, että heitä oli aiemminkin sadutettu. He olivat tottuneet aiemmin siihen, että aikuinen esitti apukysymyksiä. Kerrottuani lapsille heidän saavan kertoa kuvista ja kivoista asioista juuri haluamallaan tavalla, osa vapautuikin kertomaan edellä mainituista luonnollisesti ja itsenäisesti ilman aikuisen johdattelua.

Tuokioiden aikana lapset pyysivät minua välillä kuvaamaan heitä. Samoin kuin sadutusvaiheen teksteihin, lapset tuntuivat olevan tyytyväisiä ottamiini kuviin. Vain viidennen ohjauskerran Jesse pyysi minua ottamaan useampia kuvia saadakseen mieluisen kuvan. Kuten sadutustyytyväisyyttä, pohdin jälleen paljon lasten tyytyväisyyttä ottamiini kuviin. Ensin mieleeni tuli mahdollinen väsymys: eivätkö lapset jaksaneet enää keskittyä yhteen vaiheeseen kauempaa? Toisena ajatuksena pelkäsin, että he eivät uskaltaneet sanoa jos eivät olleet tyytyväisiä kuviin. Pohdin myös paljon aikuisen roolin vaikutusta: olisiko mahdollista, että lapsilla olisi käsitys, jonka mukaan aikuisen tekeminen on aina ”oikein”, jolloin he mieltäisivät ottamani kuvat automaattisesti hyväksi? Tätä pyrin selvittämään sanomalla lapsille aina kuvia ottaessani että he saavat nähdä kuvat ja sanoa niistä mielipiteensä. Toisaalta kuvienottotilanteissa kysyin tarkasti lasten toiveita kuvakulmista ja kuvien sisällöstä, joita noudatin. Tämä on voinut edesauttaa lasten tyytyväisyyden tunteen syntymistä. Yhtenä vaikuttavana tekijänä on myös voinut olla omat arvoni sekä kokemusmaailmani. Itse saatoin kokea, etteivät kuvat olleet niin hyviä, kun taas lapset näkivät ne aivan eri silmin. Alitajuntaisesti on siis mahdollista, että omat arvoni ovat ohjanneet näkemyksiäni kuvista, enkä aluksi ymmärtänyt lasten näkökulmaa kuviin. Kuten tämän opinnäytetyön teoreettisessa osassa 4.4.1 todetaan, lapsi voi hahmottaa itseään ja ympäristöään kuvien kautta. Tämäkin voi osaltaan olla yksi osasy lasten tyytyväisyyteen kuvien suhteen: he hyväksyvät sen, mitä kuvassa on ja rakentavat käsityksiään niihin perustuen. Samaisessa opinnäytetyön osassa kerrotaan myös seuraavaa:

” Kaikki kuvat sisältävät jonkin viestin, jota vastaanottaja katsoo ja tulkitsee omien tietojensa, aiempien kokemustensa ja tunteidensa kautta. On siis sanomattakin selvää, että lapsi katsoo kuvaa hyvin eri silmin kuin aikuinen. Mitä pienempi lapsi, sitä vähemmän hänellä on aiempien kokemusten kautta syntynyttä tietoa. Lapset ovat ennakkoluulottomia ja usein innostuvat kaikenlaisista kuvista.”

Tämä selittää osaltaan myös paljon lasten tyytyväisyydestä kuviin.

Oman ohjaajuuden kannalta pohdin paljon myös lasten ajoittaista keskittymiskyvyn herpaantumista. Esimerkiksi ensimmäisen ohjauskerran Antti keskittyi tuokion keskivaiheessa seuraamaan muiden esikoululaisten leikkejä. Tuokioiden kesto vaihteli tunnista aina tuntiin ja puoleen. Kyseessä saattoi olla juuri tuokioiden intensiivisyys sekä monivaiheisuus. Tärkeää olikin, että lapset hahmottivat kokonaisuuden ja tiesivät, missä vaiheessa tuokiota milloinkin oltiin. Lapset olivat pääsääntöisesti kiinnostuneita tulevasta tuokiosta ja keskittyivät ohjeistukseen hyvin. Tuokioiden onnistumisen kannalta oli kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota lasten mahdolliseen levottomuuteen ja purkaa sitä. Esimerkkinä kuudennen ohjauskerran Mika ja Elsa, jotka tuokion alussa vaikuttivat levottomilta. Kyseessä olikin lasten tarve purkaa viikonlopun tapahtumia, ja lyhyen viikonloppukeskustelun jälkeen he jaksoivat keskittyä itse toimintaan.

Ohjauksessani halusin antaa tilaa myös lasten omille oivalluksille. Tästä esimerkkinä neljännen ohjauskerran Ville, joka alkoi nauraa kun kuvauksen kohteena oleva torni ei mahtunut kokonaisuudessaan kuvaan. Olisin voinut pyytää lasta kokeilemaan eri kuvakulmia, mutta pyysin häntä itse pohtimaan, kuinka saada torni näkymään kuvassa kokonaisuudessaan. Villellä ei mennyt kauaa, kun hän keksi että siirtymällä itse taemmas kuvakulma laajenisi ja torni mahtuisi kuvaan.

Ohjauksessani halusin kiinnittää myös huomiota siihen, että tuokiot ohjautuisivat eteenpäin mahdollisimman lapsilähtöisesti. Tällä halusin varmistaa tavoitteiden saavuttamisen, etenkin osallisuuden osalta. Mietin tarkasti kuinka ohjeistan tuokiot ja kuinka ohjaamiseni sen etenemiseen vaikuttaa. Ohjeistuksessa kerroin lapsille, mikä tuokion rungon sekä sen, mikä tavoitteena oli, mutta annoin lasten itse määritellä missä järjestyksessä etenisimme. Tästä johtuen yksikään tuokiosta tai sen lopputuloksista ei ollut samanlainen, ja näin ollen osallisuuden tunteen syntyminen lapsille oli helpompaa. Jokaisesta ohjauskerrasta tuli yksilöllinen, kyseisellä kerralla mukana olleiden lasten näköinen.

Ohjauksessa tärkeää oli se, että pyrin tekemään itsestäni mahdollisimman huomaamattoman, tarpeettoman. Toki aikuinen varmistaa sen, että aikataulussa pysytään suurin piirtein ja että kaikki tuokion vaiheet suoritetaan niin, että lopputulos saadaan aikaan. Tähän liittyy siis vahvasti lasten omatoimisuuden lisääminen, mikä näkyi jokaisella ohjauskerralla. Lapset alkoivat tuokioiden edetessä toimia itsenäisemmin ja opettivat omien kykyjensä mukaan myös toinen toistaan, kuten kolmannen ohjauskerran Leevi opetti Untoa kuvakulmien kanssa. Omatoimisuuteen sekä itsenäiseen työskentelyyn vaikuttivat paljon tilat, joissa toimimme. Omatoimisuus näkyi ennen kaikkea viidennellä ohjauskerralla, jolloin pääsimme Karoliinan ja Jessen kanssa työskentelemään esikouluryhmän omissa tiloissa. Tulevaisuudessa samantyylistä toimintaa ohjatessa olisikin hienoa, jos kaikki tuokiot voitaisiin toteuttaa ryhmän omissa tiloissa, lapsille tutuimmassa ympäristössä.

Opinnäytetyöni ohjaustuokioissa ohjauksellisesti tärkeiksi asioiksi nousivat siis lasten omatoimisuuden lisääminen luomalla turvallinen, hyväksyvä ilmapiiri ottamalla ympäristö sekä erilaiset mahdolliset häiriötekijät huomioon. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta oli tärkeää, että aikuinen antoi tilaa lapsille ja oli herkkä kuulemaan heidän mielipiteensä, joiden mukaan edettiin.

6.4 Opinnäytetyön tavoitteiden arviointia

Opinnäytetyön tavoitteena oli se, että lapset oppisivat käyttämään kameraa sekä analysoimaan ottamiaan kuvia. Havaintopäiväkirjan perusteella voidaan sanoa, että tämä tavoite toteutui jokaisen lapsen kohdalla. Lapset olivat kukin omalla tasollaan kameran käytön teknisissä taidoissa. Lasten lähtötilannelomakkeissa ryhmän lastentarhanopettaja oli arvioinut kunkin lapsen kamerankäyttötaitoja asteikolla 1-3. Jo pelkästään lomakkeiden perusteella voitiin huomata, että kameran käytön taso vaihteli paljon: osa lapsista oli käyttänyt kameraa ennen ja osasivat itse käynnistää/sammuttaa kameran sekä ottaa kuvia itse, kun taas pieni osa lapsista kaipasi apua pelkästään virtanapin löytymisessä. Tästä ryhmän sisäisestä tasoerosta johtuen, en asettanut lapsille konkreettisia tavoitteita kameran käytön oppimisessa, vaan halusin olla tukena jokaisen oman tason kehittämisessä. Niiden lasten kanssa, jotka eivät kameraa osanneet käyttää, opettelimme yhdessä kameran teknisiä perustoimintoja toimintatuokioiden aikana. Ne lapset, jotka osasivat kameran tekniset perustoiminnot, pääsivät syventämään taitojaan visuaaliselle puolelle, kuten esimerkiksi miettimään kuvakulmia, salamankäyttöä tai kuvien lavastusta. Keskenään samalla tasolla lapset eivät kameran käyttötaitojen kanssa ole opinnäytetyön ohjaustuokioiden jälkeenkään. Kuitenkin ohjaustuokioiden aikana kameraa käytettiin niin aktiivisesti osana toimintaa, että uskon jokaisen lapsen oppineen uutta kameran käytöstä.

Toiminnan tavoitteena oli kehittää lasten keskittymiskykyä sekä taitoa kuunnella muita ja odottaa omaa vuoroa. Lasten lähtötilanteet olivat tämänkin tavoitteet kohdalla hyvin toisistaan poikkeavia. Lasten lähtötilannelomakkeiden perusteella voidaan nähdä, että osalla lapsista keskittymiskyky on hyvä, osalla taas huonompi. Kyselylomakkeessa tämä kohta keräsi eniten lisätietokohtia, joista kävi ilmi että joidenkin lasten kohdalla keskittymiskyky vaihtelee suuresti päivästä, erilaisista häiriötekijöistä sekä toiminnan innostavuudesta ja mielenkiintoisuudesta riippuen. Keskittymiskyky on laaja käsite, johon vaikuttavat, esimerkiksi juuri edellä mainitut, monet tekijät. Nämä tekijät otettiin huomioon toimintaa suunniteltaessa, kuten koostettaessa kahden lapsen ryhmiä ohjaustuokioihin. Verrattaessa havainnointipäiväkirjaani lasten lähtötilanteisiin, voisin väittää lasten keskittymiskyvyn kehittyneen: vain muutaman ohjauskerran aikana jonkun lapsen keskittyminen herpaantui hetkellisesti. Lähtötilannelomakkeita ja havaintopäiväkirjaa verratessani huomasi, että las-

ten keskittymiskyky oli joissain tapauksissa arvioitu heikommaksi, kuin mitä tuokion aikana kävi ilmi. Tämä kertoo juuri siitä, että keskittymiskyky voidaan ymmärtää monin eri tavoin. Jonkun lapsen erinomainen keskittymiskyky saattaa naamioitua lapselle tylsän tekemisen johdosta aiheutuneen levottomuuden alle: lapsi jaksaa tehdä itselleen mieluista asiaa vaikka kuinka kauan, mutta tylsäksi kokemaansa toimintaa kohtaan hän ei jaksaa osoittaa kiinnostusta.

Tämän opinnäytetyön myötä huomasin, että lasten keskittymiskyvyn kehittäminen on kuitenkin ehkä pidemmän aikavälin tavoite, jonka arviointia on haastavaa tehdä vain yhteen ohjaustuokioon perustuen. Se, että lapset jaksoivat keskittyä ohjaustuokioiden aikana keskimääräisesti hyvin, kertoo ehkä enemmän toiminnan mielekkyydestä, kuin keskittymiskyvyn kehittämisestä. Hyvän keskittymiskyvyn säilymistä tuokioiden aikana on mahdollisesti myös lisännyt se, että toimintaa oli ohjaamassa joku muu aikuinen ryhmän sekä päiväkodin ulkopuolelta. Tilanne oli lapsille normaalista päiväkotiarjesta poikkeava, joka on saattanut lisätä kiinnostusta ja intoa toimintaa kohtaan ja näin ollen pitänyt keskittymiskykyä yllä.

Lisäksi tavoitteena oli omien taitojen syventäminen valokuvauksen ohjaamisen osalta. Tämä oli itselleni uusi aluevaltaus ohjaamisen kannalta. Aluksi toiminnallisen osan ollessa vielä käynnissä en kokenut kehittyväni tällä tasolla. Nyt jälkeenpäin katsottuna omaan havaintopäiväkirjaani perustuen huomasin taitojen kuitenkin syventyneen. Jo suunnittelussa olin ottanut huomioon jokaisen lapsen lähtötilanteen yksilöllisine tarpeineen, joka ohjasi omaa toimintaani ohjaustuokioiden aikana. Haasteena itselleni oli se, kuinka auttaa kutakin lasta kehittymään oman tasonsa mukaisesti. Nyt huomaan, että olen onnistunut juuri tässä: kuten ensimmäisen tavoitteen toteutumisesta pohtiessani totesin, jokainen lapsi oppi uutta kameran käytöstä. Näin ollen voin siis todeta, että opin tukemaan lapsia heidän yksilölliset ja persoonalliset lähtökohtansa huomioon ottaen. Myös lastentarhanopettajan antaman arvioinnin (liite 3) perusteella voidaan todeta, että ohjaustaitoni kehittyivät juuri tällä tasolla: erilaisten menetelmien käyttö lasten hahmottamisen tukena sai kiitosta. Haasteena itselleni olin lisäksi pitänyt myös sitä, kuinka toteuttaa lapsilähtöistä osallistavaa toimintaa, kun tavoitteena on lasten kamerankäyttötaitojen kehittyminen. Pelkäsin osan toiminnasta olevan liian teoriapitoista kamerankäytön opetusta. Ilokseni kuitenkin huomasin, että ohjaustuokiot etenivät lasten toiveiden ja valintojen mukaisesti niin, että valokuvauksen ohjaaminen kulki tuokion rinnalla jokaisen lapsen lähtökohta huomioon ottaen.

Halusin antaa lapsille positiivisen ja mukavan kokemuksen, josta jää heille jotain konkreettista muistoksi. Eniten tämän toiveen onnistumisesta kertoo lasten antama hymiöpalaute (liite 4), jossa jokainen hymiö voidaan tulkita hymyileväksi, eli positiiviseksi. Tähän tosin on voinut vaikuttaa ryhmäpaine, sillä palaute pyydettiin kaikkien lasten ollessa

samassa tilassa aikuisten läsnä ollessa. Lapset saivat vuorollaan piirtää hymiöt samalle paperille. Ensimmäiset lapset piirsivät hymyilevät naamat, jolloin muille lapsille on voinut syntyä tunne siitä, että heidänkin on täytynyt pitää toiminnasta. Omaan havaintopäiväkirjaani perustuen voin kuitenkin todeta lasten todella pitäneen toiminnasta: heidän ilmeensä ja eleensä toiminnan aikana olivat innostuneita sekä reippaita. Monet lapsista kertoivat myös toiminnan aikana ja sen jälkeen pitäneensä tuokiosta. Sama tulos on nähtävissä myös lastentarhanopettajan antamassa arvioinnissa (liite 3).

Toiveenani oli myös, että opinnäytetyöni synnyttäisi lapsille myös mahdollisen uuden tavan kommunikoida valokuvan keinoin sekä näin mahdollistaa uuden väylän itsensä ilmaisemiseen. Halusin tarjota lapsille mahdollisuuden itsensä toteuttamiseen ja ilmaisemiseen. Tämän toiveen arvioiminen osoittautui haasteelliseksi, sillä tulokset voivat näkyä vasta pidemmällä aikavälillä. Toimintatuokiot lisäsivät osalla lapsista innostusta kamerankäyttöön, mikä kävi ilmi tuokioiden aikana: osa lapsista totesi kuvaamisen olevan hauskaa puuhaa. Uskon, että päiväkotit Auringonpaisteessa lapsilla on mahdollisuus kuvata asioita heidän näin halutessaan, joten jatkossa jotkut lapsista saattavat innostua ilmaisemaan itseään kuvien kautta. Lastentarhanopettaja pohtiikin antamassaan arvioissa (liite 3), että opinnäytetyön toiminnallista osuutta voitaisiin jatkossa käyttää päiväkodissa lasten osallistamisessa dokumentointiin.

Lisäksi toivoin opinnäytetyöni synnyttävän myös uuden osan päiväkodin lasten digitaaliseen portfolioon. Keväällä 2015 lapsille ja heidän vanhemmille jaettavat digitaaliset portfolioit sisältävät tämän uuden osuuden. Tämän jälkeen tämän toiveen toteutuminen riippuu päiväkodin henkilökunnasta sekä heidän resursseistaan. Kuten jo aiemmin totesin lastentarhanopettajan pohtineen palautteessaan toiminnallisen osuuden hyödyntämistä jatkossa, uskon että päiväkotit tulee jatkossa soveltamaan opinnäytetyössään käyttämiäni menetelmiä koostaessaan digitaalisia portfolioita. Tämän arviointi kuitenkin on sinällään haasteellista, sillä se tulee näkymään vasta myöhemmin tulevaisuudessa.

Toivoin että toiminta innostaa ja kannustaa lapsia kertomaan päiväkodin parhaista puolista heidän näkökulmastaan. Omalla toiminnallani halusin osoittaa että heillä ja heidän mielipiteillään sekä kertomisillaan on merkitystä. Omaan havaintopäiväkirjaan perustuen onnistuin rohkaisemaan lapsia tuomaan esille omia näkemyksiään. Ujommatkin lapset alkoivat alun jännityksen jälkeen pohtia omia näkemyksiään ja toivat ne esille sanoin sekä kuvin. Hienoa on se, että esikouluryhmä palaa tehtyihin portfoliosivuihin yhdessä kevään 2015 aikana, kuten lastentarhanopettaja kertoo antamassaan arvioinnissa (liite 3). Näin lapset saavat palata tuokioon ja omien näkemystensä sekä mielipiteidensä ilmaisemiseen. Tämän jatkuvuuden kannustamana lapsille tarjoutuu mahdollisuus kokea, että heidän näkemyksensä ja mielipiteensä ovat merkityksellisiä.

7 Opinnäytetyön eettisyydestä ja luotettavuudesta

Opinnäytetyön tekemiseen liittyy paljon eettisiä asioita, jotka kulkevat prosessin mukana alusta loppuun ja vielä sen jälkeenkin. Koko opinnäytetyöprosessin ajan olen sitoutunut noudattamaan salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta. Konkreettisesti tämä näkyy tavalla, jolla olen suojellut ja kunnioittanut opinnäytetyöhön osallistuneiden henkilöiden yksityisyyttä sekä anonymiteettiä. Tällä tarkoitan nimettömyyttä, joka toteutuu opinnäytetyössäni. Toiminnan kuvauksissa on kuvattu tarkasti tuokioiden tapahtumia sekä lasten toimintaa, jonka tähden kaikki nimet ja paikkakunnat voisivat edesauttaa henkilöiden tunnistamista. Tästä johtuen siis päiväkodin sekä kaikkien lasten nimet on muutettu.

Opinnäytetyötä varten on kerätty tietoa päiväkodista sekä sen esikouluryhmän lapsista. Eettisesti tarkasteltuna on tärkeää, että näitä tietoja käytetään vain ja ainoastaan opinnäytetyön tekemiseen, eikä niitä käytetä muihin tarkoituksiin. Tätä olen kunnioittanut ja kunnioitan vastakin sitoutumalla säilyttämään luottamukselliset tätä opinnäytetyötä varten kerätyt yksityishenkilöitä koskevat tiedot, asiakirjat ja aineistot luottamuksellisina.

Opinnäytetyön toiminnallisen osan ohjaustuokiossa on ollut ensiarvoisen tärkeää noudattaa oikeudenmukaisuuden sekä tasapuolisuuden toteutumista. Tästä johtuen halusin heti suunnitteluvaiheessa varmistaa, että jokaisella ryhmän jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan. Toiminnansuunnittelussa otin huomioon lasten eri lähtötasot ja kiinnitin huomiota jokaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Halusin taata jokaiselle yhtäläiset mahdollisuudet olla osana digitaalisen portfoliosivun koostamista lapsilähtöisyyttä unohtamatta, joten käytin erilaisia apukeinoja, kuten kuvia ja valkotaulua, lasten hahmottamisen tukena. Oikeudenmukaisuuden ja tasapuolisuuden toteutumiseksi, kiinnitin myös jatkuvasti huomiota omaan toimintaani, jotta välttyttäisiin aikuisen toiminnasta ja päätöksistä lähtöisin olevalta epäoikeudenmukaisuudelta.

Pohdin jo aiemmin tavoitteiden arvioinnissa oman olemiseni sekä ohjaukseni vaikutusta lasten toimintaan ja sitä kautta opinnäytetyön tuloksiin. Tämän asian reflektointi on ollut tärkeää opinnäytetyön jokaisessa vaiheessa, sillä sen vaikutus voi olla suuri mietittäessä opinnäytetyön luotettavuutta. Lapsilta kerätyn palautteen käyttö tavoitteiden arvioinnissa voi olla kyseenalaista, sillä se ei välttämättä ole tulosten esittelyn kannalta teknisesti luotettavaa. Tästä johtuen olen käyttänyt lasten hymiöpalautetta (liite 4) erittäin kriittisesti arvioimaan vain toiminnan mielekkyyttä lapsille.

Tämän opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen osiossa 4.2 puhuttaessa osallisuudesta tuon lähdekirjallisuuteen viitaten esille työntekijän omien arvojen ja asenteiden vaikutuksen. Sillä

on myös eettisesti merkittävä vaikutus. Koko prosessin ajan olen reflektoinut omaa toimintaani ja tekemiäni valintoja. On ollut tärkeää tunnistaa omaa elämää ohjaavia arvoja ja asenteita, jotka luonnollisesti vaikuttavat minuun ja tekemisiini. Tällä tavalla olen pyrkinyt tiedostamaan toimintani perusteita ja siihen ohjaavia tekijöitä. Eettisesti koen kuitenkin ristiriitana sen, että arvojemme ja asenteidemme takana on myös tiedostamattomia tekijöitä. Kuten teoreettisessa osassa 4.2 todetaan, on keskustelun ja vuorovaikutuksen kautta mahdollista löytää ja tunnistaa näitä tekijöitä sekä kehittyä ammatillisesti. Tästä johtuen olen reflektoinnin lisäksi myös käynyt keskustelua ohjaajuudestani työelämän ohjaajan sekä koulun ohjaavan opettajan kanssa, luottamuksellisuuden sekä anonymiteetin asettamisissa puitteissa.

Eettisesti tarkasteltuna osallistujien vapaaehtoisuus on tärkeää toiminnallisista opinnäytetöistä puhuttaessa. Pohdinkin oman opinnäytetyöni kohdalla paljon tätä vapaaehtoisuutta: ymmärsivätkö lapset, että toiminta on heille vapaaehtoista? Ennen ensimmäistä ohjauskertaa lapsille kerrottiin, mitä he tulisivat kanssani toimintatuokioiden aikana tekemään. Heiltä ei suoraan kysytty, että haluavatko he osallistua toimintaan, vaan toiminta esiteltiin heille mahdollisuutena, johon saa osallistua. Joku lapsista on voinut siis käsittää toiminnan pakollisena osana päiväkotipäivää. Toisaalta toiminta vaikutti olevan kaikille mielekästä, ja omaa osallistumiskertaa odotettiin hartaasti. Tämä näkyi aina mennessäni päiväkodille: lapset tulivat kysymään ketkä ryhmästä pääsisivät sillä kertaa osallistumaan ohjaustuokioon. Voidaan siis olettaa, että lapset halusivat vapaaehtoisesti osallistua toimintaan, sillä yksikään ei ilmaissut haluttomuuttaan osallistua. Jälkikäteen tarkasteltuna voin kuitenkin todeta, että jatkossa olisi hyvä kehittää toimintaa niin, että vapaaehtoisuus ilmaistaan lapsen tason mukaisesti, esimerkiksi kysymällä suoraan halukkuutta osallistumiseen.

Opinnäytetyöprosessin alussa on tärkeää hoitaa lupa-asiat kuntoon. Tätä opinnäytetyötä varten on haettu tutkimusluvat niin kaupungilta kuin päiväkodin johtajalta. Lasten kanssa työskenneltäessä luvat on kysytty myös jokaisen osallistuvan lapsen vanhemmilta (liite 1). Vanhemmilta pyydettiin suostumuslomakkeessa erikseen lupa lapsen osallistumisesta toimintaan sekä lupa käyttää nimettömästi ohjaustuokioiden aikana syntyneitä tietoja opinnäytetyöhön. Ristiriitaa tässä aiheuttaa se, että lapsilta ei suoraan kysytty lupaa käyttää näitä tietoja opinnäytetyössä, elleivät vanhemmat tai esikouluryhmän lastentarhanopettajat ole näin tehneet. Tässä opinnäytetyössä on kuitenkin havainnollistamisen tukena käytetty lasten ottamia kuvia sekä tekstejä anonymiteettiä kunnioittaen muokattuna. Tämä onkin siis myös yksi kehittämisen kohde tulevaisuudessa: kuinka selittää ja pyytää lapsilta luvat vielä erikseen lapsen tasoisesti vastaavissa tilanteissa? Esikouluikäinen lapsi ei vielä välttämättä ymmärrä mihin kaikkeen antaa luvan suostumalla osallistumaan toimintaan. Tästä johtuen olen käyttänyt lasten tuokioiden aikana tuottamia sisältöjä erittäin luottamuksellisesti

rajattuna ja muokattuna vain sellaisissa opinnäytetyön kohdissa, jotka eivät muuten aukeaisi lukijalle tarkoituksenmukaisesti.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön perusta on päiväkotia Auringonpaisteen esikouluryhmälle järjestetyt toimintatuokiot. Opinnäytetyön luotettavuuden kannalta on tärkeää, että toiminnankuvaukset ovat mahdollisimman todenmukaisia ja kuvaavat tarkoin toimintatuokion tapahtumia ja niiden aikana ilmenneitä asioita. Tässä opinnäytetyössä toiminnankuvaukset perustuvat omiin havaintoihini ja kokemuksiini, jolloin väistämättä oma arvo- ja kokemusmaailmani on vaikuttanut lopputulokseen. Pohdin tätä asiaa jo ohjausvaiheessa, jolloin pyrin kiinnittämään huomiota siihen, miten joku toinen voisi tilanteen nähdä tai kokea. Tästä johtuen toiminnankuvauksissa olen pyrkinyt kertomaan kaikki tapahtumat mahdollisimman puolueettomasti ja neutraalisti, ilman omia tulkintojani. Tällä olen tähdännyt siihen, että toiminnankuvauksista tehtävät johtopäätökset ovat niin luotettavia kuin ne voivat olla.

8 Pohdintaa

Aihe opinnäytetyöhön lähti työelämästä. Ennen harjoitteluni alkua syksyllä 2014 kysyin päiväkotia Auringonpaisteesta mahdollisia aiheita opinnäytetyölle. Päiväkodin johtaja kertoi että heillä oli ollut tarkoituksena käynnistää valokuvausprojektia, joten opinnäytetyöni voisi liittyä valokuvaamiseen. Innostuin ideasta, mutta sen eteenpäin vieminen jäi sillä erää siihen. Harjoitteluni alun jälkeen pohdin ohjaajani kanssa erilaisia mahdollisuuksia harjoitteluun sisältyvälle kehitystehtävälle. Päässäni jalostui kaksi erilaista valokuvaukseen liittyvää projektia, joista toinen oli juuri tämä opinnäytetyöni aiheeksi muodostunut lasten osallistaminen varhaiskasvatuksen dokumentointiin. Ideoiden kehittyttyä eteenpäin mietimme ohjaajani kanssa, että tämä olisi aiheeltaan jo niin laaja, että se voisi olla opinnäytetyöni aihe. Näin oli siis syntynyt työelämän tarpeista lähtenyt idea, jota lähin suunnittelemaan eteenpäin.

Opinnäytetyöprosessi opetti kokonaisuudessaan paljon. Se on ollut minulle oppimiskokemus, joka on edennyt lähes kivuttomasti. Toki eteen tuli paljon haasteita, kuten esimerkiksi eettiset kysymykset, joita pohdin edellisessä luvussa. Lisäksi erilaiset suunnitelmien muutokset, kuten lasten sairastumisista johtuneet ohjaustuokioiden muutokset ja erilaiset aikatauluongelmat toivat eteen tilanteita joissa oli toimittava joustavasti lyhyellä varoitusajalla. Olin kuitenkin varautunut tähän jo suunnitelmavaiheessa, joten en kokenut näissä suuria vastoinikäymisiä. Mikään projekti tuskin koskaan sujuu tismalleen suunnitelmien mukaisesti, joten äkillisiinkin muutoksiin on mukauduttava.

Jatkossa opinnäytetyöni ideaa voitaisi kehittää eteenpäin ottamalla huomioon toiminnanohjauksen aikana ja sen jälkeen eteen tulleet kehittämisideat. Projektia ja sen tuloksia voitaisiin tehdä entistä näkyvämmäksi lasten vanhemmille. Tämän opinnäytetyöprosessin aikana vanhemmat saivat nähdä lopputuloksen vasta lasten kevätjuhlassa, jolloin digitaaliset portfolioit jaettiin vanhemmille ja lapsille. Ohjaustuokioiden aikana syntyneitä lasten tuotoksia olisi voitu esitellä esimerkiksi päiväkodissa päivittäin koostettavissa päiväraporteissa, jotka menevät vanhemmille luettavaksi. Tässä tulee eteen tuki uusia eettisiä kysymyksiä nimettömyydestä, jotka pitäisi ratkaista siinä vaiheessa. Opinnäytetyötäni vastaavaa toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa voitaisiin tehdä enemmän yhteistyötä vanhempien kanssa, mikä osaltaan palvelisi hyvin kodin ja päivähoitopaikan välis-
tä kasvatuskumppanuutta.

Tämän opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa oli varattu yksi kerta tuokioiden ja niiden tulosten läpikäymiselle ryhmässä, mutta siitä jouduttiin sellaisenaan luopumaan esikouluryhmän tiukan aikataulun ja sen muutosten takia. Kompromissina tähän esikouluryhmän lastentarhanopettajat suunnittelivat palaavansa lasten portfoliosivuihin yhdessä keskenään myöhemmin keväällä 2015. Kehittämismielessä projektin jatkuvuuden kannalta olisi kuitenkin hyvä pitää yksi koko prosessin kokoava kerta, jossa yhdessä kaikkien lasten kanssa käytäisiin uudestaan läpi ohjaustuokioiden sisältö ja lasten tuotokset niin, että myös toiminnan ohjannut aikuinen on läsnä. Tämä olisi myös osaltaan voinut lisätä lasten osallisuuden tunnetta sekä mahdollistanut myös sen, että palautetta olisi voitu kerätä lapsilta hymiöpalautteen lisäksi myös jollakin muulla tavalla.

Opinnäytetyöni lopputuloksena on jokaiselle lapselle luotu oma sivu heidän henkilökohtaisiin digitaalisiin portfolioihinsa. Opinnäytetyöni ideaa voidaan kehittää eteenpäin sekä soveltaa erilaisin tavoin päiväkotiarkeen sopivaksi. Lasten osallistaminen varhaiskasvatuksen dokumentointiin ei välttämättä vaadi yhtä paljoa aikaa ja tilaa, kuin opinnäytetyöni puitteissa pystyin tarjoamaan. Jatkossa sitä voidaan esimerkiksi soveltaa käytännössä pienemmissä osissa: yhdellä kerralla otetaan kuvia, toisella kerralla kerrotaan niistä. Ideasta voidaan soveltaa kestoltaan joko lyhempi tai pidempi projekti, päiväkodin ja sen ryhmän tarpeiden mukaisesti.

Tämän opinnäytetyöprosessin myötä päiväkotia Auringonpaisteen esikouluryhmän lapset oppivat ja kehittivät kameran käyttötaidoistaan sekä kuvien analysoinnista. Ohjaustuokiot tukivat lasten keskittymiskyvyn sekä oman vuoron odottamisen taitojen kehittymistä. Omat ohjaustaitoni niin valokuvauksen suhteen kuin yleisestikin ottaen syventyivät ja sain omalla toiminnallani mahdollistaa lapsille tunteen siitä, että heidän mielipiteillään on merkitystä. Lisäksi lapsille tarjottiin positiivinen ja mukava kokemus, josta jäi muistoksi jotain konkreettista. Päiväkodille syntyi pohja, josta voidaan tulevaisuudessa luoda uusi osa lasten

henkilökohtaisiin digitaalisiin portfolioihin. Lapsille tarjoutui mahdollisuus oppia uusi tapa kommunikoida sekä ilmaista itseään.

Itselleni merkittävä asia oli opinnäytetyön tarjoama mahdollisuus päästä sukeltamaan yhä syvemmälle lasten maailmaan. Pääsin tarkastelemaan asioita eri katsantokannalta, näkemään pienistä asioista nauttimisen synnyttämää puhdasta, aitoa iloa ja hetkessä elämistä. Sain ohjaustuokioiden aikana heittäytyä seuraamaan maailmaa, jossa ei ole ajan aiheuttamaa stressiä tai pahuutta. Lasten oivallusten ja innostuksen seuraaminen oli siis myös ihanaa, mutta ennen kaikkea se siivitti minua pohtimaan elämää eri näkökulmista. Kaikki ei aina ole niin vakavaa, asioihin voi suhtautua rennomminkin. Kaikki järjestyy kyllä lopulta: tärkeintä ei ole lopputulos, vaan kuljettu matka.

Opinnäytetyöprosessin myötä huomasin, että mediakasvatus on todella tärkeä aihe. Koen, että nykypäivänä mediakasvatuksen rooli varhaiskasvatuksessa kasvaa kasvamistaan. Olisikin tärkeää, että lapsille opetetaan mediakriittisyyttä sekä mediataitoja jo pienestä pitäen. Tämä ei tarkoita sitä, että lasten annettaisiin pelata pelejä ja katsella televisiota rajattomasti, vaan sitä, että aikuinen kulkee ja opastaa rinnalla. Media ei ole paha peikko, vaan asia, jota voidaan hyödyntää perusopetuksen lisäksi erittäin monialaisesti myös varhaiskasvatuksen kentällä.

Tämän opinnäytetyöprosessin myötä olen entistäkin vakuuttuneempi siitä, että osallisuuden lisääminen varhaiskasvatuksessa ei vaadi liikoja. Tuomalla esiin pieniä arkisia asioita ja tilanteita, voidaan huomata monia tapoja ja paikkoja lisätä lasten osallisuutta. Lasten ääni saadaan kuuluviin, kun aikuinen asettuu kuuntelemaan lasta. Dokumentoinnilla näitä tilanteita voidaan oppia näkemään ja hahmottamaan paremmin. Lapset voidaan ottaa mukaan jo asioiden suunnittelussa, ikä- ja kehitystaso huomioon ottaen. Osallisuuden lisääminen vaatii loppujen lopuksi vain aikuisen aitoa kiinnostusta lasta kohtaan.

Lähteet

- Alasuutari, M. 2013. Lapsen dokumentointi ja arviointi varhaiskasvatuksessa - kriittisiä näkökulmia. <http://seutuvarha.files.wordpress.com/2013/12/maaritalasuutari121213.pdf>. Viitattu 7.11.2014.
- Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi: Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Printel Oy.
- Hintsala, S. 2011. Yhdessä tekemällä tyytyväisempää väkeä. Teoksessa Mäkitalo, A., Nevanen, S., Ojala, M., Tast, S., Venninen, T. & Vilpas, B. (toim.) 2011. Löytöretkellä osallisuuteen: Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 25. Yliopistopaino.
- Karlsson, L. 2014. Sadutus: Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keskinen, R., Lounassalo, J. 2011. Pedagoginen dokumentointi: Leppoistava osallisuuden mahdollistaja. Teoksessa Mäkitalo, A., Nevanen, S., Ojala, M., Tast, S., Venninen, T. & Vilpas, B. (toim.) 2011. Löytöretkellä osallisuuteen: Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 25. Yliopistopaino.
- Koivunen, P. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Kotilainen, S. 2002. Kasvattaja lapsen tulkkina mediaympäristössä. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) 2002. Median sylissä: Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Leinonen J., Venninen, T., Ojala, M. 2011. Osallisuuden kulttuurin kehittäminen: Päivähoito-henkilöstön näkemyksiä lasten osallisuuden tukemisesta. Teoksessa Mäkitalo, A., Nevanen, S., Ojala, M., Tast, S., Venninen, T. & Vilpas, B. (toim.) 2011. Löytöretkellä osallisuuteen: Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 25. Yliopistopaino.
- Minimediaa. 2012. Mediakasvatusta päiväkoteihin ja alkuopetukseen kuvataiteen näkökulmasta. Rovaniemen kaupunki/Taikalamppu. Viitattu 6.11.2014.
http://www.taikalamppu.fi/images/taikalamppu/menetelmaoppaat/minimediaopas_uusin_web.pdf
- Osallisuuden jäljillä. 2014. Jämsen, A. & Pyykkönen, A. (toim.). Viitattu 10.3.2015.
<http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/osallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>
- Paavonen, J., Roine, M., Korhonen, P., Valkonen S., Pennonen, M., Partanen J. & Lahikainen, R. 2011. Media ja lasten hyvinvointi. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. Viitattu 7.11.2014.
http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&viewType=viewArticle&tunnus=duo99683
- Pääjoki, T. 2011. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Riihelä, M. 2002. Lapset kertovat -hanke. Lyhyesti sadutuksen ideasta. Viitattu 10.3.2015.
http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/Julkaisut/ARTIKKELIT/Sadutuksesta_lyhyesti_Monika.htm

Rintakorpi, K. 2010. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Pro gradu - tutkielma. Helsingin yliopisto. Viitattu 20.11.2014.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24870/lastento.pdf?sequence=1>

THL, 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 4.11.2015.

<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilpas, B., Tast, S. 2011. Osallisuutta ja näkkileipää: kehittämisen ja käytännön tutkimuksen rajapinnalla. Teoksessa Mäkitalo, A., Nevanen, S., Ojala, M., Tast, S., Venninen, T. & Vilpas, B. (toim.) 2011. Löytöretkellä osallisuuteen: Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 25. Yliopistopaino.

Kuvat

Kuva 1: Lasten salamankäytön harjoittelua	25
Kuva 2: Santerin ja Eetun kuva palikkaleikistä	28
Kuva 3: Villen ja Ilarin oivallus piirtämiskuvan lavastamisesta	34
Kuva 4: Elsan kuvakulmakokeiluja	40
Kuva 5: Petrin kuvaama kello eri kuvakulmista	43
Kuva 6: Miisan legoleikin lavastusta	46

Liitteet

Liite 1 Vanhempien suostumuslomake	68
Liite 2 Lasten lähtötilannelomake	69
Liite 3 Lastentarhanopettajan arvio toiminnasta	70
Liite 4 Lasten hymiöpalautte	71

Liite 1 Vanhempien suostumuslomake

Laurea ammattikorkeakoulu

Suostumuslomake

Opinnäytetyön tekijän, työelämän edustajan sekä ohjaavan opettajan yhteystiedot

Tekijä: Mira Kankaanranta, mira.kankaanranta@laurea.fi, 0456717501

Työelämän edustaja: XXX, XXX, XXX

Ohjaava opettaja: Tiina Pusa, tiina.pusa@laurea.fi, 0468567261

Hei esikoululaisen vanhemmat!

Päiväkoti Auringonpaisteen esikoululaisten ryhmässä toteutetaan kevään 2015 aikana toimintatuokioita, joissa lapset saavat kuvata itselleen mieluisia asioita päiväkodissa. Näistä kuvista koostetaan PowerPoint -dia, joka liitetään osaksi Auringonpaisteessa perinteisesti tehtäviä lasten digitaalisia portfolioita. Toimintatuokioiden runkoa voidaan myös hyödyntää ja toteuttaa uudelleen tulevaisuudessa yhtenä päiväkodin työmuotona lasten osallistamisessa arjessa.

Nämä toimintatuokiot ovat osa Laurea ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijan opinnäytetyötä. Opinnäytetyön ”työnimenä” toimii ”Lasten osallistaminen esikouluvuoden dokumentoinnissa valokuvan keinoin”. Tarkoituksena on siis osallistaa lapsia oman kasvun ja kehityksen dokumentoinnissa käyttämällä valokuvausta. **Opinnäytetyön kirjallisessa sisällössä ei tulla käyttämään lasten nimiä tai kuvia joissa lapset esiintyvät.**

Opinnäytetyön tekijä vastaa aineiston turvallisesta säilyttämisestä. Ote opinnäytetyön tekijän allekirjoittamasta opinnäytetyösopimuksesta:

”Sitoudun toimimaan tutkimus- ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Sitoudun pitämään luottamuksellisena tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksityishenkilöitä koskevat tiedot ja sellaiset asiakirjat ja aineistot, jotka pitää niiden luonteen ja niihin liittyvän ilmeisen salassapitointressin vuoksi ymmärtää luottamukselliseksi.”

Lapseni _____

saa osallistua toimintatuokioihin ☐

saa olla osana opinnäytetyötä ☐
(hänen toiminnastaan tuokioissa saa nimettömästi kirjoittaa sekä arvioida opinnäytetyösä)

Vanhemman allekirjoitus ja nimen selvennys:

_____

Liite 2 Lasten lähtötilannelomake

Laurea ammattikorkeakoulu

Lasten lähtötilanteen arviointilomake

Lasten osallistaminen esikouluvuoden dokumentointiin valokuvauksen keinoin

Lasten lähtötilanteen arviointilomake esikouluryhmän lastentarhanopettajille

Opinnäytetyön tekijän yhteystiedot

Mira Kankaanranta
mira.kankaanranta@laurea.fi
0456717501
Laurea AMK
Sosiaalialan koulutusohjelma

Arvioi lasten kameran käyttötaitoja asteikolla 1-5

1 eivät ole käyttäneet / eivät osaa käyttää
2 ovat joskus käyttäneet aikuisen opastuksella
3 käyttävät usein aikuisen opastuksella
4 ovat käyttäneet omatoimisesti / osaavat perustoiminnot (on/off, kuvan ottaminen)
5 osaavat käyttää omatoimisesti, osaavat perustoimintojen lisäksi muutakin (esim. poistaa kuvia)
Peruste-
le: _____
_____
_____

Arvioi lasten keskittymiskykyä tilanteessa, jossa saavat kuvata itse asteikolla 1-3

1 eivät jaksu keskittyä lainkaan
2 jaksavat keskittyä hiukan
3 jaksavat keskittyä hyvin
Peruste-
le: _____
_____
_____

Arvioi lasten keskittymiskykyä tilanteessa, jossa joutuvat odottamaan omaa vuoroaan (esim. toinen lapsi kuvausvuorossa, kuuntelevat kun toinen lapsi kertoo omista kuvistaan) asteikolla 1-3

1 eivät jaksu keskittyä lainkaan
2 jaksavat keskittyä hiukan
3 jaksavat keskittyä hyvin
Peruste-
le: _____
_____
_____

Liite 3 Lastentarhanopettajan arvio toiminnasta

Palaute Mira Kankaanrannan opinnäytetyön toteuttamisesta Päiväkoti Auringonpaisteen esiopetusryhmässä

Mira toteutti opinnäytetyönsä ”Lasten osallistaminen eskarivuoden dokumentoinnissa valokuvan keinoin” toiminnallisen osuuden päiväkoti Auringonpaisteen esiopetusryhmässä tammi-helmikuussa 2015.

Mira oli tehnyt toimintatuokioista hyvät alustavat suunnitelmat. Hän oli miettinyt toteutuksen kulun, menetelmät sekä käytettävän ajan etukäteen, jättäen kuitenkin mahdollisuuden muuttaville tekijöille, kuten ajankäytölle. Yhdessä ryhmän omien kasvattajien kanssa mietittiin työparit toiminnalle.

Lasten osallistaminen, valokuvauksen käyttö aktiivisesti osana varhaiskasvatuksen dokumentointia sekä valokuvan käyttö lasten päiväkotiarjen ja ympäristön hahmottamisessa toteutui opinnäytetyön toimintahetkissä.

Miran tapa toimia lasten parissa, huomioida ja ohjata, olivat työskentelyssä huomionarvoisia ja tärkeitä asioita. Myös erilaisien menetelmien käyttö, kuten kuvat/valkotalu, työskentelyssä auttoivat lapsia ymmärtämään toiminnan tarkoitusta paremmin.

Lasten antama välitön palaute, toiminnasta kiinnostuminen ja innostuminen, kertoi toimintahetkien mielekkyydestä. Myös viimeisellä kerralla tehty arviointi hymynaamoin, kertoi kaikkien tykänneen Miran ohjaamasta työskentelystä.

Miran toteuttaman opinnäytetyön toiminnallinen osuus voisi olla Päiväkoti Auringonpaisteessa yksi mahdollinen työtapa ja/tai hyvä lisä päiväkodissa tehtävään dokumentointiin ja lasten osallisuuden lisäämiseen dokumentoinnissa. Mietteitä toiminnan kehittämisen kohteista heräsi toiminnan ohella ja sen toteuttamisen jälkeen. Esimerkiksi lasten tekemien koosteiden näkyminen vanhemmille muutoinkin kuin portfolioiden yhteydessä. Olisiko koosteista voinut tehdä esittelyn ryhmän seinälle tai lähettää koosteet päiväraporttien yhteydessä? Koosteiden yhteistä läpikäymistä koko ryhmän kanssa mietittiin, mutta ajankäytön vuoksi siitä luovuttiin Miran toiminnallisen osuuden yhteydessä. Tarkoituksena on kuitenkin palata koosteisiin yhdessä koko ryhmän kanssa.

6.3.2015

Työelämän ohjaaja

XXX

Liite 4 Lasten hymiöpalaute

